

Brudd og oppbrudd i Jean-Jacques Rousseaus` *Les Confessions*: Sannhetens slør

Mastergradsoppgave i allmenn litteraturvitenskap

Våren 2020

Universitetet i Bergen

Det humanistiske fakultet

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

Simen Strand-Pedersen

Forord

Jeg vil gjerne takke min veileder Peter Svaare Valeur for å hjelpe meg under skriveprosessen, for å komme med verdifulle innsikter og gode råd. Han har bidratt stort til at oppgaven nå har blitt som den er.

Abstract

This master thesis researches into the relational breaks in Jean-Jacques Rousseau's autobiography *Les Confessions*. This will be understood in view of truth problems established by scholars over the last century concerning the autobiographical genre. Jean-Starobinski has laid the groundwork for this thesis and it will try to move forward based on its own analysis of *Les Confessions* and other scholars' findings in their Rousseau studies. This text shows by close reading and analysis how the breaks with important character in the protagonists Jean-Jacques life are based on several key factors. These characters are Grimm, Diderot, de Warens, he is also breaking with the French state, the city state of Geneva and the Paris high society. With Diderot their disagreement on the betterment of the human condition by the arts and cultures set the stage for their split. The break with Grimm is based on feeling and acts of inequality, social advancement by plotting and the standards of moral virtue. Jean-Jacques leaves de Warens as he wants to reach out into the world and senses his decline in value but is also constantly longing to go back to her. A character study into Jean-Jacques shows a tendency to long for innocence, naturalness and self-righteousness. These feelings are all crucial for the decision to break away from society and the people in it. The conspiracy Jean-Jacques was trying to expose is being reviewed in this paper by looking at what this is based on, its connections to the break ups and how it shows the avoidance of telling the truth on traditional terms.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	5
1.1 Forskning og relevant sekundærlitteratur	
2. Den selvbiografiske portretteringen	8
2.1 Rousseaus sannhetsproblem	
3. Utestengt; bruddet med Genève og mesteren	11
4. Det vanskelige bruddet med de Warens	15
5. Encyklopedistene og d`Holbach sirkelen	17
6. Bruddet med Diderot og opplysningstiden	19
6.1 Konflikten med Diderot	
7. Bruddet med Grimm og sosieteten; ulikhetens pris	26
7.1 Bortvisningen fra Hermitaget	
7.2 Affæren bak d`Epinays rygg	
7.3 Grimms interesse for Jean-Jacques	
7.4 Konspirasjonen i salongen	
8. Ønske om nasjonalitet	45
8.1 Representanten for Frankrike i Venezia fra Genève	
8.2 Bruddet med de franske styresmakter	
9. Jean-Jacques	50
9.1 Den unike Jean-Jacques og brudd	

10. Konspirasjonen; et tilslørt mørke	55
10.1 Konspirasjonen fiksjonalisert	
11. Bruddenes tematikk	66
11.1 Jean-Jacques psykologi i kontekst med brudd	
11.2 Skyldfølelse og selvrettferdighet	
12. Konklusjon: Klarhet i bruddenes betydninger	73
13. Litteratur	78

1. Innledning

Jean-Jacques Rousseaus` (1712-1778) selvbiografi *Les Confessions (Bekjennelser)* skrevet i 1766 og utgitt posthumt i 1781, arter seg som et stort dokument fra perioden 1712-1765. Det tales her for en åpenhet fra individet mot verden for at andre skal få et innblikk i ens verden, se ting fra selvbiografiens side i tråd med å bedre kunne forstå seg selv. Rousseau antyder at leseren bør undersøke sin egen posisjon og at denne bør trakte etter å være naturlig og i enhet med seg selv. Det gode mennesket i Jean-Jacques syn er basert på indre kvaliteter som skinner gjennom ens vesen og utfører gode handlinger som kan spores tilbake til det indre. Dette er den personen Jean-Jacques virkelig er og vil vise oss sin karakter til det fulleste. Det er derimot vanskelig å markere seg som nettopp den han er i teksten og gi en autentisk fremstilling. « I decided to make it a work unique and unparalleled in its truthfulness, so that for once at least the world might behold a man as he was within» (Rousseau 1953:478).

Rousseaus Jean-Jacques befinner seg vandrende på landeveier, igjennom små landsbyer og skogholt. Her søker han å utvikle seg til et fullstendig helt menneske som er i kontakt med sitt indre. Gjennom sine reiser møter han mennesker som han verdsetter og finner glede i deres selskap, andre misliker han fra første stund og til sist er det de som han var nær, men som ble hans verste fiender. Jean-Jacques venner inngår en slags kontrakt med ham, vennskapskontrakten, bundet sammen av seglet av fortrolighet. Det er flere uklare punkter i *Les Confessions* tilkoblet Jean-Jacques og bekjenskaper og beskjeftigelser. Et av disse uklare punktene er bruddet med encyklopedistene. Bruddenes oppklaring som er masteroppgavens tema, vil gå langt i å utdype mange av de elementene som er uklare i *Les Confessions*. Oppgavens tittel setter et skille mellom brudd og oppbrudd, her bruddet til personer i Jean-Jacques krets mens oppbrudd er til steder han har en tilknytning til, det vil også bli tydelig at de to er forbundet tett sammen.

Brudd er viktig for Rousseau, disse bruddene finner vi flere av i *Les Confessions*. Jeg vil finne bruddene, identifisere dem og vise hva som er på spill i teksten. Bruddet med Diderot har å gjøre om filosofi, med Grimm handler det om sosieteten, bruddet med Genève eventyrtrangen og den undertrykkende lærlingsstillingen. Det at han blir utestengt eller om noen bryter med ham, så føler han i neste øyeblikk at han må bryte med dem tilbake. Han vil helst omfavne hele menneskeheten, men da det ikke er mulig velger Jean-Jacques å konfrontere og bryte opp relasjonen for å synliggjøre den og slik fremme en grundigere forståelse av sitt liv.

Uklarheten er slik direkte involvert i Rousseaus ambisjoner i *Les Confessions* om fortrolighet og sannhet, som er en meditatív reflekterende tekst over en rekke av disse ideene. Forfatteren

skriver at han søker å fange opplevelsen av å være ham selv og setter leseren inn i Jean-Jacques situasjon. En rik litterær verden som gjenspeiler det indres gjentatte forsøk på å etablere seg i den ytre verden.

Rousseaus protagonists Jean-Jacques' inntreden i litteraturens verden gjennom sin store interesse for fiksjonslitteratur blir et brudd med den virkelige verden, tanken om narrativ som gjenforening og Rousseaus tidlige besettelse av kunnskap i salongene er alle delaktige i dette bruddet. Rousseaus tanke om tilbaketrekning fra verden og gjentagende med hans nostalgiske lengsel til landet skaper et brudd mellom ham selv og ulike figurer i hans krets. Bruddene er også grunnet i filosofiske og moralske uenigheter til disse figurene. Dette utvides i selvbiografien til ulike aspekter av Jean-Jacques' liv som blir tilsidesatt. Vi ser det i hans forhold til den positivistiske fremgangstanken, sosietetslivet, familien, Genève og sine barn. Denne brudd-tematikken gir så en inngang til Jean-Jacques' liv og verdenssyn til en av vestens viktigste opplysningstenkere. Det vil derfor være nødvendig å se om det finnes mønstre man kan følge og etablere bruddenes betydning for selvbiografien. Samtidig er et gjennomgående problem for *Les Confessions* som selvbiografi i fremstillingen av hendelser, det vises til en uklarhet i hendelsene der Jean-Jacques endrer seg fra bunnløs tvil til fullstendig overbevisning om bruddenes forløp. Det vil derfor være nødvendig å gjøre en studie av konspirasjonen Jean-Jacques hevder han er offer for. Dette er hovedpunktene denne oppgaven vil analysere og bruke noen av nøkkelerfaringene gjort i *Les Confessions*, sette dem i kontekst til resten av selvbiografien og benytte seg av den forskningen allerede gjort på boken. De første kapitlene i oppgaven 1, 2, 3 og 6 vil etablere problematikken og introdusere sentrale elementer 4, 5, 7 og 8 vil handle om de mest markante bruddene gjennom analyse av dette utvalget. De senere 9, 10 og 11 vil føre en diskusjon av bruddenes betydning i *Les Confessions*. Kapittel 12 vil forsøke å trekke en konklusjon basert på undersøkelsen.

I *Les Confessions* forløp ser vi en bevegelse fra ytre ambisjoner, til indre refleksjoner. Der glede over verden og de tingene man kan oppnå i den blir sett på som hule og skadelige istedenfor selvfremmende. Rousseau behandler sin karakter Jean-Jacques som en annen som lever hans liv. En splintring av selvet som åpner for en utvidet refleksjon og speiling av seg selv. Dette ser vi også forme seg i hans senere biografiske dialog *Rousseau Juge de Jean-Jacques*. Grunnen til selvbiografiens forsvar for Jean-Jacques' livsførsel åpner for en diskusjon om Rousseaus selvberettigelse gjennom boken. I bekjennelsen finner det sted et overblikk der det finnes en bekjenner av sine handlinger og intensjoner; Jean-Jacques og en som hører bekjennelsen; Rousseau. «Whatever I desired to learn was for my own information

and not to instruct others” (Rousseau 1979: 62). *Les Confessions* fremstår fra den senere utgivelsen *Les Reveries du promeneur solitaire*, å være vendt mot seg selv samtidig som den har en didaktisk tone som oppfordrer til en endring i leserens oppfatninger. Derfra lede andre utav eksempel ved å la også dem ledes av sitt eget indre til opplysning omkring sin egen natur.

1. 2 Forskning og relevant sekundærlitteratur

Det er gjort mange studier av Rousseaus i form av analyser av de samfunnskritiske tekstene; *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes*, *Du contrat social, ou Principes du droit politique* og *Émile; ou De l'éducation*. Romanen *Julie ou La nouvelle Héloïse*, selvbiografien *Les Confessions* og dens oppfølger *Les Reveries* er interessante i studier i litteraturvitenskap og blir ofte sett sammen i analyse. De ulike brevene Rousseau skrev; *Lettre à d'Alembert sur les spectacles* og *Lettres de la montagne* og *Les quatre Lettres à M. de Malesherbes* er som oftest brukt til å argumentere ytterligere basert på Rousseaus egne kommentarer. Denne oppgaven vil ta for seg i all hovedsak til *Les Confessions* og enkelte kapitler fra *Les Reveries* der de er relevante. Den benytter seg av selvbiografien i sine argumenter der den evner å belyse seg selv og ikke nødvendigvis er brukt til å forklare ytre forhold i virkeligheten den referer til. De engelske utgavene av materialet vil bli benyttet og vil bli referert til under sine engelske tittelnavn fra dette punktet. Teoretiker og litteraturkritiker Jean Starobinski har vært en sentral og viktig kilde som denne masteroppgaven har valgt å bruke til å utforske videre. Starobinski bruker sin bakgrunn i psykologi til å gjøre en nærgående analyse av *The Confessions* bunnset i fenomenologi. Tanken om en tilsløret virkelighet blir hentet fram av Starobinski og utforsket videre i dens relevans i oppgavens problemstilling. Han viser også til hvordan *The Confessions* fungerer som selvbiografi og hva som er dens hovedtematikker; skyldfølelse, misforståelser, utenforskap og samfunnskritikk. Roland Galles teorier utforsker psyken til Jean-Jacques, for å forklare hans holdninger, handlinger og følelser noe som er viktig for denne oppgavens analyse. Lik Galle gjør Starobinski en slik psykologisk analyse grunnet i Freud. Dette veier tungt i fortolkningen av *The Confessions*. Rodolphe-Louise Hebert har hatt et blikk på relasjonen mellom Grimm og Rousseau og argumenterer for hvor de viktigste punktene i bruddet deres forekommer. Hebert har vært viktig for å belyse det som er relevant i korrespondansen mellom Rousseau og Grimm samt d'Épinays memoarer hvor ikke alt dette er relevant til dette arbeidet om brudd, sannhet og selvbiografi. William Howarth er viktig for å se hvordan Jean-Jacques forkjærlighet for å sette fiksjon over virkelighet og hvordan dette

påvirker fremstillingen av narrativ og hendelser. Ann Mc Ardles artikkel *Rousseau on Rousseau* har også vært viktig i forståelsen av individet i samfunnet og hvordan dette passer til sannhet og bruddtematikken. John M. Warner beskriver hvordan sosial ulikhet og relasjoner har betydning for indre enhet i Rousseaus selvbiografi. Alternativet til det sosiale livet blir å finne tilbake til den helhetlige Jean-Jacques. Hans eksil og tilbaketrekning kan sees i lys av brudd og sannhetesøken. Til sist vil jeg nevne Margot Harrison sin problematisering av sannhet i Rousseaus verker og hvordan hennes artikkel viser sannhetens rangering og faktiske verdi i *The Confessions*, en viktig innsikt i selvbiografien som denne oppgaven også støtter seg på.

2. Den selvbiografiske portretteringen

Denne undersøkelsen vil være med å avklare om bruddene har en betydning for sannhetsproblematikken man finner i selvbiografisjangeren og i *The Confessions*. Det som slår en med de selvbiografiske aspektene ved *The Confessions* er at en mulig objektiv forståelse og tilnærming til hendelser blir tilsidesatt og erstattet av et ønske om ærlighet og sympati hos både forfatter og leser. Biografi var lenge en sjanger for markante historiske skikkelser å bli tydeliggjort i form av ulike politiske eller kulturelle krefter som ønsket å se skikkelsen i et bestemt lys. Forfatteren gjør et bestemt utvalg av hendelser hvor selvet ideelt sett skal fremtre og synliggjøres. Rousseaus "Jean Jacques" er protagonisten i *The Confessions*, hvor fortelleren er forfatterens andre selv. Rousseau forklarer at *The Confessions* er et «portrett» av en mann som handler utfra sin natur. Portrettet og selvbiografien er slik koblet sammen for å fremprovosere det naturlige mennesket bort fra det siviliserte mennesket som ikke handler i tråd med sin natur. Men, leder oss bort fra ideen om at mennesket er så ulikt fra et punkt til det neste. Portrettet er stillestående mens mennesket selv er fullt av bevegelse og utvikling over tid. Portrettet er samtidig et kunstnerisk verk som retter den til kunstnerisk eller litterærkritikk. Kritiker William Howarth eksperimenterer med betegnelsen av selvbiografi som et selvportrett. Han går så langt som å hevde at selvbiografiens form kan befinne seg innenfor poesien og drama sjangrene (Howarth 1974:377). Dette gjør det klarere at litteraturvitenskapen, anser selvbiografi nærmere fiksjonen enn prosa. Jean Starobinski kritiserer portrett-beskrivelsen ovenfor den selvbiografiske sjangeren; "Biography is not a portrait, or if it is a kind of portrait, it adds time and movement. The narrative must cover a temporal sequence sufficiently extensive to allow the emergence of the contour of life"

(Starobinski 1980:73) Dersom selvbiografiens hovedområde er å skildre liv er da et problem hvordan selvbiografien skal klare dette.

Rousseau er gjennomgående interessert i problematikken om skildringen av ens personlighet formet som tekst. Han hevder at tanken om at en ikke er sine handlinger leder til de indre kvalitetenes høyerestående betydning. Da det ytre ikke er en manifestasjon av det indre, men det ytre som reflekterer tilbake andre tillegger det. Siden det indre ikke kan defineres utfra handlinger i selvbiografien, veier tanker, holdninger og moral sterkt for Rousseau. Men, Jean-Jacques refererer stadig til sine verk eller bedrifter, som for å bekrefte sin indre posisjon ovenfor offentligheten i *The Confessions*. «Whether nature did well or ill in breaking the mould in which she formed me, is a question which can only be resolved after the reading of my book» (Rousseau 1953:17) Her skal boken skape og signalisere verdi og rettferdiggjøre forfatterens betydning. Jean-Jacques lengter etter at det indre skal kunne skape denne konturen på livets overflate gjennom sitt narrativ «How can the author of Emile and Julie be a villainous and degrading man?» (Rousseau 1953:72). Jean-Jacques viser her at hans verker skal bekrefte hans gode moral.

The Confessions er problematisk i dens forhold til sannhet, fordi de kreftene som har fordømt og forsømt Jean-Jacques i så stor grad styrer diskursen og har tatt kontroll over sannheten og holder den tilbake. Det teksten tilbyr er også å la sannheten være noe usagt som et motsvar. Man kan klandre Rousseaus hovedkarakter Jean-Jacques for sine feilsteg, men ikke påberope ham som et dårlig menneske eller for å lyve til sine lesere. Ved å se dette fra en annen mer kritisk side, kan man hevde at Rousseau prøver å hindre oppklaringen ved å la være fortelle hva som skjedde i de viktigste punktene i hans liv. *The Confessions* viser til problemene til det virkelige sanne og hvordan personlige erkjennelser er en inngang til dette. Det er en tekst som i stor grad er engasjert av sin protagonists opptreden. Selvrettferdiggjøring av ens handlinger og bedømmelser av andres er tilkoblet Rousseaus ideer fra hans filosofiske verker. Bruddene og sannhetsproblematikken kan slik sees i relasjon til hverandre, fordi det er med bruddene vi ser mangelen på sikkerhet i formidlingen av sannhet i *The Confessions* på sitt sterkeste. Forteller Rousseau hele sannheten eller unnlater han å skrive det? Leseren blir her satt på prøve i møte med bruddene mellom Rousseau og omverdenen.

2.1 Rousseaus sannhetsproblem

Rousseau skriver om hendelser der sannheten er noe ideelt og illusorisk om ikke en illusjon som burde betviles. Det uåtgripelige ved sannheten er noe Rousseau søker etter og ønsker å benytte seg av for å utvide sitt eget perspektiv på livet og formidle denne videre i søken etter forståelse og felleskap. Følelser er viktig i *The Confessions* og de må sees i relasjon til hvordan et begrep som sannhet uttales i teksten. I bok VII skriver Rousseau: «I easily forget my misfortunes, but I cannot forget my faults, and still less my genuine feelings. The memory of them is too dear ever to be effaced from my heart. I may omit or transpose facts, or make mistakes in dates; but I cannot go wrong about what I have felt, or about what my feelings have led me to do; and these are the chief subjects of my story (Rousseau 1953:262) I jakten på sannhet fungerer følelsene som en nøkkel til å forstå mennesket og korrigere den materialistiske verdensoppfatningen til hans fiender blant encyklopedistene. Den sveitsiske litteraturkritikeren Jean Starobinski (1920-2019) skriver: «He (Rousseau) drew the conclusion that it is illusory to look for a truth hidden “in things”. The only truth accessible to us is in our ideas or sensations or sentiments, that is in consciousness” (Starobinski 1988:75) Dette følelseperspektivet lar seg innlemme i selvbiografien så lenge historien er fortalt i en sammenhengende helhet. Men, lar en del sentrale punkter forbli mørklagt som de mange konfliktene protagonisten opplever og hvorvidt det går an å etablere en form for klargjøring i deres opphav og betydning. Mysteriene og konfliktene blir tatt opp i *The Confessions*, men alltid latt uavklart i refleksjonen omkring dem og forfatteren leder teksten ikke videre i spekulasjon i den tro at dette ville ha gjort desto større skade og setter stor lit til hans stillhet om dette. Teksten viser til Jean-Jacques private mistanker og konspirasjoner, men kan heller ikke avklare eller rette fordømmelsen i noen klar retning til støtte i noen undersøkelse. En viktig metafor som vil opptas senere i oppgaven er «sløret», som dekker til sannheten og hindrer Jean-Jacques i å gjennomskue konfliktene som fikk så stor innvirkning på hans liv. Den manglende evnen til å gjennomskue sine fienders bevegelser og følelsene som han er så styrt av begrenser ham. *The Confessions* lar leseren selv oppleve Jean-Jacques som en beundringsverdig figur i en undertrykkende verden som ikke klarte å beseire ham. En kan slik bli oppmerksom på Jean-Jacques handlingsrom, hans styrker og svakheter som grunnlag for oppklaringen i bruddene.

Bekjennelsene vi ser i *The Confessions* er avkoblet fra det religiøse tradisjonen hvor man synder, bekjenner, får tilgivelse og blir gjensatt. Bok IX utlegger en rekke private brev for å utbrodere da Rousseau bryter med Diderot, Grimm, Mme d`Epinay og d`Alembert kjent som

encyklopedi-sirkelen. Bruddet med Encyclopedi-sirkelen blir et av flere nøkkelpunkt i *The Confessions* som det ledes opp til tidligere i teksten og kommenteres til lenge etter det har funnet sted. Bruddene med Grimm og Diderot endrer Jean-Jacques posisjon ved hoffet og setter i gang en utfrysingsprosess som ender opp med å forvise ham fra Frankrike. Jean-Jacques blir tvunget ut på en reise gjennom de europeiske fyrstedømmer på utkikk etter politisk asyl og medmenneskelighet. Hemmeligheter som stammer fra sirkelen, blir ikke utlevert av Jean-Jacques med mindre informasjonen har lekket ut på andre måter. Rousseau er slik ingen forkjemper for at all informasjon skal være tilgjengelig. Men, hemmeligheter skapt i fortroligheten mellom venner er han positiv til. Bekjennelsen er slik en belysning av disse hemmelighetene, men fremdeles bevart i vennskapets fortrolighet.

3.Utestengt; bruddet med Genève og mesteren

Et av de første bevisste oppbruddene i Jean-Jacques liv er knyttet til hans avreise fra Genève. Jean-Jacques prøver en rekke ulike yrker før han finner sin første langtidsstilling som gravør, men faller fra første stund ut med sin mester M. Ducommun som styrer håndverkerne sine gjennom sitt brutale og tyranniske vesen. Dette kapitelet vil klargjøre hvordan Jean-Jacques ser brudd som en frigjøring for å føre et liv fri fra undertrykkende krefter rundt ham. Dette er et grunnprinsipp for ham gjennom hele selvbiografien, og bruddet med Genève har slik paradigmatisk betydning for verket som helhet. De første bruddene fra bok I og II i *The Confessions* skjer så både til Genève, men også som et resultat av bruddet med mesteren.

With my vocation thus decided I was apprenticed, though not to a watchmaker but to an engraver. The registrars contempt had completely humiliated me, and I obeyed without a murmur. M. Ducommun, my master was an oafish, violent young man who managed in a very short time to quench all the fire from my childhood, and to coarsen my affection and lively nature; he reduced me in spirit as well in the fact to my true condition of apprentice (Rousseau 1953:39)

Jean-Jacques miserable situasjon under M. Ducommuns lære, viser godt frem Rousseaus ide om det gode mennesket som blir tvunget til laster og inn i en rolle som en tvilsom karakter under tyngden av forholdets ulikhet. «Unsatisfied desires always led to vice. That is why all lackeys are rogues and why all apprentices should be; under quit and equitable conditions (...) It is nearly always generous feelings misdirected that lead a child into taking his first step into crime» (Rousseau 1953:41). Den kriminelle leveveien er for Rousseau brolagt med gode intensjoner og vi finner Jean-Jacques gjøre sitt første tyveri. Han hjelper sin svennebrevs kollega M. Verrats med å stjele hans mors asparges fra hennes kjøkkenhage. Han stjeler også

epler fra verkstedet til M. Ducommun. Den unge Jean-Jacques gjør ofte tvilsomme og umoralske valg fremtvunget av sin miserable situasjon. Jean-Jacques må selv innse sin underdanige og korrumperte posisjon og finne en vei ut av den. Rousseaus forståelse av at det er ulike kilder til inspirasjon som tenner de noblere følelsene i mennesket, miljøet i gravør verkstedet, vekker harmen og uærligheten i Jean-Jacques. Litteraturen leder ham tilbake til godheten, men inspirasjonen fra bøkene skaper en disharmoni mellom ham selv og sin situasjon. Ideene har vekket en lyst i ham og får han til å løfte hodet å ønske seg noe annet et annet sted.

«I was cured by childish follies and youthful rogueries by my craze for reading, and even by what I read. For, ill-chosen and often bad though these books were, they nevertheless kindled my heart to nobler feelings than my condition inspired. Revolted by everything within my reach and feeling that anything which might have attracted me was too far away, I saw nothing that could stir my heart(...) In this strange situation my restless imagination took hand which saved me from myself and calmed my growing sensuality. What it did was to nourish itself of situations that had interested me in my reading, recalling them, varying them, combining them and giving me so great a part in them that I became one of the characters I imagined, and saw myself always in the pleasantest situations of my own choosing. So, in the end, the fictions I succeeded in building up made me forget my real conditions, which so dissatisfied me. My love for imaginary objects and my facility in lending myself to them ended by disillusioning me with everything around me and determined that love of solitude which I have retained ever since that time (Rousseau 1953:48).

Rousseau skriver i slutten av *The Confessions* bok II, at om han hadde hatt en annen læremester ville han forblitt innenfor Genève's murer og levd et enklere liv enn det avanserte og kompliserte livet han endte opp med å føre. Det dårlige forholdet til læremesteren og mangelen på annerkjennelse og følelsen av forståelse var sterkere pådrivere enn Genève klarte å holde på. Disse følelsene vil være karakteristiske kjennetegn for de kommende konfliktene og bruddene vi ser i *The Confessions*. I 1728 er Jean-Jacques ute og morer seg med sine venner utenfor Genève's bymurer. Måten Jean-Jacques forholder seg til tvungen utestengelse, kan vi få kjennskap til, da han kommer for sent tilbake til Genève og blir stengt ute for natten.

Finally I reached the age of sixteen, restless and dissatisfied with myself and everything else, without any taste for my work, racked with desires I did not understand, weeping when I had no cause for tears and sighing I knew not why-tenderly nursing my illusions, in brief since I saw nothing around me I valued as much. When we went walking outside the city I always ran ahead, and never dreamt

returning unless someone else dreamt it for me (...) Twice I was caught, and the gates shut before I could reach them. You can imagine how I was punished the next day. On the second occasion indeed, I was promised such a welcome if there ever was a third. That I decided not to run the risk. Nevertheless, the dreaded third time came. All my precautions were rendered nugatory by a wretched Captain Minutoli, who always closed the gates on his nights of duty half an hour before the others. When I was twenty paces away I saw them raise the first bridge. I trembled as I watched its dreadful horns rising in the air, a sinister and fatal augury of the inevitable fate which from that moment awaited me” (Rousseau 1953:49).

Den stagnerte og tomme tilværelsen har ledet til punktet der brudd blir nødvendig for å bryte ut av en situasjon som gjør ham miserabel. Det er med frykt og uro at utestengelsen «hender» Jean-Jacques av hans egen ubetenksomhet. Han kan ane mesterens straff den neste dagen, som fungerer som en drivkraft bort fra Genève. Rousseau, forsikrer leseren om Jean-Jacques nærhet til byen. Det er den ubetenksomme kaptein Minutoli som er symbolet på Jean-Jacques problemer. Man kan ane en betydning av Jean-Jacques lekenhet med autoriteten til kapteinens vakt og mesterens straff. Hvordan han løper omkring helt til porten er i ferd med å stenge, viser en lekenhet til å bli stengt ute. Da han virkelig innser sin ubetenksomhets konsekvens, ønsker ikke Jean-Jacques seg lenger tilbake.

“In the first access of my grief I threw myself down on the grass and bit the earth. My companions merely laughed at my misfortune and immediately decided what to do. I made up my mind also but in another sense. There and then I decided never to return to my master; and the next day, as they returned to the city at the hour the gates were opened, I bade them farewell forever” (Rousseau 1953:49).

Utestengelsen kan sees på som en form for brudd mellom Jean-Jacques og hans hjem i Genève. Hendelsen kjennetegnes som en utløsende årsak til Jean-Jacques` ønske om å fullstendig og drastisk om å endre på livet sitt. Det er også betydelig at han skiller seg ut fra sine kamerater, som i samme situasjon vender tilbake til Genève, føler Jean-Jacques at det ikke er noen vei tilbake. Hvis en gjør en sammenligning til hans relasjoner er det sjeldent Jean-Jacques som bryter ut i en, men at han blir tvunget til handling. Det vi ser som frykt for straff blir et ønske om å forlate kilden til uro og konflikt representert av byen Genève, uten noe spesielt ønske om å reise noe annet sted spesifikt. Jean-Jacques skiller seg av med forestillingen som underordnet håndverker i Genève, en som kjenner sin sosiale plass og rot i religionen blir etterlatt utenfor porten. Men stoltheten over å være borger av Genève blir en livslang følelse for Jean-Jacques.

Kaptein Minutollis skyld blir understreket i at Jean-Jacques blir utestengt, selv om han følger reglene så må han ta straffen for den ytre verdens umenneskelighet som ikke gir rom for å være slik han virkelig er. Forholdet til Ducommun blir nevnt flere ganger i bok I og viser at dette dårlige og mangelfulle forholdet skaper et miljø hvor brudd blir en nødvendighet. En kan så se at like etter sorgen over adskillelsen kommer denne absolutte beslutningen om å både forlate mester, venner og by i et positivt og optimistisk lys.

«Terrible though the moment had appeared in which fear prompted me to fly, when the time came to carry out my plan, I found it quite delightful. Although no more than a child, to leave my country and my relations and everyone who might sustain or support me; to throw up an apprenticeship half completed without knowing my trade well enough to live by it; to incur the miseries of poverty without any means of ending them. The only thought in my mind was the independence I believed I had won. Now that I was free and my own master. I supposed I could do anything, achieve anything. I had only to take one leap and I could rise and fly through the air. (...) Everywhere I went I should find feastings, treasure, and adventures, friends ready to help me and mistresses eager to do my pleasures (Rousseau 1953:52).

En mulig tolkning av dette er å se at Jean-Jacques ser brudd som mulighet til å fremme seg selv, bryte gamle hemmende bånd og sette i gang nye muligheter. Vi ser også en hentydning til hans besettelse med litterære og fiksjonelle historier hvor de idealistiske eventyrene han leste som barn nå er håpefulle fremtidsutsikter muliggjort av brudd. Rousseau er som nevnt tidligere i kapitlet, av den oppfatning at litteratur leder en ut av traurige situasjoner. Fester, skatter og eventyr venter Jean-Jacques ved å forlate alt. Vi ser også en tendens til å søke ut av Genève ved at Jean-Jacques og hans venner nå løper omkring og spiller spill utenfor murene, hvor de våger å vandre ut helt til siste øyeblikk der porten er i ferd med å stenge. Brudd med byen betyr så at Jean-Jacques ønsker å bryte med det byen betyr for ham. Bånd til steder betyr undertrykkelse og redusert livsglede. Det blir senere mindre attraktivt for Jean-Jacques og bryte ut av steder, Hermitaget og Ile d`Saint.-Piere er steder hvor han er bestemt på å bli boende. Disse stedene som representerer det rolige, naturskjønne og fraværet av store menneskemengder.

En slik tidlig form for oppbrudd og vandring blir karakteristisk for Jean-Jacques liv og vi kan se til denne utestengelsen som en frempek til hans senere bortvisning fra Genève. Gjennom Jean-Jacques betraktning får vi her i *The Confessions* første og andre bok en inngang til betydningen av brudd i denne selvbiografien. Det er et optimistisk blikk Jean-Jacques fremprovoserer frigjøringen fra mesterens grep. Borgerne av Genève var kjent som notoriske

vagabonder som vandret Europa på utkikk etter arbeid og hadde sine egne kvarterer i fjerntliggende byer som Konstantinopel. Rousseaus far Isaac bodde der i seks år, og stilte klokkene i Topkapi-palasset. Isaac Rousseau var også forvist fra Genève da Rousseau forlater byen (Rousseau 1953:23).

4. Det vanskelige bruddet med de Warens

How the sight of her affected me! I had expected M. de Pontverre`s good lady to be a disagreeable and pious old woman; to my mind, she could not be otherwise. But what I saw was a face full of charm, large and lovely blue eyes beaming with kindness, a dazzling complexion and the outline of an enchanting neck. Nothing escaped the rapid glance of the young proselyte. For in a moment I was hers, and certain that a faith preached by such missionaries would not fail to lead to paradise (Rousseau 1953: 55)

Det som i stedet venter Jean-Jacques utenfor Genève's bymurer er ikke festlige lag og eventyr, men et nytt hjem og en familie. Forholdet mellom den sekstenårige Jean-Jacques og den tjuetteårige Mme de Warens er et basert på tillit og personlig utvikling for dem begge og Jean-Jacques finner seg selv hos de Warens. *The Confessions* understreker perioden i Annecys betydelighet ved at Jean-Jacques får tid til å kultivere sine evner og orientere seg i kunnskapen i sitt eget tempo. Louise Eleonore de Warens var en fransk adelskvinne som stammet fra den gamle slekten La Tour de Pil. Hennes tidligere ekteskap til M. de Warens hadde ifølge Jean-Jacques vært ulykkelig og hun hadde søkt tilflukt i Annecy i to år da, Jean-Jacques ankommer (Rousseau 1953:56). de Warens mor hadde død i barsel og med en fraværende far, var hun overlatt til seg selv i sin utdanning. De Warens sterke katolske tro fikk henne til å ha det man kan kalle en karriere innen konvertering av unge protestanter til katolisismen gjennom misjonering. «Mme de Warens, a recent convert, who was more or less compelled by the priests to share a pension of two thousand francs allowed her by the king of Sardinia, with any riff-raff that came to trade their religion for money” (Rousseau 1953:54)

de Warens og Jean-Jacques forhold utvikler seg til å bli elskere. Jean-Jacques er ved denne vendingens start motvillig til det som foregår og finner seg selv straks sengeliggende med en mystisk sykdom, kanskje påført av skyldfølelsen han føler. Denne sykdommen vil også plage ham videre gjennom livet. Skyldfølelsen Jean-Jacques må bære på i dette seksuelle forholdet bryter så med Jean-Jacques markante behov for uskyld. Bruddet med den aldrende «Maman» er bundet i Jean-Jacques jakt etter lykke på sine egne premisser.

Jean-Jacques blir mange år i Charmettes hos de Warens, fra han er 16 år helt til han reiser til Montpellier. å bli kurert for sin svake helse antatte hjerte-svulst. Da han etter denne lange reisen kommer han tilbake bare for å oppdage at han har blitt erstattet av en annen ung mann, som virker å ha tatt hans plass. Forferdet over hans erstatning søker Jean Jacques bort fra Charmettes, men minne om den gode tiden, bringer ham hele tiden tilbake til de Warens og hindrer ham i å bryte ut. Følelsene vanskeligstilte Jean-Jacques, de gjør ham ukomfortabel, men skaper også lengsel til en svunnen tid, derav paradokset.

What made my position more unbearable was the comparison I was continually making between this and the state I had left: The remembrance of my beloved Charmettes, of my Garden , my trees my spring and my orchard, and above all of her whom I was made, and who breathed life into all the rest. When I thought of her, of our pleasures and innocent life, my heart was racked, and there was a choking in my throat that deprived me of the courage to take any action. A hundred times I was violently tempted to leave on the spot, and return to her on foot. If I could have seen her just once again I should have been content to die at that moment. Finally I could no longer resist these tender memories, which summoned me back to her, at whatever cost (Rousseau 1953:255)

Det er slik Jean-Jacques erkjenner at fortiden ikke kan verken gjentas eller gjenleves. Den gamle livets forhold bringer ikke den lindringen som fikk ham til ville søke tilbake. Igjen motiveres han til å søke ut, om ikke kun for å redde drømmen og de Warens fra den virkelige verdens økonomiske forpliktelser i form av gjeld og spekulasjoner. Jean-Jacques som velger å like etter ha blitt gjenforent med de Warens setter igjen ut.

Poor Mamma! I must give one more proof of her goodness of heart. She had no other jewel left but one last little ring and this she took from her finger to put on Therese s who immediately replaced it upon Mammass at the same time kissing that noble hand and moistening it with her tears. Ah, that was the moment in which I should have paid my debt. I should have abandoned everything to follow her, to attach myself to her till her last hour, and share her fate, whatever it might be. I did nothing of the kind. Taken up with another attachment I felt the tie which bound me to her loosening (Rousseau 1953: 365).

Bruddet er vanskelig fordi Jean-Jacques ikke klarer å bryte helt ut, men vender stadig tilbake og drømmer om å vende tilbake. Han vender tilbake for å tilfredsstille sin følsomhet som igjen vender seg mot ham og leder ham igjen bort fra henne for alltid. Selv i hans nye liv skilt av mange år fra hans tid i Charmettes, er det en del av Jean-Jacques som vil bryte med sitt nye liv for å vende tilbake til det gamle. Dette er på mange måter et steg bort fra Jean-Jacques

tendens til å se oppbrudd som en mulighet. Her er han fristet, men holder seg tilbake og fornøyer seg bare med tanken om å følge de Warens igjen.

de Warens vender bruddet den andre veien og gjør en sak for at det var Jean-Jacques som forlot henne og man kan gjøre et argument for at Jean-Jacques oppbrudd var en kilde til hennes fall. Dersom han hadde blitt i Charmettes kunne han ha styrt hennes økonomi bedre og holdt huset i stand.

5. Encyklopedistene og d`Holbach sirkelen

Encyklopedistene var en gruppe nytenkende intellektuelle inspirert av den franske filosofen Voltaire (1694-1778) sine ideer om opplysningens verdi, troen på fremskritt innenfor vitenskap og dannelse. I deres syn var menneskets historie i bevegelse omkring en materiell og åndelig oppvåkning etter århundrer i den mørke middelalderen, full av overtro og ignoranse. Encyklopedistene og spesielt Voltaire så hvordan jordskjelvet i Lisboa i 1755 ødela klostre, kirker som Sao Paulo basilikaen og tok liv på en massiv skala, brøt med den klassiske forståelsen om en innblandende og god Gud. Dette var ikke byer som de bibelske Sodoma og Gomorra, men en kristen og gudfryktig by og var slik et offer for en naturlig hendelse. Dette ledet dem til å sette enda større tiltro til et sekulært verdenssyn, der Gud var til stede, men svært lite opptatt av sitt skaperverk, dette er forståelsen blant deistene, en populær trosretning blant filosofene bak encyklopedien (Barzun 2001: 359-367).

Gruppen ledet av Diderot satte som mål å gi ut en samling av all vitenskapelig og kulturell kunnskap for å stadfeste fremgangen. Det vi ville kalt et leksikon gikk under navnet Encyklopedi-serien og ble publisert i 28 bind fra 1751 frem til 1772. Kirken, Kongen og den franske staten, kjent som «L'ancien régime» var alle kritiske til samlingens politiske og generelle holdning til det kontemporære Frankrike og så dem som en trussel mot det deres fremtidige grep om den absolutte makten. De hadde allikevel nok støtte i maktapparatet til å fortsette arbeidet. Filosofene Denis Diderot (1713-1784) og Jean Le Rond D'Alembert (1717-1783) var redaktører for prosjektet og var særdeles utsatt for statlig og religiøs forfølgelse. Rousseau blir en del av Encyklopedi prosjektet i 1749 og skriver om musikk og politisk teori, under Diderots ledelse skriver Rousseau hele tre deler av encyklopediens musikkseksjon på tre måneder. Diderot blir fengslet samme år og Rousseau reiser ofte og besøker Diderot i fengsel i Vincennes. I 1758 fører forfølgelsene til at D'Alembert velger å si opp stillingen som redaktør og Diderot fortsetter ledelsen av arbeidet alene. Han stanser også selv like etter dette. Diderot uttrykker utilfreds over hvor ujevnt kvalitetsnivået på artiklene er skrevet: «In

addition to some excellent people, there were others who were weak, mediocre and totally incompetent. A jumbled work resulted, where a schoolboy's rough draft is found next to a masterpiece" (Kafker 1973: 452)

Det ujevne kvalitetsnivået stoppet ikke utgivelsene og gjennom den sympatiske rikssensoren Guillaume-Chrétien de Lamoignon de Malesherbes (1721-1794) fortsatte arbeidet ofte i hemmelighet da encyklopedistene visste de var støttet av makthaverne under sløret av et offisielt forbud. Dette hadde en effekt ved at kirken og jesuittene ikke krevde videre forfølgelse av arbeidet. (Barzun 2001: 378)

Baron d`Holbach var en sentral figur og det intellektuelle miljøet han bygget opp rundt seg gikk under navnet d`Holbach sirkelen. Gjennom *The Confessions* vil de merke seg Jean-Jacques fravær fra Paris og kritiserer ham for dette som et ledd i å motarbeide deres eget opplysningsprosjekt.

Dijons akademi arrangerer gjennom bla. gjennom tidsskriftet *Mercure de France* et ultimatum i 1749 form av; om fremskrittet innenfor vitenskap og kunst har gjort mennesket bedre eller dårligere. Da Rousseau velger det pessimistiske svaret, at det ikke har gjort mennesket bedre, bringer dette ham kritikk fra sine kollegaer. Akademiet som besto av en stor gruppe intellektuelle fremviste dette som et viktig spørsmål det var viktig å besvare. Dette viser at Rousseaus tvil om fremskrittet, var noe som ikke alle var uenige med ham i, ettersom han også vant akademiets konkurranse (Barzun 2001: 383). Rousseau kritiserer sine gamle forbundsfeller og forstår deres konflikt som en politisk konflikt heller en om intellektuell frihet. Encyklopedistene blir omgjort til en kult i Rousseaus øyne, med politiske ambisjoner, der menn som Grimm og Diderots ideer skal dominere det politiske landskapet i Frankrike.

6.Bruddet med Diderot og opplysningstiden

"The Holbach circle, who saw that I never came to Paris, began to be positively afraid that I enjoyed the country and might be fool enough to stay there. Then began those intrigues, the object of which was to get me back to the city by indirect means" (Rousseau 1953:399).

Dersom man betrakter de ulike konfliktene i *The Confession* er det mange av relasjonene som opplever brudd og intrige. Ikke minst hvordan konfliktens årsak ikke nødvendigvis er det som fører til forholdets kollaps, nye forviklinger og underliggende hemmeligheter, forstyrrer det kjente forholdet. Den Diderot Jean-Jacques trodde han kjente er under konstant revisjon, der

han blir betvilt og hyllet. *The Confessions* klarer derfor ikke å bestemme hva dens oppfattelse av Diderot er.

It is true that Diderot and d`Holbach were not- at least I cannot believe that they were – men to weave dark plots: Diderot had not the malice,\* nor d`Holbach the brains; but that made them a more effective combination. Grimm alone formed a plan in his head, and revealed so much of it to the other two as they needed to see in order to play their part in its execution. (*I confess that since this book was written, what I have glimpsed through the darkness that surrounds me make me fear that I did not know Diderot) (Rousseau 1953:457)

Jean-Jacques virker å være villig til å tilgi gamle synder mot vennskapet, men tilliten hans er vanskeligere å vinne tilbake og Jean-Jacques føler lenge på kvalene og ubehagelighetene ved vennskapet før han vender det ryggen. Jean-Jacques fravær fra byen er en stor kilde til hans fremmedgjøring i sirkelen og Diderot, men konflikten bærer også preg av mangelen på en filosofisk forsoning mellom Diderot og Jean-Jacques.

Diderots teaterstykke *Le fils naturel, ou Les épreuves de la vertu* eller den *Den naturlige sønn* fra 1757 handler om den ondskapen som spiller ut av den ensomme livsførsel. Her skriver Diderot at «bare onde mennesker bor alene» Rousseau leser dette som et personlig angrep mot seg selv (Wokler 1996:10). Diderot finner som så mange andre at Rousseaus teoretiske verker står i sterk opposisjon til sine egne og om intet mindre forsøker å undergrave sin egen posisjon. I *The Social Contract* kritiserer Rousseau det kultiverte og sosiale som et steg bort fra det naturlige. Diderots intellektualisme og sosiale sirkler var tydelige mål for Rousseaus kritikk. I *The Confessions* er Diderot blitt korrumpert i Jean-Jacques øyne, men ikke like korrumpert som deres felles venn Grimm. Diderot har beholdt noe av sin naturlige godhet og uskyldighet, men ikke nok til at Jean-Jacques søker å opprettholde båndet mellom dem. Diderot hadde ifølge Rousseau i sin naive dumskap, latt seg føre med av Grimms intriger og skapt et bristepunkt mellom ham og Jean-Jacques.

Though I broke with Diderot. I considered him not so much wicked as weak and foolish, and have always preserved an affection, even an esteem, for him in my heart, as well as a respect for our former friendship, which I know was for a long time genuine on his side and mine. It is quite a different matter with Grimm, a man false by nature, who never loved me and is not even capable of love, and who light-heartedly, without any grievance and merely to satisfy his own dark jealousy, secretly became my cruellest calumniator. He is absolutely nothing to me now, but Diderot will always be my former friend (Rousseau 1953:496).

Han vil alltid forbli min tidligere venn; Jean-Jacques omfavnelser av Diderot er bare mulig ved å se til fortiden å beholde relasjonen der. Grimm får ikke engang tilgang til dette forholdet i tid, Han var aldri Jean-Jacques venn, det var alltid falskt. Diderots vennskap var genuint selv om det er tilbakelagt. Det er viktig for Jean-Jacques å påpeke at han er den som er stor nok til å se utover bruddet og verdsette dets universelle gode.

Bruddet til Diderot er en viktig og betydelig hendelse i *The Confessions*. Jean-Jacques viser direkte til Diderots brev for å belyse tydeligere hvordan han ble behandlet. Det blir derfor spesielt interessant da dette tilspisser seg da Jean-Jacques blir spurt av Mme d'Epainay om å bli med henne til Genève, Diderot råder ham til å bli med henne selv om det er vinter og Jean-Jacques helse er nokså svak. Jean-Jacques virker genuint opptatt av sin helse, er sjokkert over sine venners mangel på sympati ovenfor hans bekymring og hvordan hans forpliktelser til d'Epainay angår Diderot. Jean-Jacques innser at Diderot, Grimm og d'Epainay alle har interesser i det som foregår og at han er en simpel brikke i deres spill, mer enn en likeverdig. Han er slik ikke lenger like fri og selvstendig slik han så seg selv. Ulikhetens konsekvenser blir derfor det som leder til brudd i bok IX. Det burde ha vært åpenbart for ham at ved å ta imot hermitaget og heve lønn hos d'Epainay, men Jean-Jacques ser bort fra dette faktumet helt til kravene om støtte begynner å gjelde. Påvirket av Grimms hevdelse om ulikheten mellom dem, er Jean-Jacques, d'Epainay og Diderot alle påvirket av den nye diskursen Grimm fører. Diderot prøver å kutte igjennom denne endringen i forholdet ved å hjelpe Jean-Jacques til å innse posisjonen han har havnet i. Diderots advarsel til sin venn, fra brev; No 52:

«And then are you not afraid that your behaviour may be misinterpreted? You will be suspected of ingratitude or of some secret motive. I know that, whatever you do, the testimony of your conscience will always speak in your favour. But, is that testimony alone sufficient? Is it permissible entirely to ignore the opinions of others? I am writing this letter to fulfil an obligation towards you and towards myself. If it displeases you throw it in the fire, and pay no more attention to it than if it had never been written. Farewell, I love you and I embrace you” (Rousseau 1953:443).

Jean-Jacques reagerer med sinne over Diderots svar og kaller «observerer» den varme tiltalen i dedikasjonen. Diderot som anklager Jean-Jacques for å ha hemmelige planer skjult for sine venner. Da det dreier seg om Mme de Epainays tur til Genève, Rousseaus egen by, nekter å ta reisen og skriver hva slags latterlig figur han hadde fremstilt på landeveien. Jean-Jacques virker ikke ønske å involveres i reisen og har kanskje slik som Diderot antar et hemmelig motiv, for å ikke «eskortere» d'Epainay til Genève.

«I did not need much penetration to realize that there was a hidden purpose to this journey, which was being kept from me. The secret, which was a secret for no one in the house but me was discovered the very next day by Therese, to whom it was revealed by Tessier the steward, who had it from the lady's maid. Although I do not owe it to Mme d'Epinau to keep this secret, since I did not learn It from her, it is to closely connected with those that she did tell me for me to make a distinction; so I shall preserve silence on this head. But these secrets, which have never escaped and will never escape from my mouth or my pen, have become known to so many people that no one in Mme d'Epinau's circle can possibly be ignorant of them (Rousseau 1953:442).

Denne forklaringen leder inn mot den uklarheten Rousseau skriver om i bok XII. Diderot anklager Jean-Jacques for å innlede hemmelige motiver der, Jean-Jacques anklager d'Holbach sirkelen for å konspirere uten, å gi ham tilgang til den. Hemmeligheten han beskytter d'Epinau fra er ikke en hemmelighet for noen av de involverte, men til leserne av *The Confessions*; en hemmelighet som ikke er hemmelig for noen. Informasjonen Jean-Jacques ikke deler er så kjent at ryktet virker å ha spredt seg fra d'Epinaus tjenestepike tilbake til Jean-Jacques selv. Allikevel insisterer forfatteren på å belyse noen få enkelte deler av hendelsen og lar det i det store og hele forbli mørklagt. *The Confessions* opprettholder slik sitt ønske om å fortelle sannheten, men holder samtidig igjen vel vitende om at leseren forstår at å fortelle alt ned til hver minste detalj er en umenneskelig handling.

Den neste krangelen med Diderot i bok X blir den siste, ettersom Jean-Jacques bryter med Diderot like etter dette. Jean-Jacques hemmelige forhold til Mme d'Houdetout blir kjent i Paris og hun velger som en konsekvens å bryte opp forholdet, for å bevare ryktet sitt. Jean-Jacques er straks overbevist om at ryktet må stamme fra Diderot.

«And you too Diderot!» I exclaimed. «Unworthy friend ... » I Could not however make my mind up to condemn him yet. My passions were known to others besides, who might have talked of it I preferred to remain In doubt ... But soon I could do so no longer (...) On the subject of Mme d'Houdetot, he (Saint-Lambert) informed Therese of certain circumstances unknown to her and even to that lady herself , but known to me and told by me to Diderot alone under the seal of friendship. And it had been Saint-Lambert himself whom Diderot had chosen to pass them on to. This finally decided me, and I resolved to break with Diderot for ever. All that remained to consider was the way of doing it. For I had observed that secret ruptures always turned to my disadvantage, since they left my cruellest enemies possessed of the mask of friendship (Rousseau 1953:460-461).

Bruddet må tydeliggjøres for at det skal gjelde og ikke bli trukket inn i det igjen. Jean-Jacques Publiserer så i hans *Book of Ecclesiasticus* («Forkynnerern» i Det gamle testamentet) en rekke

lett forkledde anklager mot Diderot, som mange i deres krets så på som åpenbare. Dette koster ham vennskapet med Saint-Lambert, som ikke tolererer at Jean-Jacques melder seg inn i koret av offentlige angrep på den allerede forfulgte Diderot.

6.1 Konflikten mellom Jean-Jacques og Diderot

Konflikten mellom Diderot og Jean-Jacques er som vi har sett bundet til det sosiale og i den filosofiske diskursen med encyklopedistene på en side og Jean-Jacques på den andre. Diderot blir derfor på mange måter et symbol for den rasjonelle materialismen blant encyklopedistene Jean-Jacques kritiserer. I bok VII snakker Jean-Jacques om bruddet med Diderot allerede i hans introduksjon i *The Confessions*:

Diderot who was younger than they, was more or less my age. He was fond music, and knew the theory; we talked music together, and he also talked to me of the works he had planned. This soon led to closer relations between us, which lasted for fifteen years and would probably have lasted longer if unfortunately, and through his own fault, I had not been thrown into the same profession as himself (Rousseau 1953: 270).

Jean-Jacques «anklager» så Diderot for å ha fått ham til å bli filosof og at uten ham ville Jean-Jacques ha endt opp som musiker og ikke i filosofien. Vi ser og så at filosofien er en nøkkel til bruddet med Diderot og at Jean-Jacques fører skylden for vennskapetets brudd over på Diderot. I *The Confessions* oppfordrer og støtter Diderot, Jean-Jacques i Dijon Akademiets konkurranse som blir begynnelsen på Jean-Jacques karriere som filosof. «He (Diderot) encouraged me and gave my ideas wings and compete for the prize. I did so and from that moment I was lost. All the rest of my life and of my misfortunes followed inevitably as a result of that moments madness” (Rousseau 1953:328). Jean-Jacques befinner seg tilsynelatende alene om dette definerende øyeblikket, som leder ham ut i en øde villmark på jakt etter den virkelige sannheten hans kolleger ignorerer. Forfatteren i *The Confessions* anerkjenner den unge Jean-Jacques, men klandrer ham for hva han ble i denne omfattende besettelsen og hva han måtte oppgi som følge av det. Starobinski kommenterer dette nærmere:

The Confessions tell of Jean-Jacques` heroic efforts to free himself from the alienation of opinion and the judgement of others, but the apologetic account of his personal reform suggests that here too alienation was something to which Rousseau was subjected. Intoxication, folly, heavenly fire, evil fate: he was forced to abandon his true identity by the very enthusiasm that he felt for the decision to reassert it (Starobinski 1988:49)

Bruddet med Diderot, Jean-Jacques leter etter en vei tilbake til seg selv, fra filosof til klokkemaker, illusjonen om det forente selvet ble brutt. Det var aldri slik at Jean-Jacques var som en enhet, og at dette var den naturlige menneskeligheten. Rettferdiggjøringen i selvbiografiens narrative mønster ligger slik tydelig foran en, ved å se til at hva Rousseau nå har blitt er en konsekvens av sin bortgjemte fortid, bare ved å se tilbake kan han som en klokkemaker skru hendelsene tilbake og se til skapelsen av de hendelsene som påvirker ham i nåtiden. Slik Rousseau ser det har han åpnet Pandoras eske på vei for å besøke Diderot i Vincennes. Selvbiografien er som sjanger hjemsoekt av liv som forandret seg ukontrollert, forfatteren samler slik brikkene sammen igjen. Granskningen av selvet er slik en reaksjon på tidens splintring av selvet, men også å gjenfinne det opprinnelige ved å grunnfeste seg i fortiden kan en ny type refleksjon hende ved å koble selvet til den spesifikke scenen og dvele over dets betydning. Et flyktig minne blir slik en mer håndgripelig og meningsfylt episode som Rousseau kan bruke i sin dedikerte undersøkelse.

Filosofien til Jean-Jacques utvikler seg så sterkt imot Diderots egen overbevisning, at den skaper splid mellom Jean-Jacques og hans venn. Diderot blir slik også roten til denne miserable tilstanden påført Jean-Jacques. Verden har vist Jean-Jacques i et kort øyeblikk av intellektuell kreativitet at verden er på vei mot en moralsk og sosial avgrunn. Det faktum at Diderot støtter opp om den rådville Jean-Jacques gjør ham like skyldige i denne tragedien. Dersom Diderot forsto av hvilket kaliber denne nye diskursive vendingen ville ta hans venn, ville han da rådet til det samme? Diderot går særdeles langt for å sabotere og undergrave Jean-Jacques karriere og sette hans navn i vanry. Vi kan anta at en konflikt som i begynnelsen var bundet i filosofisk diskurs, utviklet seg til å bli en sosial konflikt.

Jean-Jacques er en mann som lever etter et ideale om å opprettholde seg selv og leve etter en høy standard. Derfor ser vi at om han føler seg fornærmet eller antar at han burde føle sinne så gjør han det i tråd med sin filosofiske kode. Her kan et enkelt lovbrudd mot rettferdighet føre til en kamp mot urettferdighet overalt i samfunnet. Han hevder derimot at han er unnvikende for krangel og konflikt, som er vanskelig å godta da han opplever brudd etter brudd og går uanfektet i gang med kontroversielle teorier, som han ikke alltid kan forutse reaksjonene til. Etter å ha besøkt Genève erklærer han sin offentlige tilbakevendelse til protestantismen: «My association with the Encyclopedists, far from shaking my faith, had strengthened it because of

my natural aversion for quarrelling and for parties (...)In a word, philosophy, whilst attaching me to what was essential in religion, had freed me from a host of petty forms with which men have obscured it. Considering that for a reasonable man there were no two ways of being a Christian (Rousseau 1953:365-366). Da han publiserer *Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes* i 1754 etter hjemkomsten som borger av Genève. «The only benefit this work brought me, besides that of satisfying my own feelings, was the title of Citizen, which was conferred on me by my friends and afterwards used also by the public, and which I have subsequently lost through having deserved it to much” (Rousseau 1953:368-369).

Rousseaus konvertering til katolisismen i 1728 var en kilde til brudd og gjorde at han mister sitt geneviske statsborgerskap som stiller absolutte krav til borgerens protestantiske tro. Jean-Jacques likegyldighet til reformasjonen og den katolske tro setter ham i en posisjon til å konvertere når det blir nødvendig for ham uten en religiøs overbevisning annet en praktisk trivialitet, fordi for ham er kristendommen en og han skriver ofte at hans kirke ligger i skogen og det Gud faktisk skapte der kirken er et produkt av mennesket og samfunnet. Voltaires bosetter seg i Genève og som en av Rousseaus sterkeste motstandere hindrer dette hans tilbakevendelse til byen. Tilbakevendelsen må derfor reduseres til Paris. Jean-Jacques er slik blokkert fra sitt gamle hjem.

Forholdet til Genève er så direkte koblet sammen med sosietetsirkelene i Paris, en videreføring av Jean-Jacques franske identitetsbegjør. Jean-Jacques behov for den protestantiske religion er så en tilbakevendende omfavelse av sitt Geneviske opphav. Encyklopedistenes, hovedsakelig, Diderot og d`Alembert skeptiske ateisme og Voltaires deisme, står i sterk kontrast til Jean-Jacques sterke religiøse overbevisning om Guds eksistens. De teologiske forskjellene mellom protestantismen og katolisismen virker å være noe irrelevant for Jean-Jacques som befinner seg i en mellomposisjon mellom Genève's protestantisme og Frankrikes katolisisme.

Diderots plan sammen med d`Alembert, om å benytte encyklopediens artikkel om Genève til å opprette et teater i byen. Jean-Jacques, forferdet over Diderot's slø undergravning av hans egen hjemby «As Diderot seemed to approve of all this and to have no doubt of its success, and as I too many other things to discuss with him to enter a dispute on this point, I said nothing. But I resented these sly preparations to corrupt my country (Rousseau 1953:459). Jean-Jacques tendens til å holde sin uenighet hemmelig, men offentligjør den som han gjør i *Lettre à d'Alembert sur les spectacles* (1758).

En ny måte å se forholdet mellom Diderot og Jean-Jacques er at det er grunnleggende tilkoblet Jean-Jacques kompliserte og begrensede forhold til sin hushjelp Therese Levasseur. Rousseau refererer til Therese selv etter deres romantiske affære og første barn som «hushjelpen». Jean-Jacques beskriver sin situasjon som ensom og solitær, selv om han befinner seg med Therese, som om han ikke anerkjenner fullt hennes nærvær. Hun er uten formell utdanning som Rousseau, men også a-litterat og slik ingen likeverdig intellektuell for Rousseau. Jean-Jacques lager i bok VII en ordbok over Thereses vokabular som han tar med til d`Holbach sirkelen som underholdning. En ser så den to delingen Jean-Jacques er offer for i forholdet til Therese. Der han er bundet til kulturen og språket blant Encyklopedistene, men også har en forkjærligheten for de grunnleggende kvalitetene hos Therese ser ut til å stå sterkt hos Jean-Jacques. Han ønsker derimot ikke å ha et tradisjonelt ekteskap med barn, men beholder henne som elskerinne mesteparten av livet. Kvinnesynet i *The Confessions*, er noe uttalt og gir ikke noen særlig anerkjennelse til kvinners litterære eller akademiske arbeid til andre enn Mme d`Epinay, som er en nær venn og patron. Jean-Jacques kvinnelige vennskap er derimot mange, og han virker å ha et genuint vennskap med Mme de Luxembourg og Mme de Boufflers. Forholdet til hushjelpen Therese er en vei inn til forholdene til Diderot og Grimm for å utfordre og vedlikeholde Rousseaus intellektuelle «treghet». Vennskapet deres er for Jean-Jacques en måte å utvikle og perfektionere sin person og videre en erstatning for begrensningene samlivet med Therese står for. Jean-Jacques trofasthet til Therese Levasseur og brudd med Grimm og Diderot sier da mer om hans foretrukne selskap. Der sosietetens prinsipper og krav til oppførsel og diskurs står i sterk kontrast til Thereses enkle livsførsel. Deres solitære livsførsel ute på landet blir som kjent i *The Confessions* stadig mer viktig og gjeldene. Forholdet til Therese må sees som en opprørsk handling med filosofene om ikke et hån til dem siden det viser den siden av seg Jean-Jacques velger å kultivere trass deres kritikk. Dette er hans unike levevei.

Being unable to taste to the full intimate companionship of which I felt the need, I looked for something in addition, which would not fill the void, but which would make me less conscious of it. Lacking a single friend who would be entirely mine, I required friends whose energies would overcome my inertia. It was for this reason that I cultivated and strengthened my relationship with Diderot and the Abbe de Condillac, that I entered into a new and even more intimate relationship with Grimm, and that in the end, through that unlucky essay, the story which I have told. I found myself unexpectedly thrown back into literature, which I thought I had abandoned for ever (Rousseau 1953:387).

Etter ti år i Paris, i selskap med filosofene og sosietetssirklene fra 1740-årene har Rousseau flyttet ut til landet og etablert seg i Hermitaget i Montmorency under invitasjon av Mme d'Epainay. Derfor, fri fra det tyngende miljøet, ser vi fra 1756 en Jean-Jacques drevet av en ny styrke og indre selvtillit «Bold, proud and fearless, I now carried with me wherever I went a self assurance which owed its firmness to its simplicity and which dwelt in my soul rather than in my outward being (Rousseau 1953:388). Denne karakteristikken blir vedvarende og det er med et slikt mot og stolthet at han begynner å se utover fra sirkelene. En Jean-Jacques som lever mer som seg selv og ser seg også slikt stående i opposisjon til Diderot, Grimm, d'Holbach og d'Epainay. «While I saw a thousand plots spun all round me, all I found to complain of was the tyranny of those I called my friends, who were trying, as I thought, to force me to be happy in their way rather than mine”(Rousseau 1953:392). Et forslag til endringen i forholdet til Diderot og filosofene er at Jean-Jacques endrer sin livsførsel, og forsøker å leve naturlig som seg selv. En grobunn for konflikt både i Jean-Jacques selv som skriver at han føler seg isolert i sitt eget hjem. Men, også Jean-Jacques motvilje til å underkaste seg filosofenes levevei. Dette livet som besto av, intriger, politikk og avvisningen av religionens betydning i enkeltindividets liv. Rousseaus kritikk av filosofene, ser den overdrevne bruken av rasjonalisering som et hinder til gode relasjoner. Den amour-propre som filosofene har omfavnet, undergraver forholdet til andre mennesker ved å se muligheter for private interesser skaper ustabile sosiale situasjoner. Følsomheten ofrer selvets interesser for vennskapet og man utvider amour-propre til andre mennesker (Warner 2015:79-80). Det er derimot kun gjennom sin lange utdannelse at Jean-Jacques innser sin posisjon som korrumpert, det er derfor en umulig situasjon han befinner seg spredt over to tilstander, den naturlige og den kultiverte. Rousseaus angrep mot Diderot i hans bok om «Forkynneren» fra Det gamle testamentet viser at livet er like uhåndgripelig som røyk det er også en kritikk mot samlingen av for mye kunnskap, som Diderot var engasjert i. Det er også en sterk antydning til guddommelig straff for skjulte forbrytelser og uheldelig kunnskapstørst.

For med stor visdom følger store kvaler. Den som øker sin kunnskap, øker sin smerte (...) For en mann kan vinne mye med visdom, kunnskap og dyktighet, men må likevel gi det i arv til en annen som ikke har hatt noe strev med det. Også dette er forgjeves; en ulykke er det. (...) For Gud skal dømme hver gjerning, holde dom over alt som er skjult, enten det er godt eller ondt (Fork 1:18-12:14).

7. Bruddet med Grimm og sosieteten: ulikhetens pris

«I found so little gentleness, open heartesness, or sincerity even in the company of my friends, that in my disgust for that turbulent life I began to long ardently in the country (Rousseau 1953:363)

Melchior Grimm (f. 1723) kom til Paris i 1749 fra den tyske byen Regensburg og ble raskt populær med sin ungdommelige sjarm og kvikke sinn. Rousseau skriver i *The Confession* at han likte den unge mannen fra første øyeblikk, hovedsakelig og betydningsfullt, fordi han var så interessert i musikk og at de delte denne lidenskapen. De møttes i huset til prinsen av Saxe-Gotha, der Grimm var høytleser for prinsens lærer baron de Thun. Her snakket de om musikk, spilte klavikord sammen og deltok i middagsselskaper. «And so began a friendship which was so sweet to me at first, but afterwards so fatal, and which I shall have so much to say hereafter” (Rousseau 1953:326).

Grimm ble sent rekruttert inn i Encyclopedi-prosjektet, først i 1759 etter at redaktøren d`Alembert og flere andre bidragsytere fratode fra sine plikter ovenfor encyklopedien. Louis Cahusac som skrev om flere artikler om dans og musikk i encyklopedien hadde hatt et nervøst sammenbrudd og Diderot rådet Grimm til å bidra innenfor Cahusacs områder. Han aksepterte tilbudet og skrev mest kjent kapitlene om Motif, Musique og Poeme Lyrique (Kafker 1973:455) Rousseau hadde et par år etter hatt stor suksess med operaen *Le Devin du Village* (1752) i Paris. I *The Confessions* bok VIII står det:” The village Soothsayer brought me completely into fashion, and soon no man in all Paris was sought after than I. The story of this play, which marks an epoch in my life is mixed up with that of the relationships I had at the time” (Rousseau 1953: 344). Jean-Jacques attraksjon er så stor i denne perioden og vi må ta han på ordet når han gjør en kobling mellom Jean-Jacques opera og vennskapene. Grimm og Diderot ble også raskt bekjente med hverandre i perioden 1750-1752 og var ofte sett sammen i d`Epinays salong.

I had a considerable number of acquaintances, but only two chosen friends, Diderot and Grimm. Owing to the desire I always feel to bring those dear to me together I was so much the friend of both that they could not help striking up a friendship themselves. I brought them together; they got along well and were soon more intimate with one another than with me (Rousseau 1953: 344)

Grimm bisto filosofene d`Holbach Diderot og Rousseau i konflikten mellom dem og «Klassisistene» i en opphetet musikkdebatt i Paris (Jones 1928:211). Ifølge Rousseau ble Grimm dypt opptatt av operascenen og skrev anmeldelser og pamfletter i støtte for den

italienske stilen i den franske operaen. Jean-Jacques klandrer ham for å ta en interesse i operastriden mellom den franske og italienske fremføringen på bakgrunn av hans forelskelse i operasangerinnen Mlle Fel som allerede var i følge med encyklopedisten Louis Cahusac. Da Grimm ikke får Mlle Fel faller han i en melankolsk tilstand hvor han isolerer seg helt fra omverden. Abbe Raynal og Jean-Jacques rolle i å passe på den sørgmodige vennen blir fullstendig ignorert av Grimm. Jean-Jacques tiltro til Grimm virker å bli redusert av Grimms mangel på takknemlighet. Der Jean-Jacques forventer den resepsjonen han fikk av Diderot i hans tid i Vincennes, får han av Grimm forsømmelse av deres vennskap. Grimms store tilbakevendelse er basert på historien om hans romantiske kjærighet vist ovenfor Mlle Fel sangerinnen med et hjerte av stein og ikke sine venners omtanke og pleie. Grimms berømmethet får så vinger av hans kraftfulle følelsespresentasjon. Kritikken fra Rousseau begynner å plukke fra hverandre Grimms genuine interesse i musikk ser det heller koblet til operasangeren. Men, Rousseau roser selve melankolien og sorgen Grimm føler, som et bevis for sin fantasi om Grimms følsomhet. Jean-Jacques erkjenner i bok X sin feil ved å gi etter for troen på Grimms oppriktighet "Grimm, a man false by nature, who never loved me and is not even capable of love, and who light-heartedly, without any grievance and merely to satisfy his own dark jealousy, secretly became my cruellest calumniator. He is absolutely nothing to me now (Rousseau 1953:496)

Rousseau går langt for å beskrive sin storhet og omtanke ovenfor Grimms utbrudd. Jean-Jacques fremstår som den gode faren i lignelsen om den fortapte sønn i Lukas evangeliet; «For han, din bror, var død og er blitt levende, han var kommet bort og er funnet igjen» (Luk, 15:32) Jean-Jacques fremsetter seg som den forståelsesfulle og idealisert farsfiguren som ser det unge menneskets tendens til å søke ut, men som vender tilbake sjokkert og skremt av verdens grusomheter. Det er derimot ikke den samme evnen til gjenforening for enhver pris som finnes i Jean-Jacques som den gode faren da, han innser at relasjonen til Grimm har forandret seg drastisk. De er ikke lenger far og sønn, så deres forhold må gjenoppfinnes, men dette feiler.

«This magnificent passion made Grimm fashionable; so he was considered a prodigy of love, friendship, and devotion in every sort. This reputation caused him to be sought after and feted in high society, and so took him far from me, who had never been anything but a makeshift. I saw that he was on the point of deserting me altogether,

which much distressed me, for all the strong feelings of which he made such a show were those that in a quitter way I felt for him. I was glad that he had succeeded in the world, but could have wished that his success did not involve his forgetting his friend. “Grimm” I said to him one day, “you are neglecting me, but I forgive you. When the first intoxication of your riotous success has worn off and you feel its hollowness, I hope that you will come back to me. You will find me the same. But for the present do not worry. I will leave you free and I will wait for you “ He accepted what I said acted as I suggested, and went his own way so completely that I never saw him again except in the company of our common friends” (Rousseau 1953:345).

Jean-Jacques tar på seg rollen som en forsmådd elsker og går fra forståelse for Grimms fravær til å betvile deres vennskaps betydning. Grimm vil møte Jean-Jacques igjen, men han vender ikke tilbake slik Jean-Jacques hadde håpet og han får aldri anerkjennelsen for sin storhet og omtanke for sin protesje. Jean-Jacques får fra denne perioden en mistanke om Grimms evne til å sette sammen hemmelige selskap.

I *The Confessions* presenteres Grimm som en mann som fremstår som om han har kompleks sensitivitet og en dyp følsomhet, og hans personlige motto, om at han skal følge enhver tilbøyelighet fra hjertet. «The sole duty of man is to follow all the inclinations of his heart” (Rousseau 1953:435). Språket til en romantisk helt. Jean-Jacques finner flere problemer med Grimms selverklærte sensibilitet, da han påpeker Grimms forfengelighet og pedantiske kritikker til andre, som ikke samsvarer hos en med de store følelsene han hevder å ha. Dersom Grimm som Rousseau også er en paradoksal karakter hvor store følelser flammer opp i enkelte øyeblikk og er borte i andre. Dette kan være med å forklare deres lange og tumultene vennskap og hvorfor Jean-Jacques klamrer seg til Grimms vennskap da det ikke lenger bringer noen glede. Grimms forpliktelser overfor Jean-Jacques minker med hans gryende popularitet i de høyere samfunnslag, Grev de Friese Grev de Schonberg er Grimms overordnede, men har lite interesse av Jean-Jacques som reflekterer de nye holdningene vi finner hos Grimm. Dersom Jean-Jacques kritikk ikke stemmer og Grimm er en mann av sentimentale følelser som han selv hevder, må Jean-Jacques ha erkjent det, men dekker over det ved å konstruere en livlig fantasi omkring Grimm for å bryte ensomhetens forhekselse. «It arises from my too loving heart, from my tender, from my too tender affectionate nature, which find no living creature akin to them, and so are forced upon fictions (Rousseau 1953:48). Rousseau er en mann opptatt av sin egenhet hans absolutte egenhet, Men virker å lengte etter noen som har de samme kvalitetene hans selv har. Da sin virkelige ekvivalent uteblir, kan denne mangelen få Jean-Jacques til å klamre seg til en fiksjon om den inderlige Grimm og at han simpelthen er dekket til med et overfladisk lag av amour propre. De virkelig

sterke følelsene vil etter hvert flamme opp i Grimm som hos Jean-Jacques. Følelsene knytter tette vennskapsbånd, men har også evnen til å føre til brudd i dem. For en konfliktsky karakter som Jean-Jacques er hans humørsving tilstrekkelig til å føre fra følelse til handling.

Jean-Jacques sterke følelsesmessige bevegelser kan spores fra første bok. Vi kan anta dette som en beskrivelse og bekreftelse av hans tilbøyeligheter for følelsesmessige utbrudd. Følelsene veller slik opp til plutselige utbrudd heller enn konsekvente varige karakteristikk over lengre tid. Dersom Jean-Jacques skal ha mulighet til å igangsette relasjonelle brudd med Grimm og Diderot, er det av igangsatt av inderlige lidenskapelige følelser som leder ham og fører an handlingen.

My passions are extremely strong, and while I am under their sway nothing can equal my impetuosity. I am amenable to no restraint, respect, fear, or decorum. I am cynical, bold, violent and daring. No shame can stop me, no fear of danger alarm me. (...) Catch me in a calm mood, I am all indolence and timidity. Everything alarms me, everything discourages me. I am frightened by a buzzing fly. I am too lazy to speak a word or make a gesture. So much am I a slave to fears and shame that I long to vanish from mortal sight. If action is necessary I do not know what to do; if I must speak I do not know what to say; if anyone looks at me I drop my eyes. When roused by passion, I can sometimes find the right words to say (Rousseau 1953:44).

Problemet med talen, de sterke følelsene og legger grunnstenen for motsetningen mellom de sosiale og private. Rousseau kultiverer sin følsomhet, men de store lidenskapene ser ikke ut til å gjøre stort for ham annet enn å gjøre ham utilpass i utider i sosiale situasjoner, siden det krever at han taler og oppfører seg restriktivt der han ønsker seg lidenskapelighet innenfor strenge rammer. Følelsenes styrke ligger i det private og styrer humør og sentimentalitet som har evne til å tilfredsstille Jean-Jacques uten at det rekkes ut til det relasjonelle omkring. Rousseaus ide om det motsetningsfulle samfunnet, der kirken, vitenskapen og staten alle trekker og drar i individet. Individet som så handler i tråd med sin sosiale, følsomme overbevisning og tro kan ikke bli kritisert for en slik holdning.

7.1 Bortvisningen fra Hermitaget

Jean-Jacques beslutning om å bosette seg i «Hermitaget» er ikke det samme som å flykte fra samfunnet, dets geografiske nærhet til Paris i Montmorency er derfor ikke et brudd med storbyen. Det er et ønske om det han ser som en uunngåelig gjenforening i tråd med slik Jean Starobinski stadfester tematikken i sitt teoretiske arbeid i *Transparency and Obstruction*. Sietetssirkelen vil innse sine feil og ønske ham tilbake fra hans solitære tilflukt eller heie på ham fra Paris og Jean-Jacques kan endelig nyte sin tidlige pensjonisttilværelse i full forståelse fra omverden. Hans konflikt med Mme d`Epinay ødelegger Jean-Jacques` planer om en pensjonisttilværelse. Jean-Jacques blir tvunget til å innse at den han trodde han var i sine venners øyne forvitret fra venn til undersått; «I felt more than ever, from repeated experiences, that association on unequal terms are always to the disadvantage of the weaker party” (Rousseau 1953:476)

Grimm er i 1757 involvert i en affære med Jean-Jacques venninne Mme d`Epinay, Jean-Jacques blir var på dette da han må flytte fra rommet sitt, ved siden av d`Epinay under et besøk hos henne. Jean-Jacques vet at forflytningen er fordi rommet har en hemmelig dør og ved oppgi det til Grimm vet hva som skjer mellom dem. Jean-Jacques skriver åpent og udiskret at Grimm vil benytte seg av døren. Det er et gjennomgående tema for Jean-Jacques å vise til plasseringer og posisjon der hans plass blir fylt av andre som på et vis erstatter ham, Grimm tar over Jean-Jacques rolle i vennskapet til Diderot

I sin lengsel etter landet, setter Jean-Jacques seg samtidig imot sine venner, hvor noen av dem har blitt til de bitreste fiender. Mme. d`Epinay Grimm, Diderot og d`Holbach har en sterk tilkobling til sirklene i Paris og styrer den offentlige diskursen til filosofien og omkring Jean-Jacques selv. Sietetspolitikken rekkevidde og betydning for Jean-Jacques er slik ikke å underspille. De sette blant annet ut et rykte om at Jean-Jacques aldri var en likeverdig gjest hos d`Epinay som det Grimm var og slik omskriver forløpet i deres felles historie (Rousseau 1955:461). Jean-Jacques aner en konspirasjon mot ham vel vitende om denne makten som hans venner fører. «They moved freely in the fashionable world and divided almost all its circles between them. When they acted together, they could make themselves heard by everybody: great men, wits, men of letters, lawyers and women” (Rousseau 1953: 457).

Jean-Jacques tror at konspirasjonen stammer fra at hans publikasjoner og avvisninger av kongelig pensjon hindret vennene hans i å stige opp oppover i status. Dette måtte ha ført til at de nå gjør sitt beste, ikke bare for å skille seg av Jean-Jacques, men også ødelegge ham til sin

egen fortjeneste. Grimms rolle i dette er uviss, men bruddet med Rousseau er tydelig gjort av nødvendighet med tanke på ting utover en enkelt hendelse eller uaktsom handling. Det virker å være Jean-Jacques beslutning om å flytte til Hermitaget som opprinnelig først vekket Grimms harme mot Jean-Jacques. Grimm hevder i sin *Correspondance Litteraire* at Rousseau presset d'Epianay og gjentatte ganger spurte om å låne eiendommen hennes. (Hebert 1952:268) Hebert kommenterer at dette er en fordreing av sannheten og at d'Epianay ønsket at Jean-Jacques skulle bo i hermitaget og fikk det bygget for ham.

Avvisningen av den kongelige pensjonen kan også være av betydning for bruddet da Grimm forstår sitt vennskap til Jean-Jacques som skadelig og ikke den gylne stigen til sosieteten som han så gledelig benyttet seg av. Grimm som skriver og kopierer sin månedlige litterære korrespondanse for hånd til sine abonnenter de kongelige høyheter over hele Europa har en interesse av å forbli i deres favør og skaffe flere slike patroner. Vennskapet med den høylytte samfunnskritikeren Rousseau kan ha blitt for mye for ham. Men, Grimms vennskap med Diderot, også en kritiker av overklassen, kan tyde på at dette ikke er tilfelle. Da forholdet til encyklopedistene holdt seg godt og ble sterkere ved Grimms deltagelse i utgivelsene fra 1759.

Jean-Jacques lar ofte hendelser fremstå som katastrofalt kritiske og som kan forklare senere hendelser: «Throughout *the Confessions* Rousseau exhibits a tendency to ascribe to certain events a fatal significance: They indicate the beginning of a period of misfortune as though a catastrophic spell has been cast over him (Starobinski 1988: 131). De uheldige hendelsene er slik koblet sammen for Rousseau Da en katastrofe er satt i gang er Jean-Jacques hurtig til å søke en tilbakevendelse til den opprinnelige tilstanden og ser mot gjenforeningen i bruddene. I sine brev fremviser han hvor såret han er over bruddene og ønsker å markere vennskapets bånd og gjøre det synlig. Jean-Jacques søker slik tilbake gjennom hendelsene for å forstå den komplekse dynamikken i bruddene og slik kanskje tilbakevende som Starobinski foreslår. Vi finner ikke et slikt ønske om gjenforening som mønster i bruddet med Grimm, der adskillelsen blir sett på som unngåelig og smertefull. Rousseau skriver at Grimm aldri forsto eller næret følelser for Jean-Jacques, men brukte ham for det han var vært, til å fremme sin egen karriere.

This enterprise was difficult. For it was necessary to hide its full iniquity from the eyes of those who were to take part in it. It was necessary to deceive decent people, to alienate everyone from me, and not leave me a single friend, small or great. Indeed he must prevent so much as one word of truth from reaching me. If just one generous man had come to me and said: You are behaving virtuously, but look at how you are

being treated, and this evidence on which you are being judged. What have you to say? Truth would have triumphed and Grimm would have been lost. He knew it; but he had sounded his own heart and did not rate men above their true value. I am sorry, for the honour of humanity, that this calculation were so accurate. (Rousseau 1953:457)

Grimm søker altså ifølge Jean-Jacques å føre hele offentligheten bak lyset om den sannheten Jean-Jacques står for og den virkelige Jean-Jacques. Jean-Jacques sitt blikk skal gjennomtrenge konspirasjonen og avsløre Grimms ugjerninger, som må jobbe i det skjulte for å ikke fremstå som ondsinnet, ovenfor Jean-Jacques og Grimm må få det til å se ut som Jean-Jacques var den som brøt først. I *The Confessions* bok X går Rousseau langt i å beskrive Jean Jacques kval ved å ha oppdaget en konspirasjon mot ham selv, men å verken være klar over årsaken til den eller de ansvarlige bak. «I was in the most unbearable position for a man whose imagination is easily set working» (Rousseau 1953:458) Jean-Jacques fantasifullhet, kan så virke som en katalysator for å se skjulte konspirasjoner som ikke finnes der, han ikke klarer å innse at han simpelthen er uønsket i d'Holbach-sirkelen og blant Encyclopedistene. Men, arrestordren, mangel på politisk asyl og avisning fra venner og kjente kan tyde på en større sammensvergelse som har Jean-Jacques som mål. Hva er så Jean-Jacques svar på disse angrepene mot ham? Det blir å avdekke urettferdigheten mot ham. Fortelle hans versjon av sannheten i et kritisk landskap som overdøver hans ensomme stemme. «But unfortunately Paris is a frivolous place; these judgements of the moment are quickly forgotten» (Rousseau 1953:449). Mangelen på en sterk og klar historie hindrer Jean-Jacques som ikke selv forstår eller har innsikten som skal til for å avdekke sannheten bak konspirasjonen. Bruddenes stans av kommunikasjonen mellom partene graver mysteriet dypere ned og hindrer den endelige avklaringen. Gjennom dagbøker, brev og hukommelse vil løsningen og sannheten vente. Sannheten ligger i Jean-Jacques følelse over hendelsenes i *The Confessions*. Følelser og hendelser satt i kronologisk rekkefølge i Rousseaus tekster skal avdekke det virkelige forløpet og bringe Jean-Jacques til gjenforeningen. Jean-Jacques beslutning om å trekke seg bort fra livet som en «philosophe» i Paris og til Mme, d'Epinays Herimitage er så ikke lenger mystisk, men et aspekt av hans overbevisning om betydningen av individualisme dens noble renhet. Bruddenes tilkobling til det private og det offentlige ser vi så rekkeviddene til innsikten til disse mysteriene. Rousseau forskyver tekstens fokusområde fra hendelsene mot Jean-Jacques moralske og indre kval med bruddene. Dette bruddet viser hvordan sannhetsproblematikken er tydelig tilstede, Jean-Jacques usikkerhet og mistanker kan ikke sies å ha noen distinkt

klargjørende effekt, men peker til Grimm som en nesten allestedsnærværende kraft som kan nå igjennom og bringe alle mot ham.

Rousseau viser seg å være overbevist om at de sanne kvaliteter han har skal skinne frem igjennom sine bekjennelser. Klossete og flau i konversasjon klarer han kun å fremvise en liten del av sin «kvalitet» eller sin karakter. «On my own I was generally reckoned a complete cipher in all respects; and that not only in Mme d'Epainay s society but in M. d'Holbachs too, and whenever Grimm set the tone» (Rousseau 1953: 383). Det blir her viktig å se til fremmedgjøringen fra d'Holbach sirkelen leder til en forvikling av sannheten i Jean-Jacques øyne. Hans egen selvfølelse smigrer ham og får ham til å påstå at han er bedre enn han faktisk synes. Det er da en kan trekke inn hvordan Jean-Jacques fiender stjeler selvfølelsen ved å dømme ham på feil grunnlag og hindrer ham fra å rettmessig bli seg selv og ønsker å vise verden et annet ansikt en annen Jean-Jacques. (Starobinski 1988:123). «Friendship, confidence, intimacy, peace of mind what delicious seasoning they make» (Rousseau 1953:330). Jean-Jacques behov for åpenhet og nærhet stiller ham i en uløselig opposisjon med Grimm som ifølge ham selv mudrer til sannheten med sin uklarhet.

«I relieved myself of my guilty conscience by a free and frank confession. It was well. For the next day Grimm came in triumph to give her(Therese) an exaggerated account of my offence, and since then he has never failed maliciously to remind her of it, which is the more reprehensible in him since I had taken him freely and voluntarily into my confidence and had therefore the right to expect that he would not make me repent it» (Rousseau 1953:331).

Det er et gjennomgående krav Jean-Jacques stiller til sine relasjoner, at ærlighet og åpenhet blir gjengjeldt. En ser dette i møtet med den Ungarske greven Staufen i bok XII som viser mange av de samme kvalitetene som Jean-Jacques skriver varmt om, men blir igjen møtt med uklarhet og uberegnelighet som han ikke kan forholde seg til. Derfor blir også dette vennskapet raskt avsluttet. Bok VII nevner en spansk venn av Jean-Jacques, Ignacio Emanuel de Altuna som ikke skuffer ham i møte med kravene, selv om de ikke kan enes i diskusjon så er de like i evnen til toleranse. Kanskje det var slik Jean-Jacques ønsket at Grimm var?

«I felt that he was the friend I needed, and we became intimate Our tastes differed, and we argued perpetually. Both being obstinate, we never agreed about anything. All the same, we could not separate; and although we crossed one another continually, neither would have wished the other to be different» (Rousseau 1953:307)

Hvorfor oppsøker ikke Jean-Jacques Grimm? De to belager seg på å korrespondere igjennom brev. Grimm befinner seg i Paris og Jean-Jacques i Hermitaget. Grimm er uutholdelig og ondsinnet mot Jean-Jacques hos d`Epinay i La Chevrette i 1757. «No sooner was Grimm at La Chevrette, where already I was not to happy, than he succeeded in making my stay there unbearable by such conceited behaviour as I had never seen in anyone before, behaviour which defied the imagination (Rousseau 1953:432)

«After waiting for ages in the cruel anxiety into which that barbarous man had plunged me I heard after eight or ten days that Mme d`Epinay had departed, and received a second letter from him. It was only seven or eight lines long, and I did not read it to the end. It announced a break, but in terms such as could be dictated only by the most infernal hatred, terms that by his endeavour to make them as offensive as possible seemed downright stupid. He forbade me his presence, as if he were banishing me from his kingdom. If only I could have read the letter more calmly I should have laughed aloud” (Rousseau 1952:449).

Bruddet virker å være fullstendig, Grimm vil ha seg frabedt Rousseau og Jean-Jacques er slik hjelpeløst avvist og opplever en sterk og kompleks følelsesmessig reaksjon av både frykt, avsky og tragikomikk. Bruddet til Jean-Jacques er noe paradoksalt, da Grimm ikke avviser hele husholdet til Rousseau. Mme Le Vasseur, hans svigerinne mottar senere på året i 1759 en pensjon på 300 livres og en bolig i nærheten av la Chavrette. Den eneste grunnen til at Jean-Jacques får vite om denne generøse og altruistiske pensjonen er at Mme Le Vasseur er redd for å ta imot pensjonen uten Jean-Jacques godkjennelse. Dette antar Jean-Jacques er gjort i frykt av å miste det han selv allerede betaler henne. Grimms benyttelse av Mme LeVasseur som et par øyne i Jean-Jacques hushold, opprettholdes slik av pensjonen til hans «svigermor». «Although Grimms charity seemed to me extraordinary, it did not strike me as much at the time as it has done since. But even if I had known all that I have since discovered I should nevertheless have given my consent, as I did, and was bound to do unless I were to outbid his offer” (Rousseau 1953:468). Grimm og Diderots private samtaler med Mme LeVassuer fremstår som ufortåelig for Jean-Jacques som innser at det handler om ham selv og at de to graver seg inn i hans hjem for å skade ham ytterligere. Mme Le Vasseur forblir så en av få direkte koblinger mellom Jean-Jacques og Grimm som de begge tolererer og opprettholder. Grimm påtvinger seg slik Jean-Jacques som hans families mesen. Jean-Jacques nekter å underrette seg Grimms tilnærminger og blir ikke med i det hierarkiske spillet som nok må

være forergrende for den overlegne Grimm med sin posisjon og velstand. Det er Jean-Jacques som er den overlegne, han er Grimms senior og den som introduserte Grimm for sosieteten. «Never did he do or even offer to do me a service of any kind. How then could he be my Maecenas? How was I his protégé? (Rousseau 1953:434). Bryter dette så med Jean-Jacques fremleggelse at den hjerteløse Grimm, vil ha seg frabedt Jean-Jacques, når han insisterer på å livnære hans svigermor? Det virker heller som om Grimm vil vite om hva som foregår hos Jean-Jacques uten å måtte ta direkte kontakt med ham i form av en korrespondanse. Pensjonen til Mme Levasseur virker å være Grimms måte å undertrykke Jean-Jacques og få ham til å kjenne sin plass. Vi får et innblikk i Jean-Jacques ideelle sosiale plassering i bok II av *The Confessions*.

Modestly I imagined myself one of a narrow but exquisitely chosen clan, over which I felt confident that I should rule. A single castle was the limit of my ambition. To be the favourite of its lord and lady, the lover of their daughter, the friend of their son, and protector of their neighbourhood: that would be enough; I required no more (Rousseau 1953:52)

7.2 Grimms interesse for Jean-Jacques

Det virker å være andre krefter satt i spill av tredje og eller fjerde parter som Jean-Jacques poengterer som bruker små hendelser og blåser dem opp. Agenter som sirkler omkring ham, og vekker på genialt vis harme omkring ham. Grimm blir sett på som en av disse partene som skaper problemer og konflikt der det ikke eksisterer noen. Et av disse problemene angår besittelsen av Hermitaget og eiendommens betydning for sirkelen i Paris. Hermitaget viser seg å medfølge en rekke kriterier Jean-Jacques har det vanskelig å forsones med. Hans tanke om «ærlig selvstendighet» bryter på flere måter sterkt med Jean-Jacques rolle som gjest hos sin overordnede. Der han må til sin store forargelse lystre Mme d'Epinau utenfor sin egen foretrukne og uavhengige diskresjon. «The model man is the independent farmer, free of superiors and self-governing. This was cause enough for the philosophes' hatred of their former friend. Rousseau's unforgivable crime was his rejection of the graces and luxuries of civilized existence» (Barzun 2001:384). Det er gjennomgående i selvbiografien at Jean-Jacques skiller mellom gleden av å gjøre noe basert på sin egen frie vilje og byrden av de andre skulle se på som en plikt og benytte seg av tvang. d'Epinau bruker sin makt som landeier av Hermitaget, for å få Jean-Jacques til å gjøre som hun ønsker. Da dette ikke har den effekten slik hun antok at det ville ha og ettersom Jean-Jacques avslår flere av hennes tilbud

og invitasjoner, tvinger hun ham ut i kulden midt på vinteren og bryter kontakten. Jean-Jacques unnlater å vise flere brev som kunne tydeliggjort bruddet og velger heller å vise de som avklarer eller bekrefter denne posisjonen.

Grimms ønske om å ha Jean-Jacques til stede, må vi nok koble sammen med hans selvforfremmelse og hvilken rolle Jean-Jacques har i Grimms egen historie. Der Grimm er den unge som knapt tørr å se i den stolte Jean-Jacques retning er det nå Grimm som er ledende og han ser det som naturlig at han skal nå stå ovenfor Jean-Jacques. Jean-Jacques nytteverdi ved sitt til tider høyt ansette vennskap er også en ettertraktet verdi flere enn Grimm så til.

Enkelte av bruddene vi ser i *The Confessions* virker å være konstruerte og planlagte for å hende til riktig tid og få den gunstige verdien for en av partene. Vi ser dette da Jean-Jacques forsøker å bryte med Grimm i 1757, men Grimm krever at han vender tilbake til vennskapet etter å ha fått vite om Jean-Jacques intensjoner fra Mme d'Épinay. Dette er uklart, når det er Grimm selv som kort tid etter skriver et brev til Jean-Jacques og forteller at deres vennskap er formelt avsluttet. Der bruddet hadde lønnet seg for Jean-Jacques, men skadet Grimm og hans rolle i deres felles krets. Dette hadde på dette tidspunktet vært en skandaløs vending, som Grimm nekter å akseptere. Han krever derfor at Jean-Jacques vender tilbake til ham. Jean-Jacques nevner Grimms falskheter som simpelthen et aspekt av hans selv fremmende prosjekt: «I ended by thinking that, if in this he was merely obeying the prompting of his heart he would be less struck by the idea, and that he was merely using it as a device which he considered useful for his self-advancement» (Rousseau 1953:439). Denne upersonlige tilnærming til vennskapet setter opp bruddet som en formalitet i et større spill om relasjoner utover Jean-Jacques og Grimm selv. Dersom bruddet er en formalitet for Grimm, så er det hjerteskjærende for den angivelig dypere følende Jean-Jacques som tilsynelatende slett ikke ønsker brudd, men ønsker i likhet med Grimm ønsker å beholde alle sine venner som et generelt prinsipp og atferdsregel. Prinsippet Grimm setter opp for disse evige vennskapene skilt kun av døden, legger endringer for hvordan Jean-Jacques verdsetter vennskap. «With no reply from Saint-Lambert, neglected by Mme d'Houdetot, and without the courage to take anyone else into my confidence, I began to fear that by making friendship the Idol of my heart I had wasted my life in sacrifices to a Chimera» (Rousseau 1953:440). Grimms syn på vennskap og det vi finner hos Jean-Jacques er slik så forskjellige at det blir en merkelig interaksjon mellom de to. Grimms prinsipp kan derfor vanskelig være bundet til hans hjertes følsomhet, men må være en del av hans sosiale persona og offentlige bilde.

Men, hva er det Grimm skriver i sitt siste brev til Jean-Jacques? *The Confessions* gir oss i ikke svar i dette; «seven sentences, it announced a break» (Rousseau 1953:448). Der han tidligere i bok IX viser direkte til brevene blir dette kun referert til. Jean-Jacques ser seg nødt til å styre dette siste avgjørende punktet ved å kopiere inn sitt svar til Grimm og sender hans brev tilbake til ham. « Here is the letter that took you so long to think out. I return it to you: It is not for me» (Rousseau 1953:449) Det klare ønske om brudd fra Grimm, er noe ganske annerledes enn ham som bare uker tidligere proklamerer at han alltid beholdet sine vennskap og gjør en stor sak av å kalle Jean-Jacques inn på teppet for å forvente en unnskyldning. Er så Grimms formulering i annonseringen i brevet til Jean-Jacques uviktig? Rousseau har spart sine lesere for svarets ondsinnede linjer og igjen sender brevet tilbake som om det skulle være tilsendt feil person, men dette endrer ikke Grimms brudd til noe som på det tidspunktet vanskelig kan kalles et varmt vennskap. Der vi ikke kan lese brevet i *The Confessions*, kan en derimot se til Grimms bruk av Jean-Jacques brev som tillater Grimm å vise det som en måte å få et moralsk overtak over Jean-Jacques i sosietets sirklene.

Everything fell out as he had arranged. He circulated my letter all around Paris with a commentary of his own devising which, however, did not prove as successful as he had expected. People did not consider that the permission he had extorted from me, to show my letter, exempted him from blame for having lightly taken me at my word in order to injure me. People continually asked what personal wrongs I had done him to justify such violent hatred. At last they came to the conclusion that even if I had done him such wrongs as compelled him to break with me, friendship even though extinct, had still rights which he should have respected (Rousseau 1953:449)

Sannheten virker å være holdt tilbake omkring relasjonens betydning både for Jean-Jacques og Grimm. Jean-Jacques er derimot også i villrede for hva som foregår omkring ham, hvorfor d'Epainay og Diderot skal være styrt av Grimms hat mot ham. Jean-Jacques finner en sjelden støtte blant pariserne som: «was less prone to hatred» (Rousseau 1953:456). Jean-Jacques er for engangs skyld beskyttet av offentligheten.

7.3 Affæren bak d'Epainays rygg

Bruddets uklarhet er bundet til den utløsende årsaken at Jean-Jacques ikke blir med Mme d'Epainay til Genève. D'Epainay kan ikke klandre Jean-Jacques for å ha godtatt å flytte til Hermitaget, da det var hun selv bygget den vesle eiendommen til ham utenfor hennes eget hus og som inviterte ham dit. Men, deres forhold virker å være skadet av Jean-Jacques affære med Mme Houdetot. Det er derimot viktig her å anerkjenne at selv etter denne affæren er det Jean-

Jacques, d'Epina y vender seg til som hennes reisefølge. Da Jean-Jacques ikke engang er god som guide i til sin egen hjemby, må han synes ubrukelig for d'Epina y som endelig innser Jean-Jacques ikke tjener noen ende for henne. «Seeing that I had made up my mind, she (d'Epina y) did the same; and adopting the viewpoint of Grimm and the Holbach clique, she added her efforts to their endeavour to sink me completely (Rousseau 1953:455). Rousseau er gjennom mange år avhengig av Mme d'Epina ys pengestøtte for å livnære skrivekarrieren. Grimm er av den oppfatningen ifølge *The Confessions* at Jean-Jacques relasjon til Mme d'Epina y ikke er et av likeverdig vennskap, men av plikt fra Jean-Jacques side. Da han ikke oppfølger sin selvsagte plikt for d'Epina y, Grimms elskerinn, har han også selv valgt å bryte opp vennskapet ved å ikke etterfølge d'Epina ys ønsker «He insensibly accustomed everyone to the idea that the relationship between a protector, such as he, and a poor wretch, like myself consisted all of kindness on one side and obligations on the other without visualizing, even as a remote possibility, that it could be a friendship between equals (Rousseau 1953:433-434. Grimm må derfor ha en sterk påvirkningskraft over d'Epina y som forårsaker en drastisk endring i forholdet til hennes venn Jean-Jacques. Det virker derfor som om hun er enig med Grimm om å ydmyke Jean-Jacques i den grad at han forstår sin posisjon og ikke er selvstendig, men at både hun og Grimm undervurderer Jean-Jacques evne til å bryte ut så raskt at han knapt pakker sine eiendeler før han er borte.

It seems my departure for Montmorency disconcerted Mme d'Epina y. Probably she had not expected it. My sad condition, the severity of the weather, and my complete desertion by my friends, taken all together, led Grimm and her to believe that if they were to drive me to the last extremity they would reduce me to beg for mercy, and to descend to the lowest humiliation in order to be left in refuge which honour required me to leave. I changed home so suddenly, however, that they had no alternative except to play double or quits, and either ruin me completely or bring me back. Grimm was for the former, but I think the Mme d'Epina y would have preferred the latter (Rousseau 1953:454).

Rodolphe-Louis er argumenterer for at d'Houdetot-affærens skamløshet og Rousseaus mangel på respekt ovenfor Mme d'Epina ys behov, er det som fører til at Grimm bryter med Rousseau. Men, han går langt i å understreke at det er Jean-Jacques romantiske forhold til d'Epina ys stesøster Mme d'Houdetout gjennom hennes utroskap er betydelig i bruddet. « The affaire d'Houdetot occasioned the snapping of the tenuous thread of the greatly weakened friendship that still held Grimm and Rousseau together (Rodolphe Louis 1952:267). D'Houdetout affæren har så betydelig ringvirkninger for både relasjonene til Grimm og Mme d'Epina y. Jean-Jacques håpløse forelskelse, er ikke så mye et aspekt av hjertets følsomme

tilbøyeligheter som et ledd i å frigjøre seg fra encyklopedistenes grep om ham. Er det så noen steder hvor Jean-Jacques er den første til å bryte med en relasjon eller blir han alltid avvist? Rousseau legger stor verdi i vennskapets forpliktelser og virker å bare søke bort fra vennskapet når han blir tvunget til det, for å gi opp et vennskap er å ta farvel med gjensidig respekt, kjærlighet og sosial omgjengelig selskapelighet, noen av Rousseaus sentrale kardinalverdier. Det er derfor med et tungt hjerte Jean-Jacques avløser Grimm fra sine vennskaplige plikter «I came to the conclusion that his character was at least very suspicious and, as for his friendship, I decided it was a lie. Then having resolved to see him no more, I advised Mme d'Epinau of my decision which I supported by several incontrovertible facts, which I have now forgotten (Rousseau 1953:438). Jean-Jacques, er altså den første til å forsøke å bryte med Grimm, men blir stanset av Mme d'Epinau og i hemmelighet Grimm selv, da det heller ender opp med å være Grimm som bryter med Jean-Jacques. Den rasjonelle og modige beslutningen Jean-Jacques kommer frem til ved å ønske om å bryte med den «tyranniske Grimm» blir undergravet av hans egen svakhet, og dette tvinger ham til å be om unnskyldning hos Grimm. En handling gjort igjennom Jean-Jacques karakteristiske medlidenhet, som Rousseau skriver så varmt om i *Julie*. Et viktig moment i deres vennskaps siste år.

I went to Grimm, like another George Dandin to offer apologies for the wrongs he had done to me, trusting once more in the false belief, which caused me to humiliate myself a thousand times before my self-styled friends – the belief that there is no hatred that cannot be disarmed by gentleness and honest behaviour (Rousseau 1953:438)

Ønske om gjenforening i godhet og ærlighet blir raskt erstattet av ydmykelsen over å krype tilbake til Grimm som mottar ham som en triumferende «romersk keiser», Grimm hever seg enda høyere over Jean-Jacques nå ved Mme d'Epinaus side. Grimms arrogante tone forsikrer Jean-Jacques om at det er hans egne feilsteg som venn og at Grimm selv hadde den største kapasiteten for vennskap av de to. «He dwelt for some time on one point which struck me forcibly: that it was well known, he always kept his friends» (Rousseau 1953: 439). Grimm verdsetter som Rousseau gleden ved gjenforeningen, men den triumferende velkomsten han tilbyr Jean-Jacques er en perversjon av det som ønskes, siden det foregår på Jean-Jacques bekostning og Grimms fortjeneste ikke på deres felles glede. Det lykkes Jean-Jacques å få Grimms oppmerksomhet og tiltale ved sin beslutning om å bryte med Grimm, men det kan vanskelig betegnes som et ønsket resultat. Dette er fordi han verken får vennskapet han ønsker eller slippes fri fra relasjonens klør. Den tålmodige og forståelsesfulle Jean-Jacques ser ikke lenger noe håp for Grimms tilbakevendelse fra sosietetens falskhet. «We were reconciled; and

this at least was a relief to my feelings, which are always plunged into mortal anguish by quarrels. It will be obvious that a reconciliation of that kind did not change his behaviour; it merely deprived me of the right of complain of it. Therefore, I made up my mind to endure everything and say no more” (Rousseau 1953:440).

Jean-Jacques kan verdsette denne gjenforeningen med Grimm på et følelsesmessig nivå, men virker å glede mer seg over sine undertrykkes grep om livet hans gå i oppløsning. Bruddet gir ham fred og ro fri fra plikten og ulikheten, så dette kan være et grunnlag for at det er Jean-Jacques som beveger seg bort fra disse relasjonene og sirklene. I påfølgende bok X skriver Rousseau «Since I had shaken off the yoke of my oppressors, I led a fairly uneventful and peaceful life. Deprived of the charms of violent affection, I was relived also of the weighty chains they impose. Disgusted with my protectors and friends who wanted to take absolute control of my destiny, and to subject me to their pretended kindness against my will, I was resolved to confine myself for the future to relationships of simple goodwill” (Rousseau 1953:466). Jean-Jacques besettelse av likheten mellom partene i relasjoner ser vi også da han forlater Geneve i 1728 bok I og tar et endelig farvel med sin fetter Bernard;

He was a lad of the upper town; I was a poor apprentice, a mere child of the Saint-Gervais quarter. There was no longer any equality between us despite our equal birth. It was demeaning for him to go about with me. Nevertheless relations had not been absolutely broken of between us; and being a good natured lad, he often followed his feelings in despite of his mother’s instructions (Rousseau 1953:49-50).

Den naturlige Bernard som følger sine følelser, stanser den økonomiske og sosiale ulikheten Jean-Jacques merker og dette bringer dem sammen til en avskjed. Der Grimm er påvirket av det hierarkiske, til å hevde seg som Jean-Jacques mesen, men fremdeles hans venn på overflaten. Selv innad i klasser finnes ulikhet, individene velger å benytte seg av. Det er en noe merkelig strategi av Grimm, å behandle sin gamle venn som en tjener eller en ikke-entitet og forvente at Jean-Jacques skal utholde det eller underkaste seg sin venns overlegne autoritet. Grimms relasjon til Jean-Jacques er lenge et basert på avstand, der han beveger seg rundt og omkring Jean-Jacques sosiale sirkler, men ikke direkte til ham. De to vennene applauderer og snakker varmt om hverandre, det virker derimot vanskelig for dem å omgås i samtale utenom støtte fra en mer velfungerende harmoniserende tredjepart mellom dem. Et blikk på Jean-Jacques fremgang og fall viser en unik posisjon der en venn av prinser og legfolk, som bor i alt fra overdådige slott, luksuriøse villaer og beskjedene små hus, kan være

en æret gjest i alle disse hushold. En unik posisjon for å virkelig forstå samfunnet, men som gjør ham til en gåte i sin egen krets. Grimm finner seg vanskeligstilt, for hvem Jean-Jacques er og hvordan han skal bli behandlet.

The ups and downs of his career made him a unique social being: he had waited on table and been an attaché of the French embassy in Venice; he had lived frugally with his family in a Paris back street and been the guest of honour in noble houses; he ended up as an anonymous cottager in a small village. Rousseau was thus the only critic of society to have seen it from every established rank (Barzun 2001:383)

Forståelsen for Jean-Jacques som en selvstendig og unik karakter må ha vært manglende og problematisk i Frankrike i midten av det 18 århundre. Jean-Jacques fra det egalitære og republikanske Genève, tiltrekker seg sosieteten og adelen, men blir ikke behandlet som deres like og må ofte spise med tjenerne, selv om han er gjest i huset. Dette ser vi som en kilde til brudd gjennom *The Confessions* for Jean-Jacques som lar seg dypt fornærme av behandlingen.

On his first visit after I had settled at Montmorency, the Marshal and his wife sent a servant to convey me their compliments and to invite me to take supper with them whenever I wished. Each time they returned they never failed to send me the same compliments and the same invitation. It reminded me of Mme de Beuzenval, when she sent me to dine in the servant's hall. Times were changed, but I was still the same man. I did not want to dine with the servants and I did not much care about the tables of the great. I should have preferred them to leave me as I was, and neither make a fuss or humiliate me. (...) I did not even go to the house to make a visit of thanks, although I knew very well enough that this was what they wanted, and that all their attentions were due rather to curiosity than goodwill (Rousseau 1953:480).

Jean-Jacques opprinnelige tvil om Luxembourg`enes oppriktighet blir kun endret av deres ekstreme godhet og vennlighet mot ham. De vil nøytralisere alt som har gått imot ham og gi ham tilbake et lite «Chateau», gi ham innpass i det franske akademi og tillate ham friheten og selvstendigheten som vi har sett tidligere i kapitlet ble nektet ham av d`Epinay. Denne tilbakekomsten fungerer som et viktig oppveiling for de delene av Jean-Jacques liv som ble tatt bort fra ham.

7.4 Konspirasjonen i salongen

I løpet av perioden Jean-Jacques er til stede og involvert Parissirkelene er han fremdeles populær i miljøet og har en viss støtte der. Det skjer et skifte i Rousseaus tenkning via den første diskursen som får ham til å forstå at storbyen er skadelig for hans uskyldige vesen og indre enighet. Det er først når Jean-Jacques flytter ut av Paris at han aner sine fienders nærvær; “the feeble rays that penetrated to my retreat served only to show me the darkness of the mysteries which were hidden from me” (Rousseau 1953: 458) De skjulte fiendene er de som fryktes mest i *The Confessions*, siden Jean-Jacques åpne og velmenende natur har en manglende evne til å skjule sine følelser bringer ham til å ønske alt ut i dagen, så hans handicap blir oppløst. Denne belysningen vil også ha effekten av å tvinge konspirasjonene og hatet mot ham ut fra sine gjemmesteder og oppløse dem. Jean-Jacques rangerer slik trusselen fra d'Holbach sirkelen noe lavere enn de skjulte. Det er fremdeles koblingen mellom de skjulte og de kjente Jean-Jacques dveler over fordi det skjulte rekker igjennom til det kjente også når til ham. Romain Rolland skriver;

Det forekom ham at hele universet hadde sammensvoret sig mod ham, og i ensomheden vævede hans fantasi, under indflytelse af feberen, selve denne absurde forestilling om den almene sammensvergelse, i hvis midte han troede at øyne en ukendt magt- eller en magt, som han undgik at nævne- og som hårdnakket anspændte sig for at få ham til at lide de frygteligste pinsler (Rolland 1964: 29)

I *The Confession* er det en tendens til å behandle Paris-sirkelene og dens politikk som en enhet, uten de komplekse dynamikkene og mangfoldet av salonger, og tenkere. Han referer til d'Holbach sirkelen eller simpelthen clique`n. Den britiske akademikeren Charles Frederick Partington (d.1857) skriver i sin Rousseau-biografi:

He had for the last ten years, been initiated in the mysteries of Parisian society, then at its most profligate period; and his quick and proliferate understanding had seized the complicated system of vices. In all their disastrous consequences with which it teemed. He saw the system in all its deformity. But Rousseau's aversion to the disorders that he afterwards signalized himself in denouncing, had this singularity, that it appears in the first instance to have been an entirely intellectual repugnance. (Partington 1838:826)

Rousseau var lenge dypt involvert i sosietetslivet i Paris og har slik en god forståelse for dens systemer og skikkelser består av. Partington viser til at det var en intellektuell uoverensstemmelse som vist til i Rousseaus` utgivelser i *Emile* og *The Social Contract* som førte til Rousseaus valg om å bryte med sosietetten. Men det virker å ha også vært en

beslutning basert på hans egne moralske overbevisning. I *The Confessions* blir Jean-Jacques lett avskrekket av ufølsomhet og sosial disharmoni. De ulike kreftene i samfunnet er Rousseaus forståelse i essens gode, men forkludret av begjær fra individer som igjen er korrumpert av ytre påvirkninger. Det er dette som hindrer individet å leve slik de virkelig er, som Rousseau skriver om i *The Social Contract*:

The general will is always rightful, but the judgement which guides it is not always enlightened. It must be brought to see things as they are, and sometimes as they should be seen; It must be shown the good path which it is seeking, and secured against seduction by the desires of individuals; It must be given a sense of situation and season, so as to weigh immediate and tangible advantages against distant and hidden evils (Rousseau 2006: 83)

Rousseaus tanke om opplysningens evne til å lede dømmekraften er her en ganske annen enn den fra *The First Discourse*. Det skjulte er en ondskap dannet av samfunnskreftene. Den ondskapen han ser i Diderot og Grimm blir så et bilde for de tingene ved samfunnet han vil skille seg bort fra. Men, samtidig er det en sorg i *The Confessions* for at han ikke kan forbli med disse gamle vennene. Det onde kan bare forbli om det er tildekket av mørke, dersom det blir oppklart eller belyst vil det opphøre å eksistere.

Jean-Jacques fremsetter at komplottet mot ham stammer fra Grimm eller at noen handler gjennom ham og at det er Grimm som planlegger alt og involverer d'Holbach og Diderot diskret under sin påvirkende kraft. Grimms mørke hindrer Jean-Jacques å oppklare konspirasjonen før den kan virke i sitt fulle og gjøre skade. «I shall be surrounded by impenetrable darkness and that his (Grimm's) machinations shall always be concealed from me. For he is well aware that however artfully he may have woven the skein it will never stand up to my gaze» (Rousseau 1953:458). Jean-Jacques undrer seg om han ved en ren tilfeldighet, har klart å avdekke årsaken til hvorfor fiendene hans er ute etter ham og at dette ligger som skjult i teksten. Hvem konspiratørene er og hva de vil med ham skal bli forklart ved å undersøke det han kjenner til. Dersom komplottet befinner seg langt utenfor hans kjennskaper eller krets vil oppklaring bli vanskeligere. De skyldige skjuler seg i offentligheten, i hoffet, i kirken eller i salongene, men også bak ryggen hans i form av sine venner. Jean-Jacques er ellers sikker på at denne sannheten omkring hans politiske og sosiale skjebne, skjuler seg i bøkene IX, X og XI fra *The Confessions*. Her vil svaret om hvem som igangsetter det store fallet for Jean-Jacques og hvem som setter ham opp i konflikt med samfunnet rundt ham, fra å bli elsket til å bli hatet. Det er derimot fremdeles ikke klart hvordan og hvorfor hendelsene forløper som de gjør, manglende kunnskap til konspiratørens motivasjoner og faktiske handlinger vanskeligstiller analysen. Bruken av metaforen om

«ugjennomskuelige mørke», viser ikke nødvendigvis til ondskap, men til uklarhet og blindhet, men henter til en fiendtlig og utspekulert kraft som omgir ham selv. Den uklarheten også påført ham av Diderots vage deltagelse i bruddet der han hevder sitt vennskap, d'Epinays ønske om en mer samsvarende Jean-Jacques og Grimms ønske om å ruinere ham, blir sammen nettopp et slikt ugjennomskuelig mørke. Jean-Jacques må rette undersøkelsene mot sine egne brev og minner og la seg gjennomskue for å forklare hva som skjedde og selv kunne forstå det. Den skrivende Rousseau er fortvilet over den manglende informasjon, som hadde så store konsekvenser for hans liv. Verdens uoverskuelighet har fått en mulighet til å påvirke hans relasjoner og situasjon. Det kan stemme at konspirasjonen er ute av hendene på noen enkeltgruppe eller djevlesk Grimm, men heller en kollektiv affære. Et byråkratisk pennestrøk på et kontor har gjort Jean-Jacques til en forfulgt og forhatt som kan ha kostet ham vettet og den indre freden han søkte så lenge etter. Han er en uskyldig brikke og offer i et spill som foregår i maktens korridorer.

8. Ønske om nasjonalitet

Rousseaus brudd med Frankrike i 1762 under trussel om arrest er på flere sett et oppgjør med hans nye hjemland. En virtuos med det franske språket endrer ikke det faktum at Rousseau er sveitsisk, en borger av Genève og ikke franskfødt, kun en fransktalende. Rousseau var en stor forkjemper for den franske stat og han hadde en besettelse for den franske kulturen. Men, han kritiserer sterkt store deler av det Frankrike står for, dens politikk, styresett og dekadanse. I *The Confessions* har allikevel en sterk kjærlighet til et land som forfølger og undertrykker ham.

I love the French in spite of myself, and although they ill use me. I have for a long time sought the reason for this partiality, and I have never been able to find it anywhere except in the occasion that gave it birth (...) Their novels rather than the men themselves win the hearts of the women in all lands (...) In short the excellence and good taste of their literature wins the minds of all those who have any. So I was an ardent Frenchman (Rousseau 1953:178-179)

Denne hendelsen finner sted i 1733 da den 20-årige Jean-Jacques, befinner seg i Chambéry i Savoy og ser på soldatene fra Champagne-regimentet marsjere mot Milano og håper lengselsfullt at Savoy vil bli en del av Frankrike i bytte mot Milano, ved konflikten avslutning. Jean-Jacques håp er at dette vil gjøre ham til en fransk borger at Frankrike vil rekke ut til ham og ta over området han alt bor fransk. Dette på tross av at en fransk seier vil

fjerne støtten Mme de Warens mottok fra kongen av Sardinia som styrte Savoy. Dette viser til den følelsesmessige tilknytningen som styrer Jean-Jacques sterkt i dette forholdet. Han er som tidligere også denne gangen ledet og inspirert av litteraturen han leser i dette øyeblikket; Brantome`s *Great Captains*. Her er franskmenn representert gjennom heltedåder og dyder i sterk kontrast til det de som marsjerte mot Milano fremviste. Ønske om å tjene en nasjon ved å samtidig kunne beholde sin integritet og få uttrykt hvem han er, er viktig slik Jean-Jacques fremstår i *The Confessions*. Dette ser vi spesielt da Jean-Jacques arbeider i den franske ambassaden i Venezia som sekretær til ambassadøren. Professor Georges May skriver i sin artikkel *Rousseau and France*:

His (Rousseaus`) French-styled plays and operas remained unperformed. During the several months he spent in Venice as secretary to the French Ambassador, he never stopped striving to defend French interests with the utmost zeal, only to find himself eventually dismissed by his master in a most undignified and humiliating fashion. And so forth. The more French he tried to look and act, the more he gave the appearance of an awkward would be Frenchman (May 1961: 126)

8.1 Representanten for Frankrike i Venezia fra Genève

The justice and fruitlessness of my complaints left a seed of indignation in my heart against our absurd civil institutions, whereby the real welfare of the public and true justice are always sacrificed to some kind of apparent order, which is in reality detrimental to all order, and which merely gives the sanction of public authority to the oppression of the weak and the iniquity of the strong (Rousseau 1953:306).

Jean-Jacques er opptatt av at det skal finnes en grad av respekt mellom individer vertikalt i klassehierarkiet. Det er slik kritisk hvordan sosiale institusjoner i form er naturlige og tilpasset menneskets integritet og følelsesliv. Den største årsaken til at han forlater sin post på ambassaden i Venezia er fordi han kommer i en konflikt med ambassadøren grev de Montaignu. Jean-Jacques forventer å skulle spise middag med hertugen av Modena under hans besøk til Venezia. Dette er en hendelse som for Jean-Jacques er en av de få privilegiene han har som sekretær. «But as soon as I saw that he intended to deprive me of the honour I deserved for my good service I resolved to resign» (Rousseau 1953:291). Her blir det i likhet med tiden i Genève oppfordret til uærlighet og neglisjerte plikter under Vitali, en av ambassadens kontorister som ambassadøren belønner for sin skurkaktighet. «He turned the house upside down, and destroyed all the rules and precedence, the order and regularity that I had tried to maintain (...) He soon turned the place into a house of licence and debauchery, a

resort of rakes and rogues” (Rousseau 1953: 290) Ulikheten mellom Jean-Jacques og de Montaigu blir i *The Confessions* en kilde til uærlig og umoralsk oppførsel omkring ham som i Geneve. På samme måte som med Grimm er ambassadøren avhengig av Jean-Jacques ekspertise og kvaliteter. Men, passer samtidig på at det ikke finnes noen respekt imellom dem. Frastøtt av det hele bryter Jean-Jacques opp hans situasjon. Ambassadørens raseri over Jean-Jacques avvisning får ham til å ville kaste den tidligere sekretæren hans ut av vinduet. Jean-Jacques finner støtte hos sine kollegaer, blant annet hans venn M. Le Blond forsikrer Jean-Jacques, at det er ambassadøren som er en galning og Jean-Jacques er uklanderlig. Her legges all skyld over på den nå tvilsomme ambassadøren.

Once I saw that I was wasting my efforts; that the ambassador was treating my services as crimes instead of being grateful for them; that all I could expect from him was insults at home and injustice abroad, and that considering the general discredit he had brought upon himself, his malice might prejudice me while his favours could not serve me, I made up my mind and asked leave to resign, giving him sufficient time however to find a new secretary (...) This reply made him foam with rage. He made a show of calling his servants to throw me out the window, as he said. Up to that moment I had been very calm but when I was threatened anger and indignation ran away with me too. I rushed to the door, and drew the catch that secured it on the inside. “No Count”, I said, standing solemnly up to him “your people shall not interfere in this affair. It shall be settled between us two, if you please” My action and my look instantly calmed him; his whole attitude revealed surprise and alarm (...) I did not go up to my room, but immediately descended the stairs and left the Palazzo, never to return (Rousseau 1953:292-293).

Det er en tydelig uharmonisk stemning mellom de Montaigu og Jean-Jacques som begge har forventinger til hverandre og krever begge en form for fortjeneste i tilstrekkelig for posisjon. Jean-Jacques forsøker forgive å hevde sin rettmessige plass. Da ambassadøren nekter å oppfylle Jean-Jacques krav, avviser dem blankt og påpeker deres ulikhet, er Jean-Jacques rask til å bryte ut av stillingen som sekretær og forlater like etter Venezia. Det er et klart form for brudd her som stammer fra ulikheten og urettferdigheten Jean-Jacques møter og ikke kan forsones med. Det manglende statsborgerskapet ved ham er enda en kilde til ulikheten «Not being a frenchman, I had no right to French protection» (Rousseau 1953:305).

8.2 Bruddet med de franske styresmakter

Rousseaus kritikk, av det den tradisjonelle styreformens, viser til verdens forfengelighet med deres, luksus og Pompadourer som noe unødvendig som ikke tillegger livet noen meningsfulle lærdommer eller som legger til rette for å leve som sitt naturlige jeg. Å se disse elementene som forlokkende distraksjoner er definitivt en kritikk av det franske kongelige hoff og dens ekstravagante kultur. «I gave up the world and its vanities, and renounced all superfluous ornaments, no longer wore a sword, watch, white stockings, or lace confining myself to a good cloth suit, with a plain wig. I gave up the situation I then occupied for which I felt nature had not designed me” (Rousseau 1979:47). Rousseaus aktive deltagelse i et omfattende regimekritisk skriveprosjekt som Encyklopedien, mistenkeliggjør ham for statsapparatet til kong Ludvig XV (1710-1774). Barzun skriver at det var nettopp det franske hoffets dekadanse som gjorde dem uoppmerksomme på kritikken de møtte. Sitatet viser også til den ineffektiviteten sensuren opererte under som må ha hatt innvirkning på det handlingsrommet Rousseau kunne fungere i og skape klarhet i sin politikk.

A repressive government in the 20th century would have been more efficient. The 4,000 subscribers to the book would have found themselves in labour camps together with the lesser contributors, while the leading ones—Diderot, d'Alembert, Voltaire, Rousseau, Jaucourt, Montesquieu, Turgot, Quesnay, Marmontel, d'Holbach, Vaucanson, Haller, Daubenton, Condorcet—would have been liquidated. This tells us that the *ancien régime* was beginning to feel the loss of nerve typical of periods of decadence. The aristocrats bought the volumes that attacked kings and priests and enjoyed a kind of revenge against the monarchical system that had tamed them, but did not foresee that their class would also be tamed, by the guillotine (Barzun 2001:371)

Da *Emile* blir gjort ulovlig i Frankrike i 1762 blir den også forbudt i Genève allerede før boken har rukket å bli distribuert eller lest der, er han også bortvist fra sitt opprinnelige hjemsted og alle de stedene han kjenner til. «This emotional situation which constitutes his biography, becoming the central certainty in his life, can, however be a response to the collapse of institutions and the accompanying shock of unsureness” (Galle 1986:565). Utvisningen fører så til et brudd med identitet forankret i den franske stat og oppbrudd av hans hushold. I *The Confessions* er det Jean-Jacques geneviske røtter noe som gjør ham enklere å bortvise for «det gamle styret» (*ancien régime*), enn om han var fransk statsborger. Men, tar ikke hensyn til filosofens emosjonelle tilknytning og nære forhold til samfunnet. Rousseaus politiske standpunkt bekrefter en slik distinkt forskjell mellom hvordan mennesket føler at det er og slik det faktiske må leve og blir behandlet som. Jean-Jacques følelsesmessige

og kreative reaksjon er sjokk over beslutningen og leder ham innover i seg selv til sine egne følelser. Han kontakter en armensk skredder som syr ham en kappe og hatt i armensk stil som er fremstilt i portrettet *Jean-Jacques Rousseau* malt av Allan Ramsay i 1766. Jean-Jacques virker å omfavne sitt utenforskap i Motiers Travers, et prøyssisk territorium under Frederik den stores styre. Men, må få godkjennelse av pastoren i Motiers og hans nære venn Lord Marshal, som han har søkt tilflukt under, før han tørr å bruke den i offentligheten. «I put on the jacket, the caftan, the fur cap and the fur belt therefore; and after having attended divine service in this costume I saw nothing wrong in wearing it at my Lord Marshals. When his excellency saw my attire he greeted me quite simply with Salamaleki, which concluded the matter, and I never wore any other dress” (Rousseau 1953: 555). Jean-Jacques sjokk over bortvisningen, er noe det går an å spore til utestengningen av Genève, hvor redsel og uro blir til en fullstendig overbevisning om at hans skjebne er knyttet til andre steder og andre forhold. Den romantiske fiksjonen han tror på bringer ham også fjernere fra sin nå vanskeligstilte situasjon og den blir derimot en effektiv måte å belyse individet i massen. En hendelse av samme betydning er når han endrer til en «simplere» klesstil gjennom sin politiske kritikk av Frankrikes overdådighet, er det den armenske kappen og hatten en måte å nærme seg samfunnet igjen. Når Jean-Jacques «transenderer» seg selv er han også i gang med å se sin indre enhet i lys av sin større tilkobling til de sosiale nettverkene i samfunnet. John M. Warner skriver i boken *Rousseau and the problem of human relations*:

“Rousseau links social interdependence to the restoration of psychological unity. However this time he does so in a way this reconciliation the aim of a broader social and political agenda rather than a personal desire. In order to restore ourselves to our original harmony we must find a way to remove the contradictions built into society’s basic institutions, to neutralize the major sources of interpersonal division and social conflict. So long as we subsist in civil society, unity without is the essential condition of unity within” (Warner 2015:13).

Måten Rousseau forstår vennskapets verdi som sosialt bånd er så dypt koblet til den indre enheten han skriver om i *The Reveries* og i *The Confessions*. Motsetningene mellom individ og samfunn skal motarbeides gjennom den paradoksale individuelle enheten og det sammenkoblede samfunnet skal lede an en gjenforening av de to kolliderende partene. Det dypt personlige narrative gir også et uttrykk for universalitet der Jean-Jacques er en mann som alle andre med et språk som alle andre. Men, det forekommer ikke personlig og egent fra det indre som Jean-Jacques argumenterer for at det gjør. Første del i *The Confession* er interessert

i mannen Jean-Jacques; hans liv, krets, opplevelser og tanker. *The Confessions* andre del, er i langt større grad en krønike om forfølgelse enn bekjennelser fra det indre. Han skriver om Frankrike, Genève politiske situasjon, bekjentskaper og sin egen situasjon både økonomisk og sosialt. Det er de moralske holdningene vi finner hos Jean Jacques og hans krets som virkelig opptas og kritiseres i den siste del av *The Confessions*.

Den mest grunnleggende måten å se konflikten mellom Jean-Jacques og den franske statens institusjoner er bygget på Rousseaus kritiske utgivelser som blir utsatt for streng sensur eller forbud. At det er tekstene som blir forbudt, Da Jean-Jacques uttrykker seg selv og sin egenhet, i slike diskurser, blir det vanskelig for styresmakten i sin kollektiviserende kontroll og godta hans selvstendige realiseringer og følsomhet. Det er så ikke forfatteren av bøkene som undertrykkes, det er Jean-Jacques selv, som blir målet for selve undertrykkelsen. «In the storm that has engulfed me, my books have served as a pretext; the attack was against myself. They cared very little about the author, but they wished to destroy Jean-Jacques; and the greatest crime they discovered in my writings was the honour they might bring me” (Rousseau 1953:379). Brudd med Frankrike er på denne måten en avisning av regimet heller enn nasjonen eller dets folk. Dersom regjeringen har brutt med folket har folket rett til å gå bort fra landet og den sosiale kontrakten kan bryte med den. Rousseau har stor kjærlighet til Frankrike, men kritiserer dog hardere med årene absolutismen som kongen regjerer med.

I thought that the weakening of the constitution threatened France with impending collapse. The disasters of and unsuccessful war, which were all the fault of the government; the incredible disorder in the public finances; the perpetual disagreement in the administration, until then conducted by two or three ministers at open feud, who in injuring one another were ruining the whole Kingdom; the general discontent of the common people and of every other class (Rousseau 1953:522).

9. Jean-Jacques og brudd

Vi har nå sett på en rekke brudd i *Confessions*, fra hans utestengelse fra Genève til bruddet med de franske styresmaktene. I dette kapitlet vil jeg forsøke å se hvordan bruddene kan sees i forhold til konspirasjonen og sannhetsproblematikken. Jean-Jacques fra 1756 må i *The Confessions* leve i skyggen av Jean-Jacques fra 1766. Her blir det som var venner ti år tidligere, sett på noen som aldri kunne ha vært virkelige venner. De som handlet i tråd med

intelligens og ikke etter sine følelser. Isolasjonen fra Paris-sirkelen i Hermitaget er så relevant i undersøkelsen av Rousseaus brudd i *The Confessions*

Humanity beset by sickness and anguish, longs to hear the healing word and the liberating message uttered by a man whom suffering has stigmatized isolated. There is sacred value in extreme isolation, and the abyss of suffering rounds out this consecration. It is one aspect of Dionysus and it is probably this in Rousseau that attracted Hölderlin, the poet of Dionysus. At the base of the myth of the suffering healer lies the conviction that the most painful isolation is the price to attain the most presence, to efficacious proximity (Starobinski 1961:66).

Isolering og lidelse er kjente begreper hos Rousseau. Mot slutten av sitt liv var han nærmest fullstendig adskilt fra det gamle livet han hadde levd, de institusjonene han hadde vært tilknyttet og menneskene han hadde kjent. Det er ved å se noe godt i lidelsen at man kan ane tanken om lindring for en selv og andre at Rousseau får gjengjeldelse for sin lidelse, ved å se verdi og håp i sine erfaringer. En lesning av *The Confessions* som denne, antar at Jean-Jacques lider for å tilegne seg legende krefter, om kun for seg selv. Denne tilnærmingen til selvet gjennom isolering fra omverden ser vi som gjennomgående, Hos Mme de Warens, i Hermitaget, og på Il de St.-Pierre i Sveits i *The Reveries*. Jean-Jacques velger ofte en ensom vei, i perfekt selskap med seg selv i fortrolighet. Han er ikke en mann av rasjonalitet, men en mann av paradokser og følsomhet som setter ham i en vanskeligstilt posisjon; skal han følge sine følelser eller rasjonalitet? Rousseau er en forkjemper for å både se til ens følelser og ens rasjonalitet, men kritiserer sin samtid for å ha mistet kontakten med deres følelser og for å se verden i et for reduksjonistisk lys. Den sosiale virkeligheten og mysteriene funnet i andre mennesker og gledene ved følgesvenner virker å overvelde Jean-Jacques, virkelighetens omfang og utstrekning går dypere enn den materialistiske filosofiske diskursen anerkjenner.

Mulighetene for perfeksjon i en selv og i ens relasjoner er koblet sammen for Rousseau. Dette er siden man ikke kan oppnå denne perfeksjonen for en selv uten speilingen fra andre. Det er da vanskelig å forsone seg med Jean-Jacques lengsel etter den tilbaketrukne og solitære tilværelsen. Da han er mann full av energi til virksomhet og en brennende lidenskap for sine idealer. Det man da kan ta i betraktning er Jean-Jacques er på en vedvarende jakt på vennskap og forståelse i *The Confessions*. Den sosiale verdens tiltrekningskraft må derfor ha blitt et tilbaketrukket kapittel for Jean-Jacques i de senere år og vi kan finne spor av dette i *The Confessions* fortsettelse *The Reveries*;

There are sensible people who do not share in this madness; there are equitable souls who detest treachery and deceit. Let me look, I shall perhaps finish by finding a man, and if I find one they will all be confounded. I sought in vain; I did not find one single man. It is a universal league, irrevocable and without exception, and I can be certain of ending my days in this terrible ostracism without ever unravelling the mystery (Rousseau 1979:26).

Det endelige ved bruddet har her blitt gjeldene og motstanden han først bare møtte i d'Holbach sirkelen og salongene er nå en altomfattende fiendtlig union. I *The Reveries* aksepterer og bekrefter Jean-Jacques sin posisjon om den absolutte sannheten om verden. Dette skjer selv om han aner hvor vag posisjon han virkelig har og hvor flyktig de skulle være som om det indres dom, står over de ytre påvirkningene og står nærere de virkelige sannheter. Det ser derfor ut til at dette er Jean-Jacques farvel til verden. Ledet av en indre fred skal føre Jean-Jacques til de evige sannheter. «I knew, when I was pondering these things, that the human understanding, limited by the senses, could not comprehend them I confined myself therefore to what was within my reach and did not attempt to understand what was beyond me” (Rousseau 1979:59). Den indre fred finner han i ensomheten og den tilbaketrukne livsførsel. Endringen fra *The Confessions* vitner til at Jean-Jacques tror på visdommen og godheten i andre mennesker. Det er derimot deres motvilje mot Jean-Jacques som speiler seg til å skape en avsky i ham selv mot dem. *The Reveries* reduserer menneskets betydning til å ikke kunne overskue disse sannhetene.

Avklaringen av sannheten er det ypperste målet for Rousseau. Et av hans hovedproblemer ligger koblet til hans evne til å gjenkjenne sannheten når han møter den. I *The Reveries* skriver han; «Can I put an enlightened trust in appearances which lack all solidity in the eyes of my contemporaries and would seem illusory to me if my reason were not supported by my heart? (...) I think myself wise, but I am a mere dupe, a victim and a martyr to an empty illusion” (Rousseau 1979:58) Denne illusjonen, er den innerste sannheten, formulert av Jean-Jacques. Rousseau i *The Reveries* har et langt mer moderert begrep om sannhet enn den i *The Confessions*. Rousseaus konflikt med Encyklopedistene sees som en kamp om sannheten, hvor den befinner seg, i mennesket eller utenfor. Hjertet; det følende fra det indre leder rasjonaliteten hos Rousseau og det er først mange år etter at tvilen på at selv det indre ikke har den sikkerheten han belaget seg på. Jean-Jacques er et offer for sitt hjerte, og kan ikke unngå å ledes av det.

I *The Reveries* viser Jean-Jacques til at mennesket bør være ensomt eller solitært, en referanse til ham selv. En som er ulik de andre i samfunnet og skilt fra det, men som kan observere og kommentere det utenfra, slik at samfunnet kan erkjenne dets feilsteg (McArdle 1977:253). Sannheten om samfunnet og mennesket kan slik bare bli tilegnet ved å bryte opp fra det. Jean-Jacques er som han sier for «dum» til å tale direkte, han blir misforstått og evner ikke tale, men skriver seg fast i diskursen med *Emile*, *The Social Contract* og i *The Confessions*. Han må fremdeles formulere seg gjennom en streng sensur som, setter i gang hans paranoia mot jesuitter og mot sine nærmeste. Hvem det er som hindrer ham i å uttrykke sitt virkelige jeg og dra verdens slør til side, vender seg i hodet hans. *The Reveries* tar opp konsekvensene av det som ble ledet opp til og introdusert i *The Confessions*. Offerrollen blir slik endret til å fremheve det som en vei til å erkjenne sannheten om seg selv og andre. En mulighet oppstår derfor til å se bruddene som en måte å skille seg fra verden som et nødvendig offer i en sannhetssøken Jean-Jacques ikke kan unngå å forfølge.

9.1 Den unike Jean-Jacques

Det er et ønske hos Jean-Jacques om å fremstå som unik og skilt fra mengden, det er hans kvalitet og egenhet som tillegger Jean-Jacques en egenverdi. Men, den må anerkjennes av offentligheten på en måte som oppløfter ham selv, et ledd i ønske om brudd og lengten etter gjenforening. Rousseaus mangel på offentlig opptreden, fremmer ham selv som et symbol i samfunnet. Der han er begrenset i sin fysiske tilstedeværelse kan han være overalt, gjennom sine tekster. En offentligskandales konsekvenser er slik enklere å håndtere risikoen av for Jean-Jacques igjennom sine prosjekter, der han balanserer mellom å søke ut til offentligheten og bevare sin indre diskresjon. Han kan derfor uttrykke det han ønsker trygg fra direkte konfrontasjon i salongene og sosietetssirkelene. Starobinski foreslår at Jean-Jacques i *The Confessions* bevisst velger fraværet fra offentligheten og gjør seg synlig fra en tilbaketrukket posisjon og skriften hans overtar for den sviktende talen. Gjennom fraværet kan han være mer til stede. Skriften egenskaper skal gjøre at Jean-Jacques endelig skinner igjennom og han kan tre inn i seg selv (Starobinski 1988: 124-125). Jean-Jacques ønske om individualitet, er bundet til hans sannhetssøken. Jean-Jacques vet hvem han er, men forstår ikke sin egen natur fullt ut. Hans indre er et eget mikrokosmos og ved å studere seg selv søker dette inn til essensen, som en generell studie av mennesker. *The Confessions* er slik ikke så interessert i hva som foregår i utenomverden, det som ikke angår Jean-Jacques i den en eller annen form blir fullstendig ignorert. I en selvbiografi som er så opptatt av individet og verden, tar individet en klar

hovedrolle. Der Rousseau kunne gitt teksten en større følelse av situasjonen som foregikk rundt ham, politikk og kultur. Syvårskrigen, Østerrikes arvefølgekrig, Koloniseringen av Amerika og Asia, selv når Jean-Jacques jobber på ambassaden i Venezia, er det de personlige problemene og erfaringene som er tatt opp. Det er slik lite ved *The Confessions* som viser oss hvordan individet møter det som det har lite eller ingen kontroll over. Søkelyset på Jean-Jacques faktiske handlingsrom og perspektiv virker så i selvbiografiens favør, individets makt grunnfestes og den ytre verdens grep om individet underspilles. Rousseaus tekstlige jeg, Jean-Jacques er bedre enn ham selv, gjennom det skriftlige vil han perfektionere sin tale og følelse, løfte det opp fra det virkelige, men påstår at dette er det sanne sannheten vil fremtre utenfor samfunnet. Sannheten må beskyttes av Rousseaus fysiske fravær, men skriftlige nærvær (Starobinski 1988:125).

Forskjellene mellom individ og samfunn er dype og gjennomgående problem for Rousseau gjennom alle hans tekster. *The Confessions* er ikke et unntak, men heller bekrefter regelen. Forholdet til Plutark er derfor interessant nå det er snakk om Lives sine store romeres liv. Her er mennesket drevet av sine individuelle mål, bedrifter og deres rolle i Romerrikets historie. Mennesket er i disse biografiene en rettmessig kraft som viser individets rekkevidde og dets viktighet. Jean-Jacques var en ivrig leser av Plutarks biografier og det var en av de første bøkene han leste sammen med sin far som også delte i entusiasmen. De store romerne og grekerne så det ikke som det største målet å være nærere Gud, men biografiene fortalte om ytre bedrifter og bragder og gjorde dem betydningsfulle. Augustins helgenskikkelse er i deres sted dedikert kun til Guds ære. Jean-Jacques betviler sitt livs verdi og grunnlag for en egen biografi, hendelser er få og lite betydningsfulle i hans egne ord og her søker sin egen rettferdiggjørelse for sin egen selvbiografis nødvendighet som er opptatt i et dedikert kapittel senere i oppgaven (kap. 11).

Jean-Jacques er blitt plassert inn i den enkle kategorien «forfatter» eller en «homme d'lettres» Men, nekter å la seg plassere på det ene eller andre stedet. Behovet for å være unik og utenfor gruppen er langt større for Jean-Jacques. Han må fremstilles som absolutt unik. Det unike skal så tillegge Jean-Jacques en autentisk verdi, som står i opposisjon til det ytres styre. Rousseaus grep skrur ikke tiden tilbake til naturtilstanden, men fører mennesket tilbake til sitt indre. Rousseau skriver; «The man I shall portray will be myself. Simply myself (Rousseau 1953:17). Fortellingen uttrykket gjennom dette utsagnet, ordbruken viser til en sikkerhet omkring sitt liv og til ens identitet. Men, man kan fremdeles stille spørsmål til hvem Jean-Jacques er. Han uttrykker mer og mer av sitt indre åpent og blir så mer eksentrisk mindre

«sosial» og avfeier folket som hatfylte mekanismer som følger en slags stor plan, den store konspirasjonen mot ham. Men, med all motgangen utlagt av Jean-Jacques, er det et lykkelig og godt liv vi leser om. Dette betyr ikke at Rousseaus eget liv, var på noen måte enkelt. Han var utsatt for genuin forfølgelse og dette gjorde ham ofte vanskeligstilt og må ha hatt store konsekvenser for hans psyke. Rousseau fronter ideen om at man kan møte slik motgang ved å vite at man forfølger sannheten og få sin sannhet fullstendig frem.

For all the rest of the day, wandering deep into the forest, I sought, and I found the vision of those primitive times, the history of which I proudly traced. I demolished the petty lies of mankind; I dared to strip man's nature naked, to follow the progress of time, and trace the things which have distorted it; and by comparing man as he had made himself with man as he is by nature I showed him in his pretended perfection the true source of his misery. Exalted by these sublime meditations, my soul soared toward the Divinity; and from that height I looked down on my fellow men pursuing the blind path of their prejudices, of their errors of their misfortunes and their crimes” (Rousseau 1953:362)

Rousseau skriver lenge om sitt møte med mangelen på åpenhet, imøtekommenhet og ærlighet i samfunnet. Hans sinne mot andre mennesker blir en form for mangel på tillit da Jean-Jacques tillit blir misbrukt igjen og igjen. Idealet er et vennskap fri for ytre belønninger og full av godhet og medmenneskelighet. Jean-Jacques fullstendige tillit blir reflektert gjennom forholdet til Mme de Warens som han ser bli korrumpert og misledet av de «sjarlatanene» og lykkejegerne hun omgir seg med ikke ulikt de han senere omgir seg med. Han antar at man opplever mennesker gjennom et filter og at ved å adskille intriger og sladder, fra den virkelige personen ville man kunne ha et oppriktig positivt forhold. Vennene motsetter seg denne åpenheten, og får Jean-Jacques til å betvile deres oppriktighet ovenfor ham selv. Ved å avvise sin kongelige pensjon kan Jean-Jacques føle seg som et fritt og selvstendig menneske. Han kan derfor leve som seg selv og nå inn til det sanne, ved også å kunne føre seg som et godt menneske. Den eldre Jean-Jacques kjennetegnes ved hans mistenksomhet og erkjenner at det er hans berømmthet som gjør ham til en så forhatt skikkelse og at før hans berømmelse var han bare elsket og prissatt.

10. Konspirasjonen: Et tilslørt mørke

«The philosophes, whom I have unmasked, want to do me in at all cost, and they will succeed” (Starobinski 1988:74)¹.

Et viktig moment i denne oppgaven ligger i hvordan det tillegges betydning til hendelser i selvbiografien. Hva som utspilles og i hvilken form dette foregår er derfor svært relevant.

Dette kapitlet vil belyse problematikken vedrørende skjulte intriger og å grunnfeste omfanget av disse og om dette kan forklare uklarhetene Jean-Jacques dveler på omkring bruddene.

Begynnelsen av bok XII i *The Confessions* er dedikert til denne uklarheten ved bruddene med Encyklopedistene her rekker forfatteren ut til sine lesere med et ønske om oppklaring:

If there are any among my readers generous enough to try and probe these mysteries till they discover the truth let them carefully re-read the last three books(IX, X og XI). Then let them apply the information in their possession to each fact that is set down in the book which follows, and go back from intrigue to intrigue and from agent to agent till they come to the prime movers of it all. I am absolutely certain what the result of their research will be, but I lose myself in the obscure and tortuous windings of the tunnels which lead to it (Rousseau 1953:544).

Det er mye det fortelles om i dette sitatet som er interessant, på den ene siden viser han til sikker viten om undersøkelsens utfall og på den annen vil han samtidig ha en oppklaring fra leseren. Jean-Jacques stiller seg så utenfor oppklaringen ved å hevde at han falt og som vi så i Det at han selv faller fra i undersøkelsen kan vise til hans intellektuelle og rasjonelle treghet, men forteller også om hans indre sikkerhet som fungerer uavhengig av denne. Mysteriene blir så både løftet frem og underspilt, noe som i effekt må føre til klarhet. Er det slik som Jean-Jacques mistenker, en faktisk sannhet ved bruddet til d'Holbach sirkelen og en underliggende konspirasjon som et resultat eller er det en falsk forestilling hos Jean-Jacques selv? I begynnelsen av *The Confessions* er det en sterk tiltro til tanken om sannhet, i form av oppriktighet, plikt og rettferdighet. Sannheten er funnet i ens evne til å realisere det naturlige og godheten fra sitt indre. En objektiv sannhet finnes under et slør, som Starobinski utlegger i *Transparency and Obstruction* i kapitlet *The Veiled Statue*:

Rousseau is perfectly willing to accept the notion that a veil separates us from the objects that we wish to know, as long as man is fully present to connect with the immense being hidden beneath the veil, the imperative lies within ourselves. We must rely on inner certitude, which though not based on objective knowledge is nonetheless absolute. The law of conscience, based on both universal reason and intimate feeling, provides firm support” (Starobinski 1988: 76).

Hvorfor er verden så gåtefull for Jean-Jacques og hvorfor er det nødvendig med en undergravd sannhet? I hans oppfatning er mennesket skilt fra det sanne av et ytre lag, som føres av kulturens skikker og lover. Han nevner også i slutten av bok III at han er fullstendig uinteressert i hva som ligger bak de Warens hemmelige reise til Paris. Dette viste seg å være et oppdrag fra Victor Amadeus II kongen av Sardinia, noe Jean-Jacques mistenker. Men, han velger å ikke grunne over da det ikke gjelder ham selv og bare en annens hemmelige liv.

I leave it to be imagined whether this last event ever could have escaped my memory. When I arrived, I found Mme de Warens gone; she had left for Paris. I have never learnt the real secret of that journey. She would have told me, I am sure, if I had pressed her. But no man was ever less curious than I about his friend's secrets. My heart being fully taken up with the present (Rousseau 1953:129)

I hentydning til andre uklarheter i *The Confessions* er Jean-Jacques fullstendig sikker på hva som er resultatet til undersøkelsen av sammensvergelsene mot ham som han skriver om i bok XII, men når ikke frem på grunn av dets viklinger som gjør at han faller fra og hindrer dens definisjon av klarhet. Jean-Jacques proklamerer modig i hans introduksjon at dette er et verk basert på sannhet og at man må lese biografien før man kritiserer ham ytterligere. « I have never put down as true what I knew to be false. I have displayed myself as I was, as vile and despicable when my behaviour was such, as good, generous, and noble when I was so” (Rousseau 1953:17) I siste bok (XII) er det en mer reflektert og samtidig insisterende tone om hvem som er i besittelsen av sannheten «I have told the truth. If anyone knows anything contrary to what I have recorded, though he prove it a thousand times, his knowledge is a lie and an imposture (Rousseau 1953: 605). Det er en tydelig mistro mot kunnskapen om livet hans som stammer fra andre enn ham selv i Jean-Jacques siste ord. Dette på tross av selv om en skulle kunne motbevise ham, på en relativt overbevisende måte, ville de klarhetene være løgn og forfalskning. Erfaringene kan slik ikke bare kommenteres de må oppleves av et jeg, en Jean-Jacques for å innse dette livets virkelige konturer. «En mudring av vannet» vil skape tvil om alt, det en tidligere anga som korrekt vil nå bli betvilt av *The Confessions* autoritet.

Hva er egentlig sannhet i denne selvbiografien? Starobinski foreslår at det er det indre og det følsomme som har evnen til å veie det sanne og gode som en vekt og peke ut kursen som et kompass i tåken. Sannhet og følelse er slik koblet sterkt sammen. *The Confessions* springer ut fra selvtrettferdigheten til Jean-Jacques og dette kan en se er koblet til det indres sikkerhet i møte med den uklarheten de ytre omstendighetene bringer. Starobinskis lesning av Rousseau

viser det indres mystiske betydninger som kommer til lys gjennom Jean-Jacques uttrykk for sannhet. Problematismen av sannhet er fremtredende i selvbiografien, tunnelen han nevner i bok XII, hvor Jean-Jacques mister seg er et uttrykk for dette, der sannheten kommer til kort i møte med kompleksiteten av et helt liv. Den indre sikkerheten møter tvil i møte med de ytre omstendighetenes uklarhet. Forfatter Margot Harrison fremhever i sitatet nedenfor, fra hennes artikkel *Pathological Honesty* Rousseaus` tendens til å ha et fasetert blikk på sannheten, der det er mer relativistisk enn et absolutt syn. Sannheten blir også underspilt for lede oppmerksomheten til andre verdifulle områder av interesse;

By thematizing his own investment in truth as both an affect (amour) and a personal distinction, as what makes Rousseau Rousseau, Rousseau opens a negative space for the question: what other investments are there, and why pick this one? For what if one is not the “*homme vrai*” named Rousseau? Is one more apt to view truth as merely one value among others to ask: who wants to know the truth (anyway)? (Harrison 1995:21).

Sløret hindrer en i å se den absolutte sannheten fremfor oss, men man kan allikevel føle hva som er sant, i tråd med ens samvittighet. I sitt tredje brev til hans venn og litterære sensor M. Malesherbes forsikrer Rousseau ham at han ikke søker etter den dypeste sannheten til verden, her om planteriket; «Where I to unveil all the mysteries of nature, I believe I would find my situation less delightful than this intoxicating ecstasy to which my spirit yields without struggle (Rousseau 1766:10). Vi kan så se en at det finnes en distinkt forskjell i Rousseaus oppfatning av oppklaringen til hendelser og oppklaringen til den fysiske verden tildekket av et slør (*voilé* på fransk). Mysteriene omkring i den naturlige verden er igjennom Jean-Jacques øyne noe essensielt og grunnleggende, slik oppnår det mystiske en ettertraktet posisjon. Jean-Jacques lar disse mysteriene forbli uløst, fordi dets slør gleder og forlokker ham. Jean-Jacques skiller seg fra encyklopedistene er deres forhold til sløret, der filosofene ønsker å avdekke verden. Encyklopediens forside har merkbart plassert en engel, som er «tilsløret» med et enkelt klede, ment å symbolisere overbringelsen av opplysning til mennesket. Til tross for denne tanken om å beholde sløret til den naturlige verden, er det en ganske annen søken etter sannheten i bruddene med encyklopedistene. Her vil Jean-Jacques dra sløret til side og i det minste etablere orden i form av et narrativ eller i det minste en sammenhengende historie. Sløret må en anta er et retorisk grep i biografien som nettopp retter en mot en bekreftelse av konspirasjonen og slik videre anta at det er et virkelig ønske om oppklaring og at Jean-Jacques drar sløret til side, for så å dra det tilbake igjen.

Beyond the obvious problem of determining whether a fact has use and hence, truth, value, there is doubt in Rousseau's mind as to whether the domains of fiction and ethics can simply be said to exclude each other. The concept of "moral fictions" is alive and well in the eighteenth century. Yet while some fictions and fables are indisputably "the cloak of truth" participating in the economy of useful truths from an allegorical distance (Harrison 1995:29)

Sløret tar i dette sitatet er en form, der det skal fungere i større grad som en sannhet i seg selv heller enn å maskere foran en skjult sannhet. Det er også et skille mellom moralsk sannhet og sannhet basert i fakta. Til eksempel kan det som fremmer det gode; å avdekke ulikhetens konsekvenser for moralen, være en mer nyttig sannhet, enn det som skulle være skadelig eller ondsinnet, men samtidig sant. Jean-Jacques forteller at han har en interesse av å fortelle alt så løgn ville derfor ha gått imot ham. "I could not help gaining by showing myself as I was" (Rousseau 1953:479). Der dette verdisystemet blir presentert er det viljen til sannhet som vil forbigå Jean-Jacques interesser.

The poetical character has no ego, only negative capabilities, the power to be in uncertainties, mysteries, doubts without any irritable reaching after fact and reason. In poetic autobiography this power operates at cross purposes with the genre, denying its traditional function of self-esteem but supplying a new measure of anxiety and dislocation that, ironically, post-romantic readers find especially gratifying (Howarth 1974:378).

Howarth's beskrivelse av den poetiske selvbiografiens karakter, viser at uklarhetene fungerer helt fint som en vedvarende tilstand for en slik karakter. Jean-Jacques er slik lidende, undrende, opplyst og salig ignorant i motsetning til en tradisjonell karakter som ikke kunne tolerert en slik uvisshet. Rousseaus bruk av «Slør» viser til en subtil og enkel måte å skjule noe, der man kan ane konturene under sløret. Den enkle tildekningen av sannheten med sløret gjør oppklaringen mulig. Men, som et retorisk grep, blir dette sløret brukt for å antyde at det må være noe som er uklart og bekrefter at det så må være noe bak sløret. Jean-Jacques forteller at han er utestengt av Grimm og ser at han blir motarbeidet og forfulgt, men forstår ikke hvordan han kan vende situasjonen. Derfor kan det finne sted et forsøk på å gjenvinne det tapte ved å gjenskape denne rettmessigheten i *The Confessions*. Rousseau tilslører sannheten i hendelsene ved å hentyde til konspirasjon og avleder med en diskusjon om den nakne sannhet og slik ting fremstår for oss. Hva er sannhet og hvem er interessert i den, som Harrison argumenterer for, blir så svært relevante spørsmål i møte med Jean-Jacques anklage om konspirasjon.

Den tyske filosofen Arthur Schopenhauers bruk av den hinduistiske sanskrit samlingen *Upanishads: The veil of Maya* eller Illusjonens slør, burde tas i betraktning til Rousseaus tekst. Schopenhauer omtaler vår opplevelse av verden som et aspekt av våre egne illusjoner. Schopenhauer og Rousseau befinner seg innenfor den romantiske tanketradisjonen, som er av den oppfatningen at viljen som følelsene våre er inngangen inn til den virkelige verden. Rousseaus forståelse av hemmelige følelser er et aspekt av identitet og håndtering av virkeligheten. « He connects the chain of emotions with the experience and perception of his own thoroughly irregular emotional constructs, the succession of secret feelings. These secret constructs are, as it were fixed as absolute and become Rousseau's only source of continuity and security" (Galle 1986: 565)" Følelsens rolle kan i dette kan derfor argumenteres for å sette opp moralske fiksjoner som trumfer den tradisjonelle sannheten. Dette gjenfinner vi i bok I av *The Confessions*; "I had no idea of the facts, but I was already familiar with every feeling. I had grasped nothing; I had sensed everything» (Rousseau 1953:20). Man kan undre seg slik Galle gjør om Rousseaus forsto disse hemmelige følelsene og de mysteriene han fant i seg selv, i noen grad reflekteres i Freuds psykoanalyse som et aspekt av underbevisstheten.

The picture of the neurotic with his ego fixation captures the emotional upheaval and mobilization as well as the compulsory self-reflexiveness which after the collapse of social institutional intercession Rousseau articulates and the modern world shares. If this conclusion is correct and essential conditions of modern self-experience break through in Rousseau's self-portrait then it seems appropriate to end with Freud's words on psychoanalytical biography. Freud praised the fascination of studying "the law of the inner life of outstanding individuals"(Galle 1986:568)

Jean-Jacques selvoppfatning og identitetssyn forhindrer gjenforeningen med sosieteten. Han mangler fleksibiliteten til å inngå kompromisser og se det gode i sine venner. Istedenfor ser han ondskap og falskhet i et umoralsk landskap, han ikke fungerer i. Sannhetens fravær i disse spørsmålene Jean-Jacques stiller til forholdet, fremstår som en splintring av troen på en korrekt fremstilling av virkeligheten slik også en form for brudd. Jean-Jacques fremhever dette ved å hevde at han er så ulik fra et punkt til et annen at han kan bli antatt for å være en helt annen person, enn den han virkelig er. Jean-Jacques aksepterer etter lang tid at han er en barbar (en uforståelig) i sin samtids øyne, men vet også hvor foranderlig verden er at ettertiden vil omfavne hans navn. Rousseau griper så sitt livs narrativ og irrettesetter det til det naturlige og uskyldige og forfremmer dette til sannhet. Det er slik på denne måten at han fremstår noe profetisk ved å bli etablert som en av de viktigste forfattere og tenkere i den vestlige kanon. Rousseau var forfulgt og forhatt for sine utgivelser det var derimot ikke fordi han var for radikal i det han argumenterte for, for de europeiske kongedømmer, men for

lidenskapelig og skapte en diskurs for lidenskap i kulturen. En vending som like etter hans død ville være med å definere de radikale revolusjonene i Frankrike og andre steder (Starobinski 1988: XIV).

10.1 Konspirasjonen fiksjonalisert

Litteratur er ofte fylt av menneskets problemer og situasjoner, lesningen blir en vei ut av problemene eller en måte å finne lindring. Jean-Jacques skriver at hans tilkobling til verden og bevissthet stammer fra litteraturen. Jean-Jacques foretrukne måte å kommunisere på ligger i skrivningen, i direkte samtale er han langsom, men i kontempleringen over samtaler og hendelser samler hans seg og overskrider sitt trege sinn.

Det er en mulighet for at Jean-Jacques gir konspirasjonen en større kraft enn den kan ha hatt om mulig for å dekke over sin egen tilkortkommenhet om de sosiale begivenheter og de komplekse sosiale diskurser som fungerer innenfor d' Holbach sirkelen. Skamfull, treg og klossete med sine egne ord gjør ham utilpass og til en som skiller seg ut fra de avanserte sosiale gruppene blant Voltaire, Diderot og Grimm. Rousseaus filosofi setter ham gang på gang i kontrast til det miljøet, som eksisterer i salongen, der rasjonalitet og dannelse er ledestjernen og ikke det naturlige. To uforenlige perspektiver, som sammen med Jean-Jacques tendens til å favorisere fiksjonelle narrativ for å fortelle sitt liv, bringer frem en uklar fortelling og mysterium.

Der det er snakk om mistenksomhet, paranoia og høylytte anklager har mange stilt spørsmål ved Rousseaus psykiske helse. I legen William Noyes artikkel om Rousseau fra 1886 *The Insanity of Jean-Jacques Rousseau* blir Rousseau i sine senere år omtalt som klinisk gal, på bakgrunn av sine angrep mot den skotske filosofen David Hume som enkelte antok var skrevet av Rousseau i en paranoid tåke. Humes angrep mot Rousseau var til gjengjeld minst like voldsomme og måtte bli sensurert av encyklopedisten D'Alembert i den franske utgivelsen, noe Hume i ettertid var takknemlig for (Partington 1833:828). Ifølge den franske forfatteren Romain Rolland (1866-1944) hadde Hume avslørt en rekke betroelser fra Rousseau gjort i fortrolighet til encyklopedistene (Rolland 1964: 35) Hume gjentok gang på gang at Rousseau var en gal mann, som burde vært sperret inne og at han var den største skurken på Jorden. Hume fortalte dette til Mme de Boufflers som er kjent som en stor forkjemper for moralen og som selv hadde bedt Hume skaffe Rousseau asyl i England et par år tidligere. Hun anbefalte selve «moderasjonens mann» om å vise moderasjon i møte med

Rousseau. Forferdet over disse angrepene han møtte flyktet Rousseau igjen tilbake til kontinentet fra sted til sted. I denne perioden endre han alltid sine brev med et frenetisk «jeg er uskyldig» før han til slutt fikk lov til å bosette seg i Paris. I sin Rousseau-biografi virker Rolland å ta parti med Rousseau mot Hume, men også påberope ham en dyp paranoia og psykisk skjørhet.

I hans fantasi ble Hume en av mennene i den store sammensvergelsen mot ham. Og da så Hume var så taktløs at han uten å betenke seg fortalte de innsette fiendene, encyklopedistene, og hele den ondskapsfulle verden, ellers om alle misforståelsene og betroelsene ble Rousseau styrket i sine mistanker. Det siste slaget drev den stakkars mannen ut i vanviddet (...) Han var ferdig med sine *Confessions* – Den siste tiden er ren og skjær galskap (Rolland 1964:35).

Voltaire, som var en av Rousseaus største og mest vokale motstandere anklagde ham også for å være den galeste og verste mannen han noen gang hadde møtt. Voltaire modererte seg kraftig etter å ha lest *The Social Contract* og inviterte Rousseau til å bo med ham i 1762. Voltaire hadde anklagd Rousseau for å ville se mennesket tilbake på fire ben, som et hån til ideen om naturmennesket, der han klart misforsto Rousseau. Tanken var i sterkere grad knyttet til menneskets lykke og følelse, heller enn å hevde at det primitive menneske var et moralsk vesen som skulle være i stand til å opprettholde et fungerende avansert samfunn. Det er så interessant å se disse skarpe anklagene mot Rousseaus person i kontrast til Friedrich Nietzsches (1844-1900) beundring ovenfor filosofen. Han beskriver Rousseau som; «den første moderne mannen» i uforenelig opposisjon til alt i den gamle verden og til menneskene rundt ham og de politiske institusjonene. Han må av nødvendighet bli mislikt og fordømt av sin samtid. Dette setter *The Confessions* i en unik posisjon til å forklare den indre verden og den moderne forståelsen av den ytre verden for første gang. Galle skriver og at *The Confessions* er moderne og en refleksjon av virkeligheten. « Since literature, especially modern literature, cannot be viewed as the reflection of, but rather as a reaction to reality. Rousseau's biographical self-portrait does not simply encode the social framework, but also embodies a response (Galle 1986:563).

De hundre årene mellom de to filosofene gjorde at Nietzsche aldri møtte Rousseau og av den grunn kan han beholde sin beundring ovenfor den første moderne mannen. Harrison hevder at Rousseaus sannhets problematikk åpnet et rom for Nietzsches kritikk av sannheten. Her blir Rousseaus et speilbilde som nødvendigvis må bli reflektert tilbake av en som Nietzsche, en begynnelse og en slutt (Harrison 1995: 25) Nietzsche, som på slutten av sitt liv ble gal av

syfilis er slik også en del av en ide om det gale geniet. Rousseaus forglemmelser i *The Confessions* kan tyde på demens, hans mistenksomhet for konspirasjon kan stamme fra paranoia eller at hans sosiale merkverdighet kan tyde på et aspekt av autisme. Genialitet går ofte hånd i hånd med psykiske lidelser, det vil derimot være feil å anta en diagnose for Rousseaus psyke ved å studere hans selvbiografiske verker og trekke noen form for klinisk konklusjon.

Mørket det skrives om i de senere bøkene i *The Confessions* vitner ikke spesielt til en form for sterk kognitiv klarhet hos den aldrende forfatteren, men konspirasjoner, mørke og mysterier er heller ikke nok til å hevde galskap. Protagonistens insisterende tone omkring sannheten bak hans forfølgelse angir at han erkjenner at hendelsene blander seg for ham.

«I am surrounded by spies and forced to perform hastily and badly a task which requires the leisure and tranquillity which I lack. If ever providence casts eyes upon me, and at last grants me a less disturbed life, I will devote my days to recasting this work, if I can, or at least to adding a supplement, which I feel it greatly needs (*I have given up this idea)»(Rousseau 1953:304).

Det er kanskje heller ikke noe han faktisk ønsker å forstå, for hva slags viten er det som han så sår trenger? Den klarheten og skarpheten som Jean-Jacques så beundret i sine venner, encyklopedistene virker å ha vært noe han misunner dem, men er ikke redd for å belyse dette. «I lose myself in it`s tunnels and tortous windings» (Rousseau 1953:544) Sannheten bak hans skjebne, grunnen til hans fall og flukt venter om Jean-Jacques kan pusle sammen hendelser, skjulte agendaer og motivasjoner. Mysteriets kompleksitet og følelsesmessige tilknytting hindrer denne klarheten i å manifestere seg i selvbiografien. Jean-Jacques uklarhet og tvil er enten et bevis på hans ugjennomtrengelige sinns varhet og sensibilitet eller hans skjørhet. Men, ved å følge sitt indre har protagonisten i selvbiografien stilt seg i opposisjon til de som feller dommer over tilregnelighet etter rasjonelle kriterier. Rousseaus kraftfulle fantasi og absolutte diskursive overbevisning spiller en tydelig rolle i hans liv og forstørrer enkelte områder til å bli større enn i virkeligheten som Starobinski her kommenterer:

Mental illness may not explain all, but it is not on that account a mere accident of no great importance. Rousseau`s enemies were real, but he provoked them and his imagination magnified their significance (...) The possibility of achieving absolute certainty is a constant underlying theme in Rousseau`s theoretical work. Carried to an extreme, absolute conviction is a form of insanity, yet it is closely related to

Rousseau's insistence on the importance of individual experience (Starobinski 1988:202-203)

Dette finner vi igjen i *The Confessions* bok VII der Jean-Jacques bekrefter sin fantasifulle forestillingsevne; «Since my memory calls up only pleasant objects, it acts as the happy counterpoise to my fearfull imagination, which makes me forsee nothing in the future but cruel disasters» (Rousseau 1953:261) Det er derfor betydelig hvordan fantasien og Jean-Jacques overbevisning om personlig opplevelse og erfaring fungerer sammen. Her er også minnet koblet til de gode følelsene som ikke gjengir ting slik de var, men gjennom et snevrere blick av Jean-Jacques. Skrivehandlingen gjør liv til et medium for fortolkning dette setter det derimot lengre fra hans indre og lenger fra sannheten. Jean-Jacques liv er tydelig fiksjonalisert, for hans syn på livet også er fiksjonalisert, så det fiksjonaliserte livet er slik nærere Jean-Jacques sannhet. Det er et skille mellom litteraturens liv, arbeidslivet og det sosiale livet i *The Confession* og slik også en splintring mellom fiksjonen og sannheten.

«I know nothing of myself till I was five or six. I do not know how I learned to read. I only remember my first books and their effect upon me; it is from my earliest reading that I date the unbroken consciousness of my existence» (Rousseau 1953:19) Jean-Jacques orienterer seg i verden gjennom litteraturen, gjennom den får han en utvidet tilgang til sin bevissthet kan han avdekke mysteriene funnet i sitt eget liv og først og fremst reflektere over tingene som gikk galt. Bevisstheten stammer fra fiksjonen om livet Jean-Jacques belager seg på. Det finnes så et brudd mellom Jean-Jacques og virkeligheten utenfor som påvirker hans sannhetssøken.

Rousseaus individualisme er av en så ekstravagant form at den av nødvendighet blir avvist av samfunnet. Dersom en støtter seg til Starobinskis sitat, kan vi se hvordan den absolutistiske Rousseau, blir møtt av en mer relativistisk verden samt dens likedanne borgere. I samfunnets avvisning er forfølgelsen et viktig moment og dens effekt på Jean-Jacques psyke som å utvide hans unike posisjon i opposisjon til allmenheten. Der hans unike egenskaper og personlighet tillegger hans erfaring en distinkt verdi, bare dersom de er skilt fra allmenheten. «But I am made unlike any one I have ever met; I will even venture to say that I am like no one in the whole world. I may be no better but at least I am different» (Rousseau 1953:17). Vi må anta at den individuelle erfaring og personlige opplevelse er viktig, sett hvor mye den dekker i selvbiografien. Dette bringer oss tilbake til sannhetsproblematikken ved at Jean-Jacques egne opplevelse av bruddet kan være en ganske annen en slik forløpet faktisk viste seg å være. Men, den er uansett verdifull som en erfaring av litterær følsomhet, både forfatter og

protagonisten deler dette. Ønske om å utrykke en sannferdig og troverdig biografi er til stede, men kan vise seg å ikke være mulig for Rousseau som ikke makter å fortelle alt, men slik han føler at det er. Det er da interessant å lese de siste ordene i bok VI fra første del i *The Confessions*. Følelsen er det siste ordet som er uutsigelig og derfor må Jean-Jacques tie;

I have related the story with a fidelity that brings pleasure to my heart. If, in later years, I have amassed any virtues to graze my maturity, I should have declared them with equal frankness, for such was my purpose. But I must stop here, time may lift many veils; and if my memory descends to posterity perhaps one day it will learn what there was in me to say. Then it will be understood why I am silent (Rousseau 1953:257)

The Confessions narrativ er bundet til dens forfatters egne lidenskap for fiksjon. Dette kan vi se etter i bruddene, der følelser og deres relevans strekker seg utenfor protagonisten og påvirker historien og gir en forklaring og forståelse til hvorfor Jean-Jacques handler slik han gjør. Dersom det som skjuler seg bak sløret er skjult av Jean-Jacques selv, fordrer det at hans minne leder selvbiografien til mysteriet og det skjulte frem til selve sløret er det opplevelsen og følelsene som tildekker sannheten. De følelsene som er vellet opp av brudd og tragedie i selvbiografien er så nettopp bevart som følelser og ikke redusert eller forklart bort. Jean-Jacques stillhet er slik gjort av nødvendighet, men også et hinder for å nå til sannheten bak konfliktene i sitt liv.

Although up to that point my life had not been particularly interesting so far as incidents were concerned., I felt that with the frank treatment I was capable of giving it, it might become so. For I decided to make it a work unique and unparalleled in its truthfulness, so that for once at least the world might behold a man as he was within (...) I had always been amused at Montaigne's false ingenuousness, and at his pretence of confessing his faults while taking good care only to admit to likeable ones; whereas I, who believe, and always have believed, that I am on the best of men, felt that there is no human heart, however pure, that does not conceal some odious vice. I knew that I was represented in the world under features so unlike my own and at times so distorted, that notwithstanding my faults, none which I intended to pass over, I could not help gaining by showing myself as I was (Rousseau 1953:478- 479).

The Confessions introduksjon viser til dens kunstneriske ambisjoner over dens prosaiske kvaliteter. Men, ved å senere forsøke å unnsnippe litteraturens grep om livet setter Jean-Jacques seg stadig mer fast i det ved å tilføye livet sitt til litteraturen for å forklare sitt eget indre. Der han kritiserer Montaignes *Les Essais* (1572) «positive feilsteg» og hyller sine egne, er det igjen en form for avstand i fremvisning av sine egne feil. Han utlegger at Jean-Jacques

kunne aldri ha ment å ha gjort et lovbrudd eller noen fortredd, fordi han engang tenkte noe godt om noen er dette et bevis på en gjennomgående god moral. Den som tenker gode ting, er derfor god i Jean-Jacques øyne. Er det da en virkelig erkjennelse i innrømmelsen eller bekjennelsen? Ann McArdle bemerker denne selektive kategoriseringen i *The Confessions*; “Good actions are reflections from the «real» me. The point of reference, the measure, is the essentially good inner self in terms of “this is really me” or “this is not really me” (McArdle 1977:252). Dette spillerommet Jean-Jacques skaper begrenser alt annet enn gode handlinger fra å stamme fra hans indre og underspiller det fra ham selv som skulle mangle moralske skrupler. Selvbiografiens søkelys på Jean-Jacques barndom påpeker til hans uskyld og naturlige godhet. Den andre delen fungerer som en kritikk av den verden som møter Jean-Jacques denne godheten blir offer for kulturens falskhet, fremmedgjøring og intriger. Vi ser dette narrative karakterisert gjennom bruddene til Diderot, Grimm og d’Epinay. Her ble disse representanter for tendensene Jean-Jacques ønsker seg bort fra og griper etter følelsene knyttet til godhet og uskyld han finner i minnet.

11. Bruddenes tematikk

So now I am alone in the world, with no brother, neighbour or friend, nor any company left but my own. The most sociable and loving of men has been cast out by all the rest. With all the ingenuity of hate they have sought out the cruellest torture of my sensitive soul, and have violently broken all the threads that bound me to them (Rousseau 1979:27).

En god måte å behandle Rousseaus selvbiografi på vil være å analysere den ved å se til gjentagende markante hendelser funnet i dens narrativ (Howarth 1974:365) Ved å bruke brudd som et nøkkelbegrep i analysen ser vi at det passer inn i mange av de sentrale scenene i *The Confessions*. Starobinski beskriver *The Confessions* nettopp som en serie med brudd og gjenforeninger som en del av en større narrativ struktur. Bare som selvstendig kan Jean-Jacques fremtre, nettopp utenfor gruppen, encyklopedistenes kabal skaper et hinder for det frie og fastsetter nye forløp som Jean-Jacques må følge.

Though my name was already famous and known throughout Europe, I had preserved the simplicity of my early tastes. My mortal hatred for everything that went by the name of party, factions or cabal had kept me free and independent, without any bonds but the affections of my heart. Alone a foreigner, isolated, without family or backing, holding to nothing but the principle of my duties, I fearlessly followed the paths of uprightness, neither flattering nor favouring anyone at the expense of justice and truth. Besides, having spent the last two years in solitary retirement without receiving any news, out of touch with worldly affairs, and with no knowledge or curiosity about anything, I lived, although twelve miles from Paris, as deeply sundered from the

capital by my own lack of interest as I was by sea from the isle of Tinian (Rousseau 1953:456).

Rousseau skrev at han var som skapt for vennskap, men hans liv er fullt av havarete vennskap, konflikt og oppbrudd. Bruddet med Grimm, Saint-Lambert, Diderot og d'Épinay, er merkbart viet en betydelig seksjon i både bok IX og X av *The Confessions*, der bruddet avklares så godt det lar seg gjøres for Rousseau, som viser til brev fra sine venner som for å bekrefte denne konflikten og klargjøre den. I tråd med brudd tematikken, kan vi så se etter de større temaene som Jean-Jacques står ovenfor og behandler. William Howarth skriver i *Some Principles of Autobiography*: «[The] hero defines his superiority through the power of preaching, or public oratory. Since its purpose is didactic, his story is allegorical, seeking to represent in a single life an idealized pattern of human behaviour. The allegory often has messianic overtones, replete with suffering and martyrdom, as the orator led his people to their rightful home (Howarth 1974: 368). Jean-Jacques lar seg ofte bli portrettert i en slik offerrolle, som en lidende Kristus-lignende figur. Det kan ikke like enkelt antas at Jean-Jacques liv er en allegori for allmenheten, men han stiller seg derimot opp for å etterfølges av allmenheten. «But let each reader imitate me, let him go back into himself as I have done, and let him say to himself at the bottom of his Conscience if he dares, *I am better than that man was*” (Rousseau 1995:590). For å understreke Kristus tematikken, en tydelig referanse til Johannes evangeliet, der Jesus blir bedt av en gruppe fariseere og skriftlærde om å straffe en kvinne anklaget for utroskap, men trekker sin anklage etter at Jesus forkynner: «Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne» (Joh, 8:7).

11.1 Bruddene i lys av Jean-Jacques psykologi

Jean-Jacques vennskap og andre former for relasjoner er interessant i den tematiske analysen omkring brudd og *The Confessions* mål om selvrettferdiggjørelse. Det tematiske relevansen i bruddene ser vi i tidligst i Jean-Jacques liv som begynner ved å forårsake sin egen mors død. Vi kan kalle det et «ur-brudd» der han adskilles med moren i det øyeblikket han blir født. Jean-Jacques tante Suzon blir en moderlig erstatning for den unge Jean-Jacques som i sin moderlige kraft redder gutten fra en tidlig død og har muligens vist Jean-Jacques nok moderligkjærlighet. Denne redningen var ikke tilstrekkelig nok for hans eldre bror Francois Rousseau som fikk store emosjonelle problemer av morens død kom i konflikt med Isac og døde selv ung utenfor Genève. «My Uncle like my father was a pleasure lover but had not learnt like him enough self mastery to do his duty. So he paid very little attention to us. My

aunt was a religious woman, of a rather pietistical turn, who preferred singing her psalms to looking after our education so we were allowed almost complete freedom” (Rousseau 1953:34). Roland Galle påviser gjennom sin analyse at Rousseaus oppvekst med sin tante og far som foreldre virker hemmende for hans emosjonelle utvikling, spesielt av deres ikke-seksuelle forhold. Konsekvensene dette får for Rousseau er at han ikke får utviklet sin seksualitet eller får håndtert ødipale problemstillinger. Jean-Jacques prøver å lege tapet av moren og reiser ut slik som sin bror og kunne raskt ha endt opp som ham. Men, ved å bosette seg hos den ti år eldre Mme de Warens redder han seg selv og får lindret den smerten over bruddet og mangelen med sin mor som derfor viser at Jean-Jacques i en alder av 16, ikke er over mangelen av en klar morsfigur. Forholdet til Therese blir klarere siden det ikke beror på anerkjennelse, og dette gjør det enklere for ham selv å se seg som en uskyldig. “In his relationship with her, he could have a woman without he himself becoming a man, without needing to recognize, in the oidipal sense, his partner as an individual and thus being forced to admit his own individuality” (Galle 1986:559). Denne fornektelsen av sitt ansvarsbrudd ovenfor sine fem barn og som ektemann, kan enklere bli forklart bort da oppvekstens psyke og ur-brudd er tatt i betraktning og Jean-Jacques påståelighet omkring menneskets uskyld.

«Alas! The sincerity of my return to virtue seemed to promise me a different fate. But mine was written, and already begun; and when brimming over with love of all that was honest and good, my heart could see nothing in the whole of life but innocence and happiness, I was approaching that fatal moment that was to bring the long procession of my misfortunes in its train” (Rousseau 1953:247)

Uskylden blir så en kilde til lykke for Jean-Jacques, lykken er i grunn basert på den gode karakteren funnet i menneske. Uskylden er å være spart livets ondskap og slik kan finne glede i dets beskyttede deler. Dersom Jean-Jacques ikke blir møtt i uskylden hans, kan dette få ham til å bryte ut av sin situasjon og lete tilbake til kilden. Men, uskylden leder til konflikt med anerkjennelsen av ansvar og plikter som samfunnet omkring ham forventer av ham, som en ser med overgivelsen av barna.

Det neste steget blir å se hvordan dette angår Rousseaus vennskap som den eneste relasjonen som kan forme moralske og dydige mennesker. Kjærligheten mellom menn og kvinner fremmer ikke de beste egenskapene i hverandre. Men, er en erstatning for noe som mangler, en mors fravær eller vennskaps skuffelser, får Jean-Jacques til å lete etter en erstatning for mangelen og ser andre mulige løsninger og svar for å lege disse bruddstykkene. «Den andre» er slik et problematisk forhold for Jean-Jacques, han makter ikke å få kontroll på det, der «den

andre» velger uavhengig av slik han handler og fremstår kan såre ham og få ham ut av balanse. Her kan en mangel på følelsesmessige kvaliteter mellom mennesker bli til avsky og mistro. En slik mangel basert tilknytning kan fortelle mye om de relasjonene for hva Jean-Jacques trenger, og hva han faktisk finner i sine venner og i de romantiske forholdene.

Even more than the constructs of shame and inhibition, the emotionally intensified need for vindication can be traced to a sociohistorical source. Not only single situations, but also the writing of *The Confessions* in itself grows out of the need for self-justification. The goal and impetus of *The Confessions* were to make the naked I visible comprehensible and acceptable to the reader, the witness of Rousseau's life (Galle 1986:567)

Dersom det kan antas at selvrettferdiggjøringen av uretten påført Jean-Jacques er et av hovedtemaene til selvbiografien, kan vi også se etter hvordan følelsene til Jean-Jacques arter seg i bruddene. Hva som er på spill og hvem som tjener på hva. Jean-Jacques håndtering av bruddene blir viktig og hvordan han fremdeles gjennom sin aktive avsky for konflikt stadig havner i uføret med sine venner og med store karakterer i offentligheten. Følelsene leder Jean-Jacques til handling, der han er ukomfortabel, skamfull, optimistisk eller lykksalig leder alle til ulike forandringer i biografien.

11.2 Skyldfølelse og selvrettferdighet

Den franske biografi-teoretikeren Philippe Lejeune argumenterer for at selvbiografi er en umulighet, i form av dens ønske om sannferdighet, når ting som form, materiale og minne er så begrensende for selve prosjektet.

Telling the truth about the self, constituting the self as complete subject – it is a fantasy. In spite of the fact that autobiography is impossible, this in no way prevents it from existing. Perhaps, in describing it, I in turn took my desire for reality; but what I had wanted to do, was to describe this desire in its reality (Lejeune 1989:132).

Det er da noe motsetningsfylt i hva selvbiografien hevder å kunne og hva den faktisk er i stand til. Dette reflekteres tydelig i Jean-Jacques ord som bemerker at han ikke klarer å uttrykke seg slik han ønsker i *The Confessions*. Bekjennelsen hans forvandles til en unnskyldning når temaet dreier seg om ens egne handlinger, forandres formatet. Et av Jean-Jacques store lovbrudd og skyldfølelse er hans fødsel som tok livet av hans mor og endte den store kjærligheten mellom sine foreldre. Vi kan derfor anta at skyldfølelse og brudd er koblet sammen på en grunnleggende måte.

I was the unhappy fruit of his return. For ten months later I was born, a poor sickly child, and cost my mother her life. So my birth was the first of my misfortunes. (...) When he said to me «Jean-Jacques let us talk of your mother», I would reply: “Very well father, but we are sure to cry” “Ah” he would say with a groan; “Give her back to me, console me for her, fill the void she has left in my heart! (Rousseau 1953:19)

En kan anta at en stor skyldfølelse henger over Jean-Jacques, etter det faktum at han er skyldig og uskyldig i samme øyeblikk i å ta morens liv dette ur-bruddet. Moren «bytter» sitt liv mot å gi ham livet, i denne transaksjonen kan det sies at det skapes en trang hos Jean-Jacques til å rettferdiggjøre sitt liv. Å leve det også for moren, som faren Isaac sier må han fylle morens plass. (Starobinski 1988:80-84)

“I have promised to write my confessions but not to make apologies; so I will stop here. My duty is to tell the truth; My readers to be just, and that is all that I shall ask of them» (Rousseau 1953:335). Jean-Jacques er tydelig misfornøyd med teksten som i hans øyne bringer frem en unnskyldning heller enn en forklaring, som han selv må påpeke og kommentere. Tekst kan ikke bringe frem forfatterens personlighet som Jean-Jacques fremlegger er umulig siden han er så ulik fra et punkt til et annet. Jean-Jacques viser til *The Confessions* narrativ som en unnskyldning ovenfor seg selv da han standhaftig benekter faktumet at *The Confessions* skal være en form for unnskyldning, men er en bekjennelse for ting han har dvelt på gjennom livet og at de to ofte blir forvekslet: “Here I am once more at one of those critical moments in my life in which it is difficult to confine myself to a narrative because even the narrative will not carry some hint of censure or apology. I will try however, to convey how and with what motives I acted, without adding any praise or blame” (Rousseau 1953: 352). En kan derfor med en viss sikkerhet anslå at skyldfølelse følger denne uintenderte unnskyldningen og påvirker slik hendelsene blir fremstilt og forstått i selvbiografien.

Jean-Jacques` adferd er ikke upåklagelig, og man kan se han vender seg til teksten for å bevitne at han kan forsvare sin karakter. Teksten foregår hovedsakelig som en refleksjon omkring ens vaner og gjør individet i stand til å gjøre bevisste valg på visse former uønsket atferd. En inngang til sitt indre ved å se livet som tekst, hvor det tilgjengelig i nye rekkefølger og serier. Rousseau ser hele sitt liv som en rekke adskilte episoder som er koblet sammen. Det er derfor hans barndom er relevant for den karakteren han er i skrivende tidspunktet i 1766. Fortiden er utilgjengelig og han kan bare leve i nuet, han dør og blir gjenfødt ved hvert

øyeblikk. Låst til nuet finnes det ingen virkelig frihet for Jean-Jacques, alt er bundet til tidligere handlinger. Det eneste som gjenstår er friheten til å skrive, her kan han bryte igjennom til de nå tilbakelagte øyeblikkenes kaotiske følelser (Starobinski 1988:194).

Den sannheten som avdekkes i *The Confessions* av Jean-Jacques er ofte allerede offentlig kjent og ingen nyhet for lesere av biografien etter som mange av hans konfidensielle hemmeligheter med Encyklopedistene ble sirkulert informasjon som i bok VIII, der en pamflett avslører at Jean-Jacques har forlatt sine barn på gaten i Paris. Den referer til at Jean-Jacques sender sitt tredje barn med Therese til «The Foundling hospital» i full diskresjon. Men, dette blir ikke godtatt av Grimm, Diderot og d'Épinay, som mistror Jean-Jacques antydninger til både en mangel på midler og en manglende evne til å oppdra dem. Det er allikevel til stede et sterkt søkelys på å beholde ens uskyld når Jean-Jacques føler seg anklaget.

This arrangement seemed so good and sensible to and right to me that if I did not boast of it openly it was solely out of regard for their mother. But I told everyone whom I had told of our relationship; I told Diderot and Grimm. Later I informed Mme d'Épinay, and still later Mme de Luxembourg, and this freely, frankly and under no kind of compulsion, at a time when I might easily have concealed the matter from everybody (Rousseau 1953:334)

Det har vært en klar mangel på skyldfølelse, like etter overgivelsen, men det er bemerket at dette er noe han burde føle skyld for av sine venner. Jean-Jacques viser til sin egen åpenhet, han kunne holdt tyst om disse kontroversene, men velger å dele med sine venner. Åpenheten er en dyd for Jean-Jacques, der han ikke har noe å skjule eller skamme seg over kan han uttrykke sitt frie og upåklagelige valg. Men, møter motstand og fordømmelse fra sine venner, som får ham til å innse sitt egen feil. Det retoriske grepet som føres her tilegner et brudd på konfidensialitet som en større forbrytelse enn

My fault is great, but it was an error; I neglected my duties, but the desires to do harm never entered my head, and a father's feelings cannot speak very loudly for children he has never seen. But to betray a friend's confidences, to violate the most sacred of all bonds, to publish secrets entrusted to our bosom, deliberately to dishonour the friends we have deceived and who still respect us as they say good-bye – Those are not faults; they are utter baseness and infamy (Rousseau 1953:335).

Et tegn på at Jean-Jacques virkelig handlet i god tro om sine handlinger er da nettopp at han deler hemmeligheten og fortror seg. Den brede forklaringen om overgivelsen av barna, går

over til en blind anklage som kunne ha angått hvem som helst av de anklagede, der en av dem har forbrutt seg mot det betydningsfulle båndet mellom gamle venner. En ting er å gjøre feil en annen er å bevisst begå en urett mot andre. En «rettferdig leser», vil måtte medgå at Jean-Jacques handlet slik han trodde best og at barna ville få et bedre liv på hospitalet enn hos seg selv, da man ikke kan trekke konklusjonen om hans forsømmelse siden man har en følelse av den gode Jean-Jacques. Dette leder en igjen til ideen om brudd i *The Confessions*, Jean-Jacques nekter å se barna og slik blir det som om de aldri eksisterte for ham.

It (barnet) was then deposited by the midwife at the office of The Foundling Hospital in the usual manner. In the following year the same inconvenience was removed by the same expedient, except for the initials, which were forgotten. No more serious reflections on my part, and no greater willingness on the mothers; she obeyed with a sigh. In due course it will be seen what vicissitudes this fatal conduct occasioned in my way of thinking and also in my destiny” (Rousseau 1953:322)

Jean Jacques føler ingen faderlige bånd for barna, fordi han verken er gift eller befinner seg i en tydelig farsrolle. Å levere enda et barn på hospitalet har blitt en vane for Jean-Jacques og å nesten ikke anerkjenne dem som barn ved å bruke ord som ubeleiligheten for å beskrive dem. Dersom man følger Jean-Jacques logikk, så er han uskyldig og han har ingen naturlige forpliktelser for barna, selv om Grimm kan mene at han har det. Jean-Jacques bevarer slik sin uskyld ved å forbigå den virkelige situasjonen eller sannheten og faktisk tro at barna får det bedre på «The Foundling Hospital» enn hos familien.

Rousseau beskriver *The Confessions* som verket som sier alt, men så kommer *The Reveries* og dialogene i *Rousseau: Judge of Jean-Jacques*. Han blir ikke ferdig med det selvbiografiske prosjektet før hans død i 1778 og det er ikke usannsynlig at han hadde fortsatt med dette om han hadde levd lenger. Det danner seg et tydeligere og mer fremhevet mønster i de selvbiografiske utgivelsene som korrigerer sannheten eller skaper en ny sannhet. Rousseau forsøker å kontrollere og få uttrykt noe ektefølt som trumfer encyklopedistenes erkjennelser og avvisninger. Jean-Jacques viser derimot ikke noen tydelige tegn til å ta innover seg egne mangler og skyld. Kilden til problemer stammer aldri hos ham selv, men er en effekt av samfunnets korrupsjon eller mennesker som er korrumpert av samfunnet. Det er aldri noe galt med selve Jean-Jacques, han er som han er, det naturlige og er derfor uklanderlig, et nødvendig onde. Det er da hans rett til å handle som han kan, fordi hans vesens interne logikk, hindrer ham i å agere på noe annet sett. Rousseaus Jean-Jacques hevder å kjenne seg selv og stiller ikke seg selv opp som ukjent. Eller en tilnærming for seg selv i tråd med det sokratiske

utsagnet; «kjenn deg selv». Problemet ligger i å evne og la andre se det du selv vet. En som ikke kjenner verken seg selv eller Jean-Jacques. Forståelsen skal reflekteres gjennom vitner i verden utenfor “*The Confessions* are intended primarily to correct other people’s errors, not to remember things past” (Starobinski 1988:182). Disse feilene dreier seg hovedsakelig om hvordan Rousseau blir oppfattet. Rousseau ønsker å korrigerere deres oppfatninger om ham.

Rousseau is afraid not that he what he says will be misunderstood but that he himself will be. Inwardly he feels or senses his value, but he does not know how to make that value visible. Inner conviction of value is not enough for him. (Had it been enough, would he have become a writer?) His value will exist for him only when it is confirmed by the admiration of others (Starobinski 1988:123).

Er så *The Confessions* Rousseaus måte og ta tilbake beundringen hos sine samtidige, ved å la dem ta del i Jean-Jacques sin historie og perspektiv, og slik forstå at de selv tok feil da de fordømte ham? Vi ser ingen forsonende tilnærming fra noen fra hans fiender og d’Epinay stanset flere av de tidlige opplesningene av *The Confessions*, så hun må ha vært tydelig imot den fremstillingen Rousseau gjør. Rousseaus fiksering på den lesende allmenheten som en dommer er viktig kobling til bruddene i *The Confessions*. Roland Galle argumenterer for at *The Confessions* leser blir løftet opp på pidestall og tar på mange måter plassen til Sankt Augustins Gud. Leseren blir den som feller dommen over Jean-Jacques som legger seg fullstendig åpen og kan motta den absolutte belønning for sine kvaliteter og gode handlinger. Rousseaus` ettermæle blir så skapt av leseren og han vil få sin etterlengtede rettferdighet. Selvbiografien er så ikke like interessert i gjenforening og fornye gamle vennskap, men overskuer istedenfor hele forholdet over tid i relasjon til Jean-Jacques og gjør distinkt markeringer mellom de mest betydningsfulle periodene og episodene. Bruddenes store rolle kan man derfor anta er grunnet i synliggjøring av konfliktene, kan dette også vise Jean-Jacques tydeligere. I *The Confessions* appendiks *Fragments* skriver han; « The connections I have had with several people force me to speak as freely about them as about myself. I can make my self known well only if I make them known also” (Rousseau 1995:585).

12. Konklusjon: Klarhet i bruddenes betydninger

Bruddene har en tendens til å vise seg som gjentatte handlinger i *The Confessions*. Det er imidlertid tydelig at bruddene fremstår som noe mer enn en generell referensiell hendelse i tråd med tematikk og distinkte punkter Jean-Jacques liv. Vi kan etablere at selvbiografien

ikke forsøker å bygge bro mellom partene i konfliktene og en forsoning mellom Jean-Jacques og encyklopedistene virker umulig, da det er så mange ulike årsaker til deres adskillelse. *The Confessions* forhold til Jean-Jacques fiender er et av avsky der intrigeskaperne og agentene for amour-propre (selv-elsk) åpenbart er umoralske svindlere, man ikke under noen omstendighet kan forstå i et godt lys. Dette perspektivets betydning blir redusert, ettersom Grimm og Diderots egne stemmer er merkbart utenfor diskusjonen i *The Confessions*. I sitt kapittel om slørets betydning i Rousseaus selvbiografi er Starobinski, klar i sin argumentasjon om at Jean-Jacques vil avsløre heller enn å forenes tilbake med sine gamle venner.

I bok IX om 1757, ser vi at vennskapets stjerne begynner å falme for Jean-Jacques. Hans kjæreste idol gjennom de foregående åtte bøkene, har blitt forvandlet til et illusorisk mytologisk monster, kimæren; et bortkastet og meningsløst offer i motsetningen til det varme og givende forholdet Jean-Jacques ser etter. Bruddene påført av konflikt har traumatiske effekt på Jean-Jacques som i større og større grad minner om det til misantropen. Relasjonens verdi er nå et hinder som undertrykker mer enn det livnærer. Rousseau vil vende tilbake til bruken av kimær-begrepet i den første dialogen *The Judge of Jean-Jacques* når han igjen ønsker å vende seg til den offentlige holdningen mot ham, som om offentlighetens mening er det som vennskapets og kan sammenlignes. Dette bekrefter også Jean-Jacques tendens til å markere bruddet ved å offentliggjøre konflikten ved å bringe den ut i lyset som en offentlig debatt, slik han gjør med Diderot i bok XII. Vendingen til offentligheten blir så tydeliggjøring av uretten påført ham. Mangelen på svar og støtte fra folket i offentligheten bringer Jean-Jacques nærmere ideen om den allmenne konspirasjonen mot ham.

The profound universal silence- no less inconceivable than the mystery it veils, a mystery that has been hidden from me for fifteen years with a care that I refrain from characterizing and with a success that appears extraordinary- this terrifying and terrible silence has kept me from grasping the least idea that could clarify these strange attitudes for me (...) I have not been able to formulate any explanation of what is happening to me such that I could believe I had unravelled the truth (...) Yet in order not to fight a Chimera, not to slander a whole generation, it was necessary to assume some reasons on the side of the approved and followed by everyone (Rousseau 2012:4)

Jean-Jacques vender seg så aldri like sterkt tilbake til vennskapet som i sine yngre dager. Vi kan se brudd som en formelt avsluttet relasjon der et par individer eller en hel gruppe splittes eller vennskap innad ryker. I *The Confessions* er det slik en stopp på all korrespondanse, kritikk i offentlige tidsskrifter og en generell utfrysning fra miljøer som er konsekvenser av brudd. Jean-Jacques påståelighet omkring vennskapets verdi setter den fornærmede motparten i en vanskelig posisjon som krever et offentlig brudd i form av et siste brev.

Bruddet med Genève og læremesteren virker å være en hendelse av spontanitet på bakgrunn av Jean-Jacques miserable tilstand som læregutt. Hendelsen blir et springbrett til å oppdage verden og gjøre seg viktige erfaringer da livet stagnerer under de vante forholdene. Denne oppdagelsen av oppbrudd kan derfor være særlig relevant for de påfølgende konfliktene med Diderot og Grimm. Bruddet til Grimm er ledet opp til av en disharmoni og pinlige demonstrasjoner av sosial ulikhet. Den ulidelige situasjonen driver Jean-Jacques ut for å møte sine følelsers begjær. Det samme skjer hos de Warens hvor Jean-Jacques etter ti år i hennes hus, bryter ut, fordi han føler seg undervurdert og tilsidesatt. Indre konflikt basert på disse erfaringene er derfor utløsende faktor for ytre brudd, der brudd bringer flere muligheter og tilfredsstillelse for den ulykksalige Jean-Jacques.

Der bruddet er et ønske om det nye, er gjenforeningen en tilbakevendelse til det opprinnelige og sanne. Foreningen med ens indre selv er også fånyttet så lenge ens gamle relasjoner ikke er vendt tilbake med en. «The return to oneself is nothing, however, unless it is completed by reconciliation of the separated souls” (Starobinski 1988:128). Individets samling er et betydningsfullt mål, men det må samsvare med ens historiske brudd for å kunne vende tilbake til ens opprinnelige gode tilstand og harmoni. Jean-Jacques ser sin redning i omtanke og trygghet her kan han leve og føle seg som seg selv. De romantiske følelsene fra foreldrene leder til hans følsomhet, som må beskyttes for å overleve og trives. Dette skjer ganske billedlig i bok I fra biografien. *The Confessions* betydelige fokus på barndommens ulike betydninger for voksenlivet skiller den ut fra kontemporære biografier og grunnfester Rousseaus posisjon som forkjemper for barndommens betydning. Jean-Jacques bygger en romantisk fortelling om sitt opphav fra romansen mellom hans foreldre og hvordan den omtanken og kjærligheten former ham som et følsomt vesen. Dette forklarer godt at Jean-Jacques lengter etter slike relasjoner og hvorfor hans følsomhet er en viktig brikke i dette. Jean-Jacques søker så tilflukt i relasjoner han ser som livgivende som hans tante Suzon som han beholdt et godt forhold til gjennom livet.

They left me but one a sensitive heart. It had been the making of their happiness, but for me it had been the cause of all the misfortunes in my life. I was almost born dead, and they had little hope of saving me (...) But one of my father's sisters, a nice sensible woman, bestowed such a care on me that I survived (Rousseau 1953: 19).

Ur-bruddets konsekvenser blir slik en underliggende klarhet som forklarer rettferdiggjøring hos Jean-Jacques. De ubehagelige følelsene som velles opp ved bruddene for Jean-Jacques fragmenteres etter dets hendelse og han er igjen fri til å gjenfinne seg selv. Annet enn

gjennom selvbiografien og minner er det ingen vei tilbake til denne verdenen. Igjennom Rousseaus selvbiografi har det vært mulig å se bruddene i lys av sannhetsproblematikken, ved å se til Jean-Jacques brudd med utenomverden som en måte å dedikere seg til en sannhetssøken bundet i selvrettferdighetsgjøringen. Konfliktene og oppbruddene virker å ha tvunget ham ut i dette eksilet som balanserer den vage forskjellen mellom hvilken av Jean-Jacques tilstander som er påført av ham frivilling og der han ikke hadde noe valg. Bruddenes betydning kan slik bli gjort tydeligere av å se deres sentrale plass i *The Confessions*. Det er ved å vende gjentagende tilbake til disse markante punktene at man kan få en grundigere forståelse av Jean-Jacques mer mørklagte områder. En kan også trekke samme konklusjon som Jean-Jacques og tillegge det ukjente til konspirasjon og uklarhet. En kategorisering til konspirasjon er en som håndterer det som aldri ble oppklart og må forbli i uklarhet siden sannheten er undergravet. Jean-Jacques er styrt av sine følelser som leder ham gjennom oppbruddene og de vektlegges for å støtte opp om rettmessigheten og det moralske overtaket over sine fiender. Selvbiografien har en tendens til å søke bort fra oppklaring i en tradisjonell forstand. « I will change it according to my mood without scruple, I will tell each thing as I feel it, as I see it, without refinement (...) By abandoning myself at the same time to remembrance of the received impression and to the present feeling, I will depict the state of my soul (Rousseau 1995:589).

Bruddene har gjennom *The Confessions* ulike betydninger, men ulikhet virker å være en betydelig faktor i bruddet til Grimm og som et videre oppbrudd med sosieteten og har hovedsakelig å gjøre med sosial ulikhet mellom dem. Den samme ulikheten en ser i Genève under mesteren og i Venezia under ambassadøren er sterke pådrivere for Jean-Jacques gjentagende beslutning om å flykte fra sine forpliktelser. Dette er først da forpliktelsene hans ser andre skal følge til seg selv blir brutt, bruddet blir slik en rettmessighet. Brudd betyr frigjøring for Jean-Jacques, men står også for tragiske hendelser det er smertefullt å grunne over og som hans følelser forkleder. Konsekvensene dette har for Rousseaus selvbiografi, er at vi ser hendelsens betydning som en realisering av Jean-Jacques vi ser hans reaksjon i form av den indre følelsen beskrevet og hvordan bruddet setter livet hans i bevegelse. Ideen om gjenforening har vært sentral i forståelsen av brudd i en bredere kontekst med realiseringen av selvet som helt og han blir så satt fri og blir selvstendig (Rousseau 1953: 384). Det er derimot slik som vi så i kap 8.2 at Jean-Jacques lar seg styre av sitt utenforskap for å bekrefte sin indre enhet i ledd med bruddet med de franske styresmakter. Forvist av landets regjering legger også Jean-Jacques fra seg sin forkledning som franskmann. Jean-Jacques belyser her

vennskapets betydning for individets samling og bruddets konsekvenser for hans indre som et ledd i dette.

Autobiography is certainly not a genre with rigorous rules. It only requires that certain possible conditions be realized. Conditions that are mainly ideological (or cultural): that the personal experience be important. That it offers an opportunity for a sincere relation with someone else (Starobinski 1980:78)

Det er av disse grunnene et vidt spekter av årsaker som forårsaker brudd i *The Confessions*. Jean-Jacques behov for uskyld, kan sies å ha forkledd hans sannhetssøken i selvbiografien. Jean-Jacques antar at han ikke er i stand til å oppklare konspirasjonen mot ham, men stadfester den og påberoper sin uskyld som om det var et aspekt av oppklaringen. Han har utholdt den, men lidd forferdelig under angrepene mot. Selvbiografiens betydning er grunnet i den idealismen man ser i Jean-Jacques strekker seg til forholdet mellom de narrativ han forstår seg som og drives av, avsløringen av sannheten, den moralske forkjemperen, den gode vennen, den følsomme og den revolusjonerende filosofen. Jean-Jacques bedriver en form for eskapisme fra hans egentlige situasjon og forholdet til den ytre verden gjennom litteratur. Bruddene og konspirasjonen sett som en fiksjon, er ikke en underdrivelse av dets sannferdighet, men en forstørrelse av subjektivitet. I kapitel 11. ser vi den personlige erfaringens betydning og følsomhetens. *The Confessions* antar en forvikling av sannheten til hendelser større en Jean-Jacques kan overskue, selvbiografien søker å fange opp uklarhetene som stammer fra ham selv. Et tydeligere bilde på konstruksjonens sammensetning. Det blir slikt klart hvordan fiksjonen er nærere den subjektive erkjennelsen til ens liv enn en illusorisk sannhet. Det er gjelder derfor å se til den sannheten Jean-Jacques følelser leder en til en oppklaring som ikke deles i *The Confessions* og har tildekket sløret over.

Fotnoter

1. Starobinski referer til Rousseaus` brevsamling *Correspondance Generale*

Litteratur

Barzun Jacques [2001] *From Dawn to Decadence: 1500 to the Present* 2001 New York: Harper Collins Publishing USA

Fejes Andreas "Confession, in-service training and reflective practices" [2011] *British Educational Research Journal*, Routledge UK s797-812

Jones Cutting Anne "In defence of Melchior Grimm" [1928] *PMLA Modern Language Association* Vol.43 No.1 USA s.210-219

Kafker Frank "The Requirements of the Encyclopaedist" [1973] *Eighteenth-Centuries Studies* Vol. 6 No.4 USA s.452-461

Galle, Roland "Sociopsychological Reflections on Rousseau's autobiography" [1986] *New Literary History* Vol. 17 No.3 John Hopkins University Press USA s. 555-571

Harrison Margot "Pathological Honesty: Truth and self in Rousseau and Nietzsche" [1995] *Qui Parle* Vol.8 No.2 Duke University Press USA s.20-53

Hebert Rodolphe-Louis "Rousseau and Grimm" [1952] *The French Review* Vol. 25 No. 4: USA s.262-269

Howarth William "Some principles of Autobiography" [1974] *New literary History* Vol 5 No. 2 John Hopkins University Press USA s.84-114

Lejeune, Philippe *On Autobiography* [1989] Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989 USA

May Georges “Rousseau and France” [1961] Yale French Studies No 28: USA s.122-135

McArdle Ann “Rousseau on Rousseau: The Individual and Society” [1977] The Review of Politics Vol.39 No.2 Cambridge University Press UK s.250-279

Partington Charles F. (Red.) *The British Cyclopædia of Biography* [1838] London: Thoms, Printer UK

Rolland Romain *Rousseau* [1938] København: Martins Forlag 1964 DK

Rousseau Jean-Jacques *The Social Contract* [1762] London: Penguin Books 2006 UK

----- *The Reveries* [1782] London: Penguin Books 1979 UK

----- *The Confession* [1781] London: Penguin Books 1953 UK

----- *The Confessions and Correspondence, Including the Letters to Malesherbes* [1781] New England: University of New England Press 1995 USA

----- *Four Letters to Monsieur de Malesherbes* [1762] http://ucispace-prod.lib.uci.edu/lastet_opp:15/1-20

----- *Rousseau: Judge of Jean-Jacques: Dialogues* University Press of New England [1776] 2012 USA

Starobinski Jean *Jean-Jacques Rousseau* [1971] Chicago: University of Chicago Press 1988 USA

----- “The Illness of Rousseau” [1961] Yale French Studies No. 28 USA s.66-74

----- Red. Olney, James *Autobiography: Essays Theoretical and Critical: The Style of Autobiography* [1980] Princeton: Princeton University Press USA

Warner John *Rousseau and the problem of human relations* [2015] University Park:
Pennsylvania State University Press 2015 USA